

ЕВРОПСКА КОМИСИЈА

Брисел, 12.10.2011.
СОМ(2011) 666 завршна верзија

САОПШТЕЊЕ КОМИСИЈЕ УПУЋЕНО ЕВРОПСКОМ ПАРЛАМЕНТУ И САВЕТУ

Стратегија проширења и кључни изазови за 2011-2012. годину

{SEC(2011) 1200 завршна верзија}
{SEC(2011) 1201 завршна верзија}
{SEC(2011) 1202 завршна верзија}
{SEC(2011) 1203 завршна верзија }
{SEC(2011) 1204 завршна верзија}
{SEC(2011) 1205 завршна верзија}
{SEC(2011) 1206 завршна верзија}
{SEC(2011) 1207 завршна верзија}

**САОПШТЕЊЕ КОМИСИЈЕ УПУЋЕНО
ЕВРОПСКОМ ПАРЛАМЕНТУ И САВЕТУ**

Стратегија проширења и кључни изазови за 2011-2012. годину

1. УВОД

Процес проширења Европске уније је ушао у нову фазу. Завршетак преговора о приступању са Хрватском, који отвара пут у чланство средином 2013, оправдава политику усвојену после разорних сукоба на Балкану у деведесетим годинама, чији је циљ успостављање мира, стабилности, демократије и најзад чланство у ЕУ за читав регион. Најновији доказ снаге трансформације политике проширења ЕУ јесте обезбеђивање новог замаха реформи у свим земљама проширења.

Политика проширења ЕУ, како је одређено у Уговору о Европској унији¹, представља одговор легитимним тежњама људи на нашем континенту да се придруже напорима за стварање јединствене Европе. Интеграција земаља Централне и Источне Европе у протеклој деценији показала је да проширење користи ЕУ као целини и омогућава јој боље позиције за супротстављање глобалним изазовима.

Политика проширења се показала као снажан алат за трансформацију друштва. Земље које су већ приступиле ЕУ и оне које се налазе на путу придруживања, претрпеле су велике промене кроз демократске и економске реформе које налаже приступање. Посвећеност, условљеност и кредибилитет представљају срж процеса приступања и његовог успеха.

Обновљени консензус о проширењу који је Европски савет одобрио у децембру 2006, а који се заснива на начелима консолидације преузетих обавеза, праведној и строгој условљености и доброј комуникацији са јавношћу, у комбинацији са капацитетом ЕУ да интегрише нове чланице, остаје оквир политике проширења ЕУ.

Политиком проширења, ЕУ проширује своју зону мира, стабилности, демократије и просперитета; а то су концепти који су добили поново на значају у светлу најновијег развоја следећих догађаја:

- Драматични догађаји у Јужном Медитерану и на Блиском Истоку, као и фрагилност настале ситуације, наглашавају значај стабилности и демократије у Југоисточној Европи, која је чврсто усидрена у процес проширења ЕУ.
- Недавна глобална финансијска криза и садашње тешкоће у Еврозони наглашавају међусобну зависност националних привреда, и у оквиру ЕУ и ван ње.

¹ Члан 49.

Ови догађаји истичу значај даље консолидације економске и финансијске стабилности и подржавање раста, и у земљама проширења. Процес проширења представља моћан алат за постизање тог циља.

Од усвајања последњег пакета проширења, на Западном Балкану је дошло до даљег позитивног развоја догађаја. Хапшење и пребацивање у Међународни кривични трибунал за бившу Југославију (МКТЈ) Ратка Младића и Горана Хацића отклонило је камен спотицања Србије на европском путу и представља важан корак ка помирењу. Дијалог између Београда и Приштине, чији је циљ, између осталог, постизање напретка на путу ка ЕУ, успостављен је и даје прве резултате. Напредак у погледу реформи везано за ЕУ може се утврдити у већини земаља проширења. Безвизна путовања омогућена су грађанима још две западнобалканске земље, Албанији и Босни и Херцеговини.

Међутим, у великом броју земаља важне реформе су одложене, често као резултат унутрашњеполитичког развоја и сукоба. Кашњење и блокаде посебно су озбиљни у Босни и Херцеговини и Албанији. Добро управљање, владавина закона, административни капацитет, незапосленост, привредне реформе и социјална инклузија представљају највеће изазове у већини земаља. Дошло је до великог броја забрињавајућих догађаја у области слободе изражавања у медијима. Разлике у погледу статуса и даље неповољно утичу и на Косово² и регион. Недавни догађаји на Северу Косова разлог су за озбиљну забринутост. Питање назива Бивше Југословенске Републике Македоније остало је нерешено.

Процес приступања Исланда је напредовао последњих година. Напредак у преговорима је постигнут захваљујући већ интегрисаним структурама Исланда у његовој дугој демократској традицији, његовом чланству у Европском економском простору и територији Шенгена, као и његовим добрим административним капацитетима.

У Турској, процес приступања је и даље најефикаснији оквир за промовисање реформи у вези са ЕУ, развој дијалога о спољнополитичким и безбедносним питањима, јачање економске конкурентности и диверзификација енергетских извора. У преговорима о приступању нажалост није било могуће започети ново поглавље о преговорима преко годину дана. Потребно је започети нову конструктивну фазу у односима са Турском на основу конкретних корака у областима од заједничког интереса.

Скорашње приступање Хрватске показује да је процес проширења усмерен ка постизању највећег могућег ефекта трансформације када је реч о датим земљама. Побољшања постигнута у процесу који је донео обновљени консензус о проширењу из 2006. претворена су у праксу са Хрватском и доказала своју вредност. Садашњи и будући преговори са другим земљама проширења треба да се граде на овом искуству. Посебно се треба отворити што је могуће пре поглавља која задају највише тешкоћа у преговорима, као што су она о правосуђу и основним правима, као и она о правди, слободи и безбедности, да би се земљи кандидату омогућило довољно времена за спровођење реформи.

² По Резолуцији СБ УН 1244/1999

Приступање Хрватске је велики корак у историјском пројекту интеграције Западног Балкана у ЕУ. ЕУ је стално наглашавала инклузивност своје политике према Западном Балкану, почев од „регионалног приступа“ средином деведесетих а у највећем обиму преко Процеса стабилизације и придруживања који је започет 1999. и 2003. на Самиту у Солуну, када је потврђено да се будућност Западног Балкана налази у оквиру ЕУ. Уместо да направи линију разграничења, овај процес треба да буде подстицај за преостали део региона за убрзавање курса ка ЕУ. У светлу обавеза ЕУ, као и историје и географије региона, посао ће се сматрати ‘необављеним’ све док се не обухвати читав Западни Балкан, док се не испуне услови.

У том контексту, Комисија је остала у потпуности привржена начелу процењивања успешности на основу остварених резултата. Динамика којом једна земља напредује ка чланству углавном зависи од њених резултата у остваривању утврђених критеријума и услова.

Успешно искуство Хрватске шаље снажну поруку другим земљама проширења:

- ЕУ ће испунити своје обавезе чим се испуне услови.
- Критеријуми и услови за приступање су захтевни и њихово спровођење се прати повећаном пажњом. То, међутим, није препрека, већ је резултат то да држава кандидат достиже већи ниво спремности, од чега ће и та земља и Европа, по њеном приступању, имати користи.
- Билатерални спорови са суседима треба да се решавају и могу да се решавају путем дијалога и компромиса, у складу са утврђеним начелима.

Стални кредибилитет процеса проширења је важан елемент за увођење реформи у земље проширења и обезбеђивање подршке држава чланица. Догађаји у протеклој години су потврдили да се опипљиви резултати на путу ка ЕУ такође могу постићи пре приступања, када се испуне одговарајући услови. Препоруке Комисије у овом саопштењу за прелазак у следеће фазе процеса приступања и проширење визне либерализације на Албанију и Босну и Херцеговину, речити су примери. С друге стране, тамо где недостаје политичка воља и посвећеност за постизање конкретних резултата или их уопште нема, процес приступања не напредује и ризикује да се одужи.

У овом саопштењу је дата оцена садашњег стања у агенди проширења Европске уније, која се тиче Западног Балкана, Турске и Исланда. На основу пратећих свеобухватних анализа земаља³, представљено је шта су те земље постигле у припреми за чланство, где се данас налазе, оцењују се њихове перспективе у наредним годинама и у том смислу дају бројне препоруке. Као и у протеклим годинама, посебна пажња се придаје кључним изазовима.

2. КЉУЧНИ ИЗАЗОВИ

³ Резимеи и закључци извештаја за земље налазе се у анексу овог саопштења.

2.1. Појачан фокус на јачање владавине права и реформу државне управе

Јачање владавине права идентификовано је као стални главни изазов и кључни услов за земље да напредују ка чланству у ЕУ. Овом питању се последњих година придаје већа пажња у свим фазама процеса приступања, у складу са обновљеним консензусом о проширењу.

Овај нагласак на владавини права одражавао се у придавању велике пажње разматрању ових питања за време преговора о приступању са Хрватском, посебно у контексту преговора о поглављима која се тичу правосуђа и основних права, као и правде, слободе и безбедности. Тежина питања везаних за владавину права у кључним приоритетима који су постављени као услов за покретање преговора о приступању са Албанијом и Црном Гором, још је један пример давања приоритета овој области пре стварних преговора.

Искуство стечено у преговорима о приступању са Хрватском користиће садашњим и будућим преговорима са другим земљама. У том циљу, Комисија ће предложити нов приступ у погледу питања везаних за правосуђе и основна права, као и правду и унутрашње послове. Ових питања се треба латити рано у процесу приступања и одговарајућим поглављима отвореним у складу са основом акционих планова, будући да захтевају давање убедљивих доказа капацитета за примену. Комисија редовно извештава, у свим фазама процеса, о напретку постигнутом у овим областима и прекретницама дефинисаним у акционим плановима заједно са, тамо где је то потребно, неопходним корективним мерама. ИПА фондови биће усмерени за подржавање овог процеса.

У оквиру претприступног процеса, Комисија подстиче земље да изграде независна и ефикасна *правосуђа* и да исправљају постојеће недостатке. У том погледу, Хрватска је унапредила свој систем при именовану судија, Србија је покренула преиспитивање поступка именовања судија и тужилаца, Црна Гора је започела преиспитивање кључних уставних и законских одредби које се тичу правосуђа. Косово је окончало поступак испитивања и евалуације везан за судије и тужиоце.

Борба против корупције је један од кључних изазова за владавину права у већини земаља проширења. Корупција остаје озбиљан проблем који не утиче само на свакодневни живот грађана у виталним областима, као што су здравство и образовање. Такође негативно утиче и на инвестиције и пословне активности и штети националним буџетима, посебно када су у питању јавне набавке и приватизација. Комисија је поштрила свој став када је у питању борба против корупције у земљама проширења последњих година.

Важно искуство стечено у раду са земљама проширења допринело је развоју сопственог приступа ЕУ у борби против корупције, у свим областима политике, и унутрашњим и спољним⁴. Поред тога што Комисија утврђује механизме надзора борбе против корупције за државе чланице, наставиће да даје високо приоритет праћењу политика за борбу против корупције у земљама проширења, са нагласком на резултатима и одрживости, од раних

⁴ То се види из недавног саопштења Комисије о борби против корупције COM(2011) 308 завршна верзија.

фаза припрема за приступање. Комисија ће такође унапређивати тесну сарадњу између међународних донатора ради обезбеђивања оптималног коришћења ресурса.

Борба против организованог криминала и даље је приоритет када су у питању земље проширења. Ово питање је тесно повезано са борбом против корупције и успостављањем независног судства. Прекогранична природа многих криминалних активности велики је изазов у борби против организованог криминала. *Регионална сарадња између тела за спровођење закона и правосудних органа*, укључујући стварање професионалних мрежа, од посебног је значаја за хватање у коштац са овим изазовом. Комисија подржава стварање мреже регионалних тужилаштва уз помоћ привремено распоређених експерата из држава чланица, као и релевантних европских агенција. Комисија такође помаже при успостављању координираних система за заштиту сведока у региону.

У последњих неколико година, Комисија је интензивирала свој *дијалог о владавини права* са земљама Западног Балкан. Циљ је јачање припрема у ранијим фазама претприступног процеса, на бази детаљних анализа правосудног сектора и сектора унутрашњих послова. У том циљу обављене су експертске мисије у већини земаља проширења. Комисија је појачала сарадњу и размену информација са релевантним агенцијама ЕУ, укључујући Европол, Фронтекс, Евројуст и Европски центар за праћење дрога и зависности од дрога, као и са регионалним иницијативама, Саветом Европе и другим међународним организацијама. Тамо где је то било потребно, успостављање мерила је примењено већ у раним фазама процеса. Структуриран дијалог о правосудју је започет са Босном и Херцеговином и Комисија предлаже сличан дијалог са Косовом о владавини права у циљу решавања изазова у овој области и подржавања реформе судства.

Реформа државне управе, у циљу јачања транспарентности, одговорности и ефикасности, од великог значаја за демократију и владавину права, и даље је један од кључних приоритета по политичким критеријумима у већини земаља проширења. Адекватне административне процедуре, укључујући оне везане за управљање људским ресурсима и јавне финансије, од суштинске су важности за спровођење *правних тековина*. Земље морају повећати своје напоре да би унапредиле своје државне управе на основу свеукупних националних стратегија.

У неким земљама проширења постоје све више доказа да се посебне улоге владајућих странака и државе недовољно поштују. Због такве праксе постоји ризик подривања владавине права и функционисања демократије.

2.2. Обезбеђивање слободе изражавања у медијима

Слобода изражавања је основно право које обезбеђује међународно право и чини саставни део функционисања плуралистичке демократије. За процес приступања, обезбеђивање ове слободе је кључна компонента политичких критеријума из Копенхагена за чланство.

Земље проширења у целини карактеришу плуралистички медији. Међутим, у извесном броју земаља недавно је примећен низ негативних догађаја у овој области. То је разлог за

велику забринутост. Комисија даље испитује слободу изражавања у одговарајућим извештајима где је представљена ситуација у свакој земљи.

Изазови за слободу изражавања и медије обухватају следеће: уплитање политике, које се негде манифестује и преко правног система; економски притисак; коришћење криминала и корупције за утицај на медије; и недовољна заштита новинара од злостављања, па чак и физичког насиља. Економски изазови су повезани са недостатком транспарентности и концентрације власништва, недостатак фер конкуренције и одсуство независности од регулатора тржишта. У извесном броју земаља проширења, укупно спровођење законодавства везаног за медије није на задовољавајућем нивоу. Бројни случајеви напада на новинаре, укључујући убиства, остали су нерешени и после неколико година. У Турској, правни оквир још увек не обезбеђује у довољној мери слободу изражавања. Велики број судских предмета и истрага против новинара и непримерен притисак на медије разлог су за озбиљну забринутост.

Сви ови проблеми озбиљно ограничавају изражавање погледа медија који критикују владу и обесхрабрује истражно новинарство. Медији и новинари су често принуђени на самоцензуру.

Од суштинске је важности да земље проширења гарантују отворене и плуралистичке медије, што омогућава културу критичног и независног новинарства. Емитери јавног сервиса треба да побољшају свој материјални положај и аутономију да би испунили своју улогу. У исто време, медијска професија треба да преузме на себе обавезу саморегулације на основу свеобухватних етичких кодекса и професионалних стандарда.

У мају 2011, Комисија је организовала конференцију о слободи изражавања, на којој су се окупиле заинтересоване стране из области медија и цивилног друштва са Западног Балкана и из Турске. Циљ конференције био је да допре даље од званичних владиних саговорника, до оних којих се то директно тиче, и да чује њихове погледе и искуства. Закључци конференције континуирано ће се користити у повратној спреси у раду Комисије у овој области.

Комисија ће пажљиво пратити развој догађаја у оквиру постојећих споразума и структурираних дијалога са земљама проширења. Интегрисаће даље ова питања у преговоре о приступању, углавном у поглавља о правосуђу и основним правима. Утврдиће приоритете и подстаћи напоре влада да достигну европске стандарде у области слободе изражавања. У том циљу, појачаће се сарадња са релевантним земљама партнерима и међународним организацијама – а посебно Саветом Европе и Организацијом за европску безбедност и сарадњу. И даље ће се развијати дијалог са новинарима и њиховим удружењима.

2.3. Јачање регионалне сарадње и помирење на Западном Балкану

Регионална сарадња и добросуседски односи суштински су елементи Процеса стабилизације и придруживања и, као такви, налазе се под темељитим надзором Комисије у свим фазама процеса приступања. Регионална сарадња подстиче и јача помирење у

региону који је претрпео велике конфликте у недавној прошлости. Регионална сарадња и трговина могу довести до даље економске користи за регион. То је такође интегрални део процеса интеграције у ЕУ, где су често неопходни регионалан приступ и мере.

Значајан напредак у том погледу постигнут је у протеклој деценији а у протеклој години су учињени даљи важни кораци. Посете лидера у региону, а посебно оних из Србије и Хрватске, суседним земљама, као и изјаве о сукобима из деведесетих година знатно су допринеле помирењу у региону. Разговори о повратку избеглица у Сарајеву, где учествују представници Србије, Хрватске, Босне и Херцеговине и Црне Горе, треба да се успешно окончају у наредним данима. Иницијативе НВО и цивилног друштва, као што су Иницијатива младих за људска права, Комисија за истину и помирење (КИП), као и Игманска иницијатива, играју важну улогу у јачању помирења шире од влада, међу грађанима у региону.

Сарадња са специфичним секторима добро функционише и напредује, укључујући преко Енергетске заједнице, Заједничког европског ваздухопловног подручја, као и заједничке обуке у сада у потпуности оперативној Регионалној школи за државну управу (РШДУ). У децембру 2010, Комисија је подржала стратегију за подршку развоју Дунавског региона, што су у великој мери подржале и државе чланице⁵. Регионална трговина у оквиру Споразума о слободној трговини у Централној Европи (ЦЕФТА) бележи раст и споразум је проширен на области као што су конкуренција, даље укидање тарифних баријера и либерализација услуга. Савет за регионалну сарадњу (СРС) је почео да спроводи своју трогодишњу стратегију и програм рада, усмерене ка акцији која је више оријентисана ка резултатима.

У исто време, питања која произилазе из ранијих конфликта, заједно са другим отвореним билатералним питањима, остају кључни изазов за стабилност на Западном Балкану, који штете регионалној сарадњи, односима између земаља, као и њиховом унутрашњем функционисању и реформским процесима. Ова преостала питања треба хитно решити. Решавање ових питања уклониће велику препреку на курсу Западног Балкана ка ЕУ.

Посебно, *спорови везани за међуетничка питања или питања статуса*, нарочито у Босни и Херцеговини и на Косову, и даље спречавају нормално функционисање институција, делују као кочница када су у питању реформски процеси и Европска агенда и некад могу имати и шире регионалне импликације. Комисија сматра да је на властитом путу сваке земље ка ЕУ, за земље најбоље да се лате решавања тих проблема. Недавни догађаји, а посебно дијалог између Београда и Приштине који олакшава ЕУ, од кључне су важности у том контексту. Десетогодишњица потписивања Охридског оквирног споразума, која је обележена овог августа, подсетник је да тешка етничка питања *могу* да се успешно решавају путем дијалога и компромиса.

⁵ Стратегија обухвата сарадњу између земаља дунавског региона у области заштите животне средине, саобраћаја, енергетике, друштвено-економског развоја, истраживања образовања и иновација, као и сигурности и безбедности. Од земаља проширења, у овој стратегији учествују Хрватска, Србија, Босна и Херцеговина и Црна Гора. Види COM(2010) 715 завршну верзију и закључке Савета од 13. априла 2011.

Недавно су постигнути позитивни резултати у превазилажењу проблема који се тичу *инклузивног* функционисања регионалних иницијатива, као резултат разлика у погледима када је у питању статус Косова, али је потребно учинити више. Постигнут је договор у оквиру дијалога Београд-Приштина о прихватању царинских печата Косова од стране Србије; то би требало да омогући поновно успостављање регионалне трговине у оквиру ЦЕФТА. Претходно је успостављено поновно одржавање састанака ЦЕФТА и СРС, уз учешће свих страна, и потписана је Пан-Евро-Мед конвенција о преференцијалним правилима о пореклу. Међутим, разлике у погледу статуса Косова и даље спречавају финализацију и потписивање Уговора о саобраћајној заједници и проширивање Аутономних трговинских мера за Косово и друге западнобалканске партнере. Ове разлике су и даље препрека за развој уговорних односа између ЕУ и Косова.

До свеобухватног решавања питања везаних за регионалну сарадњу још увек није дошло у дијалогу између Београда и Приштине. Комисија позива све стране да наставе са тражењем практичних и прагматичних решења ради обезбеђивања инклузивности регионалне сарадње, без довођења у питање различитих ставова у погледу статуса Косова. Напредак учињен у протеклој години показује да је то могуће.

Окончање поступка за извршавање правде за *злочине почињене током ратова* у бившој Југославији од суштинског је значаја за трајно помирење. Пуна сарадња са Међународним кривичним трибуналом за бившу Југославију остаје суштински услов за процес приступања на Западном Балкану. Недавна хапшења и пребацивања у Хаг последње двојице окривљених пред МКТЈ представљају велики корак у том правцу. Комисија такође позива владе у питању да уложе веће напоре у исправно вођење домаћих суђења за ратне злочине.

Комисија узима веома озбиљно извештај Парламентарне скупштине Савета Европе из јануара (Мартијев извештај), који се тиче злочина, укључујући трговину људским органима, која је према наводима учињена у периоду за време и после сукоба на Косову. У потпуности подржава истрагу коју води ЕУЛЕКС, прима к знању важност заштите сведока у том контексту и поздравља формирање тима ЕУЛЕКСА са базом у Бриселу за истраживање злочина, као и сарадњу релевантних влада са овом групом.

Све у свему, важно је да владе и организације цивилног друштва у региону учине више у том смислу да објасне грађанима да је помирење саставни део њихове европске будућности и да је постизање правде када су у питању ратни злочини незаобилазан елемент овог процеса. Политички лидери треба да избегавају изјаве и мере којима би ова важна начела могла да се доведу у питање.

У погледу отворених *билатералних питања*, ова питања дате стране морају да реше што је могуће пре у току процеса проширења, са одлучношћу, у добросуседском духу и имајући у виду укупне интересе ЕУ. Комисија апелује на стране да уложе све своје напоре за решавање нерешених спорова у погледу граница у складу са успостављеним принципима и средствима, укључујући питања која се односе на Међународни суд правде ако је потребно. Билатерална питања не би требало да задржавају процес приступања.

Комисија је спремна да олакша стварање неопходног политичког подстицаја у тражењу решења и да подржава иницијативе у вези са тим.

Споразум о граничној арбитражи између Словеније и Хрватске, чије спровођење треба да почне крајем ове године, утире пут решавању билатералних питања. Комисија веома подржава стране да решавање спора везано за назив Бивше Југословенске Републике Македоније буде у сличном конструктивном духу у садашњим разговорима којима руководи УН.

2.4. Постизање одрживог економског опоравка и примена стратегије Европа 2020.

Све земље проширења сада иду путем опоравка различитим темпом: Турска је изашла из кризе са јачом привредом и њен раст је и даље импресиван, мада постоје велики знаци прегрејавања. Привреде Западног Балкана такође почињу да се опорављају, мада ће им бити потребно извесно време да достигну ниво пре кризе. Исландска привреда и даље излази из великих економских тешкоћа које је искусила за време кризе.

Међутим, земље проширења се сучељавају са великим друштвено-економским изазовима. Незапосленост је и даље велика и расте у већини земаља. Незапосленост на Косову, у Босни и Херцеговини и Бившој Југословенској Републици Македонији је и даље највиша у Европи. Степен запослености радне снаге је низак, нарочито жена и младих, а широко распрострањено неформално запошљавање и даље је изазов. У извозу са Западног Балкана који доприноси опоравку, доминирају производи ниске додате вредности, укључујући робу, који су изложени променљивости цена и јакој конкуренцији са тржишта у настајању.

Већина земаља проширења је задржала генерално пруденцијалне макроекономске политике. Фискална консолидација и реформа тржиште рада спадају и даље међу најургентније краткорочне приоритете, што углавном рефлектује сличне проблеме онима са којима се тренутно суочава ЕУ. Потребне су додатне структурне реформе за подстицање конкуренције и унапређење инвестиционе климе, којима би се привукле стране директне инвестиције, подстакло отварање нових радних места и обезбедила одрживост раста. На Западном Балкану, унапређење капацитета државне управе и јачање владавине права, укључујући реформу правосуђа и борбу против широко распрострањене корупције, представљају посебан изазов. Напредак у овим областима такође би убрзао стварање пословног окружења. Јавне услуге за пословни свет и инвестиције у инфраструктуру и даље су ретке.

Реформе тржиште рада, укључујући преиспитивање система преноса и накнада, питање опорезивања и испитивања образовних система, требало би да допринесу решавању највећих структурних слабости на Западном Балкану и отклањању препрека за постизање јачег, одрживијег и инклузивнијег раста.

Усвајање циљева Стратегије Европа 2020.

Европа 2020. је стратегија раста ЕУ у овој деценији, која би требало да води Унију ка томе да постане паметна, одржива и инклузивна економија у свету који се мења. Земље

проширења се подстичу да се придруже Стратегији Европа 2020. и њеним главним иницијативама⁶. То обезбеђује корисно сидро за реформу.

Циљеви Европе до 2020. рефлектују се, по потреби, у дијалозима о економској политици и запошљавању, као и социјалној политици између Комисије и земаља проширења. Комисија је усмеравала програмирање финансијске помоћи ка циљевима Европе до 2020, посебно у погледу друштвено-економског развоја. У сарадњи Комисије са међународним финансијским институцијама (МФИ) води се рачуна о тим циљевима.

Садашња дужничка криза у Европи наглашава значај *здравих јавних финансија* и Комисија упознаје са неким од својих механизма за преиспитивање земље кандидате и потенцијалне кандидате. Мултилатерални фискални надзор од стране ЕУ важан је алат у том циљу. Прогресивно ће се прилагођавати будућем појачаном економском управљању у ЕУ.

У области *развоја приватног сектора*, координација политике са Западним Балканом и Турском одређена је одредбама Акта о малом бизнису ЕУ⁷. Ова координација се заснива на редовној евалуацији према утврђеним ЕУ мерилима, и њен резултат је настанак добро испитаних препорука које одражавају националне специфичности земаља проширења. Комисија предлаже да се резултати Акта о малом бизнису користе као референтни алат за будуће активности везано за мала и средња предузећа у региону.

У оквиру Инвестиционог оквира за Западни Балкан, Комисија подстиче партнерске међународне финансијске институције (МФИ) да подрже нове облике финансирања малих и средњих предузећа, а посебно власнички капитал, предузетнички капитал и гарантне механизме. Комисија ће суфинансирати Платформу за развој малих и средњих предузећа за Западни Балкан, која је усмерена ка приступу финансијским средствима за мала и средња предузећа преко гаранција и предузетничког капитала.

У области *истраживања и иновација*, сарадња земаља проширења са ЕУ већ је напредовала у смислу равноправног учешћа у иницијативама ЕУ. Земље проширења учествују у Седмом Оквирном програму за истраживање и технолошки развој и Програму за конкурентност и иновације. Садашњи показатељи, међутим, указују на то да су у већини случајева они знатно испод просека ЕУ у смислу инвестиција и развоја истраживања и политика иновација. Регионални лидери, укључујући скорашње министарске конференције, охрабрују се да се посвете повећању инвестиција у истраживање, иновације и људски капитал.

Земље проширења се морају боље припремити да се одупру *климатским променама* и поступати у складу са напорима ЕУ да се ухвате у коштац са овим изазовом, укључујући

⁶ Главне иницијативе Европа 2020. јесу *дигитална агенда за Европу, иновације, млади на делу, Европа ефикасна према ресурсима, индустријска политика за еру глобализације, агенда за нове вештине и послове, Европска платформа против сиромаштва.*

⁷ СОМ(2008) 394 завршна верзија.

подизање нивоа свести. Прогресивна климатска акција донеће користи преко ограниченог стварања угљеника и може довести до отварања нових радних места.

Економски опоравак у повоју треба да се одражава у побољшаној *социјалној ситуацији*. Процент становништва које живи испод границе сиромаштва и даље је висок а на Западном Балкану и даље расте. Висок проценат неформалног запошљавања утиче негативно на социјалну ситуацију, а посебно ону која се тиче младих људи.

Обезбеђивање радних места и социјална инклузија рањивих група имају предност. Међутим, правих инвестиција у социјалном сектору је мало а сарадња са међународним донаторима суочава се са препрекама у стратешком планирању. Комисија наглашава запошљавање и социјалну политику у свом дијалогу о политици и охрабрује земље да поставе јасне и реалне циљеве у ове две области и да побољшају циљеве и дају приоритет социјалним трошковима. Земље проширења треба да усвоје као адекватне циљеве Европске платформе против сиромаштва и социјалне искључености.

Треба усвојити одрживе мере за инклузију свих рањивих група у већинско друштво. У погледу ромске мањине која се налази у посебно неповољном положају, Комисија је позвала Западни Балкан и Турску да сарађује у оквиру ЕУ платформи за ромску популацију, којима се систематски прати инклузија и предлажу одговарајуће акције. Комисија је одржала серију семинара о питањима Рома да би охрабрила земље у региону да преиспитају и ојачају националне акционе планове и њихово спровођење, а којима се води борба против дискриминације Рома и за унапређење њихове интеграције, посебно у областима образовања, запошљавања, становања и здравства. Земље на Западном Балкану треба да уложе велике напоре за олакшавање уписивања расељених лица у евиденције грађана.

Унапређено *образовање и обука* кључни су фактори структурних промена за одржив и инклузиван раст. До сада, инвестиција у образовање, вештине и квалификације обично је било мало а регионално признавање националних квалификација недовољно. Системи државног образовања и инфраструктура треба да се реформишу и потребни су међународно компаративни програми стручног образовања и усавршавања да би се превазишла садашња неусклађеност када су квалификације у питању.

Комисија је утврдила Стратешки оквир за образовање и усавршавање до 2020. године за земље кандидате, којима Бивша Југословенска Република Македонија и Црна Гора треба да се придруже. Комисија је предложила да изради Платформу образовања и усавршавања за Западни Балкан на основу отвореног метода координације, да би омогућила учешће свих земаља проширења. То ће појачати дијалог о кључним изазовима политике и обезбедити спровођење и праћење. Земље Западног Балкана су позване да учествују у централизованим активностима Програма ЕУ за целоживотно учење.

2.5. Проширење саобраћајних и енергетских мрежа

Од унапређене сарадње у области саобраћаја и енергетике са земљама проширења директну корист имају и грађани Европе и пословни свет. Саобраћајне и енергетске

интерконекције кључни су елементи у сарадњи ЕУ са свим суседним земљама усмерени ка унапређењу одрживог економског раста, трговинске и културне размене, запослености, као и побољшању услова живота. У случају земаља проширења, ова сарадња је такође усмерена ка припреми за њихово пуно преузимање и спровођење *правних тековина* у области саобраћаја и енергетике.

Са својом стратешким положајем на раскрсници између Европе, Блиског Истока и Кавказа, Турска непрестано развија и јача своје везе са ЕУ – као што показују најновији догађаји у сектору ваздухопловства или њена улога у постављању гасовода „Јужни ток“. Од даљег развоја ових веза корист ће имати обе стране. Гасовод „Јужни ток“ допринеће сигурности Европе када је у питању снабдевање природним гасом, пошто ће знатно допринети ширењу путева снабдевања гасом и подстицати конкуренцију на међународном тржишту гаса. Комисија финансијски подржава Турску у даљем развоју њених саобраћајних мрежа, а посебно када су у питању брзе железничке пруге и модернизација лучких постројења. У исто време, Турску треба охрабрити да продуби своје тржиште гаса повећањем ликвидности и уговорном флексибилношћу. Такав процес би водио ка настајању 'енергетског чворишта', чије би постојање значило постизање веће енергетске безбедности.

На Западном Балкану, регионална транспортна мрежа је дефинисана у оквиру Опсерваторије за саобраћај Југоисточне Европе (ОСЈИЕ), где су одређени приоритетни пројекти од регионалног интереса. Земље Западног Балкана учествују, заједно са државама чланицама ЕУ и другим европским земљама, у примени Споразума о успостављању заједничког европског ваздухопловног подручја, који је потписан 2006. године. Сарадња у области саобраћаја предвиђена је и Дунавском стратегијом.

Од 2008. године, Комисија преговара о стварању саобраћајне заједнице са земљама Западног Балкана, којом би се успоставило интегрисано тржиште за инфраструктуру и копнени саобраћај, саобраћај унутрашњим пловним путевима и поморски саобраћај. Преговори су скоро завршени, али су застали због разлика у вези са признавањем Косова. Комисија апелује на заинтересоване стране да предузму неопходне кораке који би омогућили брзо закључивање и потписивање Уговора.

Комисија је предложила преиспитивање Трансевропских мрежа ЕУ у области саобраћаја (ТЕН-Т) с аспекта унапређења веза са земљама покривеним проширењем и политике добросуседских односа⁸.

У области *енергетике*, ЕУ такође врши интеграцију мрежа, посебно подржавањем енергетске заједнице којом су обухваћене ЕУ и њене државе чланице, читав Западни Балкан, као и неке суседне земље⁹. Енергетска заједница, на основу правила ЕУ у области енергетике, успоставља отворено, транспарентно и компетитивно регионално тржиште, што помаже у привлачењу инвестиција. *Правне тековине* у области енергетике већ

⁸ СОМ(2011) 415 завршна верзија.

⁹ Турска је посматрач. Суседне земље у питању су Украјина и Молдавија као пуноправне чланице, и Грузија и Јерменија као посматрачи.

покривају интерно енергетско тржиште, енергетску ефикасност и обновљиве енергије, као и одабране делове *правних тековина* у области заштите животне средине, социјалној области и области конкуренције. Прошириће се на покривање обавезних залиха нафте, поред тржишта електричне енергије и гаса.

3. НАПРЕДАК У ЗЕМЉАМА ПРОШИРЕЊА И АГЕНДА ЗА 2011-2012. ГОДИНУ

3.1. Западни Балкан

Хрватска

Преговори о приступању са Хрватском завршени су у јуну, пошто је Хрватска испунила мерила у преосталим областима у протеклој години, укључујући тешка поглавља, као што су правосуђе и основна права и политика конкуренције. Хрватска је постигла добре резултате у борби против корупције, увела је нов објективан и транспарентан систем за именовање судија и тужилаца и веома унапредила програме за стамбени смештај и повратак избеглица. Реструктурирање бродоградилишта у тешкоћама доста добро напредује.

Резултат преговора о приступању јесте уговор о приступању, који, судећи по јунском заседању Европског савета, треба да се потпише до краја године. То ће омогућити Хрватској да се придружи ЕУ 1. јула 2013, под условом да се окончају неопходне процедуре везане за ратификацију. Хрватска је постигла веома висок ниво припремљености да преузме одговорности везане за чланство по приступању. Она испуњава политичке критеријуме из Копенхагена. Очекује се да ће испунити економске критеријуме и критеријуме *правних тековина* до 1. јула 2013. Овај темпо треба одржавати.

Хрватска мора да на основу реформи настави са грађењем капацитета стечених у току преговора о приступању. Комисија ће помно пратити да ли Хрватска испуњава обавезе које је преузела и њене континуиране припреме за преузимање одговорности везане за чланство по приступању. Ово праћење биће посебно фокусирано на обавезе које је Хрватска преузела у следећим областима: правосуђе и основна права; правда, слобода и безбедност; као и политика конкуренције.

Комисија ће пратити испуњавање обавеза путем редовно ажурираних табела за праћење, дијалога који се одвијају у складу са Споразумом о стабилизацији и придруживању, експертских мисија за процену, претприступног економског програма и фискалних нотификација. Комисија ће давати шестомесечне оцене до приступања Хрватске о испуњавању обавеза које је земља преузела када су ова поглавља у питању. Свеобухватан извештај о праћењу поднеће се Европском парламенту и Савету у јесен 2012. године.

Ако се у току процеса праћења утврде питања због којих постоји разлог за забринутост, и ако та питања Хрватска не исправи, Комисија ће, ако је потребно, упутити дописе са раним упозорењем хрватским властима и може предложити Савету да предузме све

одговарајуће мере и пре приступања. Поред тога, у петом проширењу, Уговор о приступању ће садржавати општу заштитну клаузулу у области економије, унутрашњег тржишта, као и заштитну клаузулу у области правде, слободе и безбедности.

Од Хрватске се очекује да и даље игра активну улогу у регионалној сарадњи на Западном Балкану. Комисија с радом очекује спровођење Споразума о граничној арбитражи између Словеније и Хрватске. Комисија ће подржати конституисање и функционисање Арбитражног трибунала, како је предвиђено у наведеном споразуму. Комисија поздравља изјаву Хрватске владе о подржавању других земаља у региону на њиховом путу ка чланству у ЕУ, и охрабрује Хрватску да реши преостала отворена билатерална питања са својим суседима пре приступања. У исто време, политички лидери треба да избегавају изјаве и мере које би могле да доведу у питање значај помирења или да занемарују озбиљност ратних злочина.

Бивша Југословенска Република Македонија

Јунски парламентарни избори у Бившој Југословенској Републици Македонији били су углавном у складу са међународним стандардима и земља је наставила са реформама везаним за приступање. Владајућа коалиција је стабилна. Земља и даље испуњава у довољној мери политичке критеријуме. Учињен је извештај напредак у погледу реформи везаних за парламент, правосуђе, државну управу, као и поштовање и заштиту мањина, мада суштински изазови и даље остају. Потребни су даљи напори, посебно у погледу слободе изражавања у медијима, независности правосуђа, реформе државне управе и борбе против корупције. Напори политичких снага у погледу сарадње треба да ојачају.

Земља и даље испуњава своје обавезе везане за Споразум о стабилизацији и придруживању (ССП). Комисија задржава свој предлог да се помери у другу фазу придруживања, како је предвиђено у ССП, и охрабрује Савет да предузме акцију у том смислу без даљег одлагања.

Комисија примећује да Савет није био у могућности да испуни препоруку Комисије из 2009. за отпочињање преговора о приступању са Бившом Југословенском Републиком Македонијом. Померање процеса приступања ове земље у следећу фазу користиће замаху реформи и климе у међуетничким односима и утицаће позитивно на регион.

Спор између Грчке и Бивше Југословенске Републике Македоније око назива ове друге земље, не може да се реши већ скоро две деценије. Дијалог под покровитељством УН води се још од деведесетих година и употпуњен је од 2009. билатералним разговорима, укључујући на нивоу председника влада. Међутим, ови процеси тек треба да дају резултате. Одржавање добросуседских односа, укључујући међусобно прихватљиво решење питања назива, до којег би се дошло путем преговора под покровитељством УН, и даље је од суштинске важности. Комисија подвлачи потребу за удвостручивањем напора за решење овог питања без даљег одлагања. Такође позива на то да треба избегавати поступке и изјаве који би могли негативно утицати на добросуседске односе. Већ се довољно дуго касни са решењем за питање назива.

Црна Гора

Европски савет је у децембру 2010. године дао статус земље кандидата Црној Гори и потврдио седам кључних приоритета за почетак преговора о приступању, који су одређени у Мишљењу Комисије о захтеву Црне Горе за чланство у ЕУ.

Од усвајања Мишљења, Црна Гора је добро напредовала у испуњавању политичких критеријума из Копенхагена и све у свему постигла задовољавајуће резултате, а посебно када су у питању утврђени кључни приоритети. Законодавни и институционални оквир су унапређени имајући у виду јачање рада парламента, изборни оквир, професионалност и деполитизацију државне управе, независност и одговорност правосуђа, борбу против корупције и организованог криминала, слободу медија и сарадњу са цивилним друштвом. Потребни су одрживи напори, међутим, за даљи развој у погледу доказа капацитета за примену у области владавине права, а посебно с обзиром на висок ниво корупције и случајева организованог криминала. Учињени су позитивни кораци и у политици у области борбе против дискриминације и унапређења положаја расељених лица. То сада треба да се преведе у смањење дискриминације у пракси у односу на рањиве групе, укључујући расељена лица.

Комисија ће придати посебну пажњу праћењу напретка Црне Горе у областима владавине права и борбе против дискриминације с аспекта одржавања замаха реформи у тим областима, и наставиће да подржава Црну Гору у спровођењу реформи везаних за ЕУ.

Албанија

Домаћом политичком сценом Албаније углавном доминира наставак политичког застоја и даљи развој сукоба. У жестоким обрачунима између антивладиних демонстраната и полиције погинуле су четири особе, што је све појачало климу неповерења према полицијским снагама, као и према одређеним државним институцијама. Локални избори у мају, мада је оцењено да су одржани у такмичарској атмосфери и да су били транспарентни, одлучно су обележени недостацима које треба исправити. Посебно, спор после контраверзне одлуке о бројања гласачких листића за градоначелника Тиране који су убачени у погрешне кутије, појачали су поларизацију између владајуће већине и опозиције.

Сада је ургентно да политичке снаге у Албанији поново успоставе и одрже ниво политичког дијалога који би омогућио исправно функционисање кључних демократских институција, а посебно парламента, као и напредак на путу интеграције у ЕУ. Значајни недостаци утврђени током последња два изборана циклуса захтевају свеобухватну изборну реформу, уз спољно независно саветовање и консензус међу политичким странкама.

Две главне политичке странке прихватиле су понуду ЕУ да се поново конструктивно ангажују око одређивања приоритета земље када су у питању европске интеграције. Сада је од суштинске важности да се албанске политичке странке посвете структурираном и одрживом процесу заједничког рада на европским реформама. Пут напред би требало да

обухвата процес заједничког преиспитивања и усвајања Акционог плана, који би обухватио препоруке из Мишљења и распоред суштинских реформи, укључујући рад у парламенту и изборе.

Уопште говорећи, Албанија је веома мало напредовала у испуњавању политичких критеријума за чланство и дванаест кључних приоритета за отпочињање преговора о приступању, како је одређено у Мишљењу Комисије, које је подржао Савет у децембру 2010. Учињен је извештај напредак у борби против организованог криминала, у погледу бољег поступања са лицима лишеним слободе у затворима, када су у питању права детета, мада је постигнут недовољан напредак у погледу правосуђа, борбе против корупције, имовинских права и побољшања услова живота ромске заједнице, поред рада на парламентарним процедурама и изборима. Албанија је почела да спроводи акциони план за испуњавање препорука из Мишљења Комисије. Међутим, потребни су даљи напори за обезбеђивање ефикасности и потпуности предвиђених акција, и путем тесне сарадње са опозицијом. Албанија мора да уложи одрживе напоре и постигне видан напредак у погледу свих ових питања пре него што Комисија може да предложи статус кандидата и почетак преговора о приступању ЕУ.

Албанија је наставила да глатко спроводи Споразум о стабилизацији и придруживању. У децембру 2010, земљи је одобрен безвизни режим за слободан приступ територији Шенгена за њене грађане, као резултат задовољавајућих постигнућа у дијалогу о визној либерализацији.

Комисија је посвећена пружању даље помоћи Албанији у постизању реформи оријентисаних ка ЕУ и испуњавању кључних приоритета из Мишљења.

Босна и Херцеговина

У Босни и Херцеговини, поступање њених политичких представника и даље одражава недостатак заједничког разумевања у погледу укупног правца и будућности земље и њене институционалне структуре. Нема консензуса у погледу обезбеђивања и унапређења функционисања институција, уз заштиту интереса конститутивних народа, посебно с аспекта генералних аспирација земље ка ЕУ. Процес успостављања извршних и законодавних власти после избора у октобру 2010. још увек треба да се заврши формирањем владе на државном нивоу. Ово велико кашњење кочи Босну и Херцеговину у преко потребним реформама које би омогућиле земљи да учини даљи напредак ка ЕУ. Процес приступања ЕУ захтева функционалне институције на свим нивоима и ефикасан механизам координације за рад са ЕУ, који би земљи омогућио да говори једногласно.

Као резултат тога, укупан темпо реформи био је веома ограничен. Неки резултати су постигнути, а посебно они који се тичу достигнућа која су довела до тога да се земљи одобри безвизни режим за улазак у земље ЕУ за њене грађане у децембру 2010. У јуну, руководство земље се сагласило да се ангажује у структурном дијалогу са ЕУ о правосуђу на основу процеса о стабилизацији и придруживању, чији је циљ обезбеђивање независног, ефикасног, непристрасног и одговорног судског система

Усклађеност са Европском конвенцијом о људским правима је суштински захтев Прелазног споразума и Споразума о стабилизацији придруживању. У том погледу, стално кашњење при усаглашавању Устава са одлуком Европског суда за људска права о етничкој дискриминацији у погледу представљања у институцијама земље, остаје разлог за озбиљну забринутост¹⁰. Потребан је кредибилан процес за поступање по одлуци ЕСЈП и Закона о систему државне помоћи који је усвојен на државном нивоу. Такође је потребан напредак у смислу усвајања закона о попису становништва и убрзавању реформи ради олакшавања процеса интеграције земље у ЕУ. Усвајање Глобалног фискалног оквира је приоритет за фискалну одрживост.

Управљање у Босни и Херцеговини и даље карактерише присуство међународне заједнице са извршним мандатом. У погледу Коначне одлуке за Брчко, један од циљева и услова за затварање Канцеларије Високог представника¹¹, учињен је напредак у решавању питања електричне енергије. Потребни су даљи напори за испуњавање неиспуњених циљева, за олакшавање транзиције из земље са међународним системом управљања и безбедности ка земљи са домаћим институцијама, у чијој је потпуној власти политички и законодавни поступак – у складу са захтевима који важе за земљу која жели да постане чланица ЕУ. Овладавање овим питањима је потребно за постизање стабилног политичког окружења.

Успостављање Структурног дијалога о правосуђу, као и искуство из реформи које су изведене на основу процеса за визну либерализацију, показују пут напред: усвајањем европског приступа дијалогу и компромису и фокусирањем на агенду ЕУ, земља ће моћи да се постепено покрене из стања парализаности и супротстављања сарадњи, као и међународног надзора, ка својој будућности у ЕУ.

ЕУ је појачала своју улогу у Босни и Херцеговини са првим јединим представником ЕУ у Босни и Херцеговини који је преузео своју дужност. ЕУ ће наставити да јача своју подршку институцијама у земљи при испуњавању циљева агенде ЕУ, у складу са закључцима Савета из марта 2011.

¹⁰ Случај Сејдић-Финци против Босне и Херцеговине, децембар 2009.

¹¹ То обухвата 5 циљева: 1) Прихватљиво и одрживо решење питања поделе имовине између државе и других нивоа власти; 2) Прихватљиво и одрживо решење питања имовине одбрамбених структура; 3) Потпуна имплементација Коначне арбитражне одлуке за Брчко; 4) Фискална одрживост; и 5) Јачање владавине права (исказано кроз усвајање Националне стратегије решавања случајева ратних злочина, доношење Закона о странцима и азилу, као и усвајање Националне стратегије за реформу правосудног сектора), као и два специфична услова: 1) потписивање Споразума о стабилизацији и придруживању 2) стабилна политичка ситуација.

Србија

Заједно са овим Саопштењем, Комисија је усвојила своје Мишљење о захтеву Србије за чланство у ЕУ. Закључци и препоруке донети у Мишљењу налазе се у анексу овог саопштења.

Косово

У периоду превремених парламентарних избора и избора за новог председника од стране парламента који су дуго трајали, постигнут је мали напредак што се тиче реформске агенде. Саме изборе су обележили озбиљни недостаци који треба да се исправе. Уставни суд је имао позитивну улогу вршећи своје одговорности.

Нова влада је показала посвећеност европској перспективи Косова, укључујући одрживе напоре у областима као што су визе и трговина и успостављање Националног савета за европске интеграције. Нови парламент је недавно почео да усваја релевантне правне прописе за отпочињање кључних реформи. Много више се мора учинити на решавању питања организованог криминала и корупције. Државна управа је слаба а спровођење реформе судства остаје изазов.

После усвајања Резолуције Генералне скупштине УН од септембра 2010, започео је дијалог између Приштине и Београда уз посредство ЕУ. Дијалог је усмерен ка промовисању сарадње, постизању напретка на путу ка ЕУ и унапређењу живота људи. Дијалог је вођен у генерално конструктивном духу до септембра и довео до договора о неколико питања: слободи кретања робе и лица, цивилном регистру и катастру. Ови конструктивни напори треба да се наставе и доведу до других корака у нормализовању односа. Постигнути договори треба да се спроводе у доброј вери.

Интеграција косовских Срба јужно од Ибра се побољшала. Косовски Срби су учествовали у попису на Косову а њихово учешће у недавним општим изборима се повећало. С друге стране, на северу Косова и даље долази до међуетничких тензија и инцидената. Засебне српске структуре, које подржава Београд, успротивиле су се попису и подстицале бојкот избора који су организовале косовске власти. Комисија апелује на све заинтересоване стране да смање тензије и у потпуности сарађују са Еулексом.

Тражење решења путем дијалога и одбацивање једностраних акција и насиља, једина су могућа основа за напредак на Косову. Комисија позива све актере да се супротставе насиљу и уздрже од предузимања било каквих мера које представљају претњу за стабилност.

Косово дели европску перспективу Западног Балкана. У марту, Комисија је представила свој предлог за оквирни споразум, којим је допустила Косову да учествује у ЕУ програмима, а једна од кључних иницијатива је проглашена у Саопштењу о Косову из 2009¹². Комисија ће наставити да подржава напоре Косова у остваривању два кључна

¹² СОМ (2009) 534 завршна верзија

циља – евентуална визна либерализација и трговински споразум са ЕУ, као и други реформски напори који јачају његову европску перспективу. Комисија ће преиспитати своје саопштење из 2009. да би обезбедила да Косово и даље има користи од процеса приступања ЕУ. Комисија предлаже отпочињање структурног дијалога са Косовом о владавини права. Комисија такође подвлачи да је важно да Косово покрене свеобухватну агенду за север.

3.2. Турска

Са својом динамичном привредом, важном регионалном улогом и својим доприносом спољној политици ЕУ и енергетској безбедности, Турска је кључна земља за безбедност и просперитет Европске уније. Већ је у великој мери интегрисана у ЕУ и услове везано за трговину и стране инвестиције преко Царинске уније. Ова земља је постала важна индустријска платформа за велики број европских компанија, па је дакле драгоцен компонента европске конкурентности. Висок раст турског БДП-а, који је достигао скоро 9% у 2010. години, а очекује се да ће достићи 6,1% ове године, као и њено чланство у Г-20, још више повећавају економски значај земље.

Допринос Турске Европској унији у бројним кључним областима постићи ће свој пуни ефекат само уз активан и кредибилан процес приступања. У овом процесу се морају поштовати обавезе ЕУ и утврђене услове.

Од суштинске је важности да Турска настави своје реформе које се тичу политичких критеријума приступања. Формирање посебног Министарства за европске послове охрабрујући је сигнал у том погледу. Мада је у последњих десет година забележен велики напредак, и даље су потребни велики напори за гарантовање основних права у пракси, а посебно слободе изражавања, женских права и слободе вероисповести. Турска је недавно усвојила законодавство о враћању имовине верским мањинама, што олакшава враћање конфисковане имовине верских мањина и представља важан корак напред. Комисија је спремна да даље помаже Турској у спровођењу неопходних реформи, укључујући инклузиван процес уставне реформе.

Турска даље јача своју дипломатску активност пратећи развој догађаја у Северној Африци и на Блиском Истоку. Такође је и даље конструктиван партнер на Западном Балкану. Као стабилна држава са демократским институцијама, привредом која брзо расте, и као земља кандидат која води преговоре о свом приступању ЕУ, Турска може играти важну улогу у пројектовању стабилности и подржавању реформи у свом суседству, које је и суседство Европске уније. ЕУ развија и даље свој политички дијалог са Турском о спољној политици од заједничког интереса. У садашњем контексту, важно је да се такав дијалог развија и даље као комплементарни део процеса приступања и у циљу веће координације.

У светлу постигнутог напретка између лидера две заједнице, уз помоћ Генералног секретара УН, за проналажење свеобухватног решења за проблем Кипра, Турска се охрабрује да повећа у конкретном смислу своју посећеност и допринос овим разговорима. Свеобухватно решење је у интересу свих страна, пошто би се тиме повећала стабилност у

Југоисточном Медитерану, пружиле нове економске могућности и дао снажан подстрек преговорима Турске о приступању ЕУ, који су дошли у критичну фазу.

Комисија је забринута због недавних тензија у односима између Турске и Кипра. Подсећа да је Савет апеловао да се избегне било која врста претње, извора сукоба или акције који би могли да нанесу штету добросуседским односима и мирном решењу спорова. ЕУ је такође нагласила сва суверена права држава чланица ЕУ, која обухватају почетак билатералних преговора, у складу са *правним тековинама* ЕУ и међународним правом, укључујући Конвенцију УН о праву мора. У складу са поновљеним ставовима Савета и Комисије из претходних година, Комисија подвлачи да је Турска мора одмах да испуни своје обавезе у погледу пуне имплементације Додатног протокола и да учини напредак у нормализацији билатералних односа са Републиком Кипар. Такође апелује да се избегне било каква опасност, извор сукоба или акција који би могли нанети штету добросуседским односима и мирном решењу спорова. ЕУ ће и даље пратити и преиспитивати напредак учињен у погледу ових питања, у складу са релевантним одлукама Савета.

Турска мора да повећа напоре за решавање отворених билатералних питања, укључујући граничне спорове, са својим суседима. Грчка је уложила бројне званичне жалбе на повреду територијалних вода и ваздушног простора од стране Турске, укључујући летове преко грчких острва.

Комисија ће радити на покретању новог часног круга у процесу приступања са Турском. На основу прагматичног приступа и обухватањем конкретних корака у областима од заједничког интереса, заједничког разумевања препрека и тражења напредних решења за усклађивање Турске са ЕУ, треба изградити свежу и позитивну агенду ради омогућавања конструктивнијег и позитивнијег односа.

Ова агенда треба да покрије велики број области, укључујући интензивирање дијалог и сарадњу у погледу политичких реформи, виза, мобилности и миграција, енергије, борбе против тероризма, даље учешће Турске у програмима Заједнице, као што су "Европа за грађане", братимљење градова, као и трговина и Царинска унија, у циљу елиминисања текућих сметњи у трговини, тражењем тешње сарадње у преговорима о споразумима о слободној трговини и тражењем нових путева ради пуног коришћења заједничког економског потенцијала ЕУ и Турске. Поред преговора о приступању, Комисија намерава да ојача своју сарадњу са Турском, у подршци напорима земље у спровођењу реформи и усаглашавању са *правним тековинама*, укључујући поглавља где преговори о приступању за сада не могу започети. Комисија ће и даље обавештавати Савет чим буде сматрала да је Турска испунила релевантне критеријуме¹³.

3.3. Исланд

¹³ Примери тога се могу наћи у Поглављу 20 – Политика предузећа и индустријска политика, Поглавље 21- Трансевропске мреже.

Исланд се и даље опоравља од економског и финансијског колапса из 2008/2009. Политичка ситуација је стабилна, мада је коалициона влада тестирана у неколико случајева и њена већина у парламенту смањена.

Процес приступања Исланда се наставио и скрининг исландског законодавства је завршен. Већ веома висок ниво интеграције земље у ЕУ у бројним областима политике представља велику предност у том процесу. Комисија узима у обзир специфичности и очекивања Исланда у оквиру постојећег приступа преговорима о приступању и уз пуну заштиту начела и *правних тековина* Уније. Резултат даљег отвореног и конструктивног рада биће решења која одражавају висок ниво сарадње између ЕУ и исландских власти.

На основу тога, покренути су преговори о приступању везани за специфична поглавља у преговорима. Отворено је четири поглавља, од којих су два привремено обустављена. Уз укупан добар ниво усаглашености, а посебно када су у питању поглавља покривена Европским економским простором (ЕЕП) и шенгенским споразумима, преговори би требало да се добро одвијају. Исланд ће још увек морати да испуни постојеће обавезе, као што су оне које је утврдила ЕФТА преко свог Надзорног органа у оквиру Споразума о ЕЕП.

Започела је комуникација које промовише дебату након сагледавања проблема о процесу приступања Исланда. Приступање ЕУ је и даље спорно питање на Исланду. Комисија ће наставити да пружа подршку у области информисања и у контактима „човек човеку“.

4. ПОДРЖАВАЊЕ ПРОЦЕСА ПРОШИРЕЊА

4.1. Финансијска помоћ

Комисија обезбеђује финансијску и техничку помоћ земљама проширења у њиховој припреми за приступање. Помоћ се у суштини обезбеђује на основу Инструмента за претприступну помоћ (ИПА), по коме се у те сврхе укупно издвојило за период од 2007. до 2013. године 11,6 милијарде евра¹⁴.

Од 2010. године, Комисија постепено пребацује финансијску помоћ са помоћи индивидуалним пројектима на глобалнији приступ широм сектора, са фокусом на кључне области реформске агенде земље корисника. Владе у земљама проширења се подстичу да утврде свеобухватне и одрживе политике у приоритетним секторима, као што су правосуђе и унутрашњи послови, државна управа, развој приватног сектора, саобраћај, енергетика, заштита животне средине и климатске промене, друштвени развој, пољопривреда и рурални развој.

У Вишегодишњим индикативним планским документима (ВИПД) за период од 2011. до 2013. године утврђени су кључни сектори за сваку земљу у складу са специфичном

¹⁴ Уредба (ЕЗ) бр. 1085/2006.

ситуацијом у свакој земљи, као и напредак у процесу приступања. Посебна пажња је посвећена борби против корупције, развоју цивилног друштва и слободи изражавања. Око 10% расположивих ИПА фондова одређено је за пројекте више партнерских држава на Западном Балкану и Турске. Комисија је данас усвојила ревидиран Вишегодишњи индикативни финансијски оквир за помоћ на основу ИПА, који покрива период од 2012. до 2013. године.

У складу са Саопштењем из јуна 2011. године о "Буџету за Европу до 2020"¹⁵, Комисија сада припрема правни оквир за обезбеђивање претприступне помоћи по наредном вишегодишњем финансијском оквиру који ће покрити период од 2014. до 2020. године, као део пакета инструмената у домену спољне акције.

Помоћ по садашњој Уредби о ИПА показала се као ефикасна и ефективна. Предлог за нови финансијски инструмент који треба да се представи у децембру 2011. користиће искуства из спровођења садашњег инструмента. На основу тога, нови инструмент ће покрити и подршку за испуњавање критеријума везаних за приступање и подршку друштвено-економском развоју.

У дијалогу са земљама корисницама, другим донаторима и цивилним друштвом и извлачећи поуке из досадашњих искустава, Комисија разматра начине за јачање везе између финансијске помоћи и приоритета одређених у стратегији проширења, као и како да финансијску помоћ учини више стратешком, са више фокуса, флексибилнијом и да поједностави процедуре. У том контексту, разматрани елементи обухватају дугорочније и свеобухватније планирање помоћи која покрива све области политике, већи фокус на потребе и приоритете земље корисника, награђивање напретка у процесу приступања, коришћење ИПА фондова за утицање на добијање више средстава од других донатора и приватног сектора и за јачање улоге цивилног друштва.

4.2. Визна либерализација и мобилност

Путовање у ЕУ без виза је од највеће важности за грађане свих партнера проширења и део је процеса приступања. Међутим, кораци ка либерализацији условљени су тиме да дате земље испуњавају услове који обезбеђују унутрашњу безбедност и интересе у погледу миграционе политике ЕУ.

Исланд је већ део територије Шенгена. На Западном Балкану, хрватски грађани су одувек путовали у ЕУ без виза. Грађанима Бивше Југословенске Републике Македоније, Црне Горе и Србије одобрен је безвизни режим путовања на територији Шенгена у децембру 2009. године а исти статус је одобрен годину дана касније грађанима Албаније и Босне и Херцеговине.

Недавне одлуке о укидању виза за грађане земаља Западног Балкана су уследиле пошто су те земље испуниле мерила утврђена у мапама пута које су постављене у контексту

¹⁵ COM(2011) 500

дијалога о визној либерализацији које је водила Комисија. Ови дијалози су представљали снажан подстрек за реформе ка постизању стандарда ЕУ у областима правосуђа и унутрашњих послова, посебно у смислу јачања административног капацитета при управљању границама и када је у питању безбедност докумената, али и јачање владавине права и борба против транснационалног организованог криминала, корупције и илегалне миграције.

Међутим, по укидању захтева за издавање виза, неке државе чланице ЕУ утврдиле су повећан број захтева за азил од грађана из датих земаља, а посебно Србије и Бивше Југословенске Републике Македоније, што указује на злоупотребу безвизног режима. Као одговор на ову појаву, Комисија је успоставила, од јануара 2011, механизам за надзор над поствизном либерализацијом у оквиру Процеса стабилизације и придруживања, отпочињањем дијалога са датим земљама за приступ конзистентном спровођењу реформи и ефикасних мера за исправљање недостатака. Те земље су од тада појачале контроле на лицу места и покренуле информативне кампање да би информисале грађане о правима и обавезама када је у питању безвизни режим путовања. Комисија позива власти датих земаља да предузму све неопходне даље мере за омогућавање несметаног функционисања безвизног режима. Успех таквих мера треба да употпуне и већа подршка и бољи услови живота за већину рањивих група, укључујући Роме.

У ширем прегледу визне политике ЕУ, Комисија је поднела Савету нацрт измена о визном режиму, које омогућавају привремену суспензију постојећег безвизног режима држави нечланици у случају изненадног прилива лица¹⁶.

Визна либерализација за Косово комплетираће овај процес на Западном Балкану. У децембру 2010, Савет је потврдио ову перспективу чим се испуне сви услови. У циљу испуњавања ових услова, Косово је усвојило правни оквир за реадмисију и потписало билатералне споразуме о реадмисији са 13 држава на територији Шенгена. Усвојило је планове реинтеграције и наставило са њиховим спровођењем. Комисија ће, дакле, покренути дијалог о визама са Косовом крајем године.

ЕУ и Турска су интензивирале своју *сарадњу по питању виза*, док је Комисија започела са Турском дијалог о *визама, мобилности и миграцији*, у складу са закључцима Савета из фебруара 2011. Овај процес је почео да даје резултате и у погледу виза за путнике из Турске и решавање ирегуларне миграције у ЕУ, а помоћи ће и у одређивању конкретних корака који се захтевају од Турске у погледу будуће визне либерализације. У том контексту, важан корак је да Турска предузме неопходне акције за брзо закључивање споразума о реадмисији.

4.3. Информације и комуникација

¹⁶ COM(2011) 290.

Подршка јавности је кључна за успех политике проширења. Власти држава чланица и земаља проширења на националном, регионалном и локалном нивоу имају главну улогу у давању информација и саопштења о напорима учињеним у том циљу.

Комисија је посвећена олакшавању информисане јавне дебате у процесу проширења, на основу лако разумљивих, чињеничних информација које се обезбеђују у свим врстама медија. Ове информације намењене су пре свега младима и кључним особама за формирање јавног мњења, као што су новинари и представници организација цивилног друштва и пословног света. Расправе које се воде у оквиру Парламента такође могу имати важну улогу у подстицању дебате и узајамног разумевања процеса проширења.

У следећем периоду, разматраће се наредни кораци у процесу приступања са земљама проширења. Опиљиви резултати су најбоља реклама за политику проширења ЕУ. Успешан исход преговора са Хрватском може бити снажан пример, као и економска флексибилност у Југоисточној Европи и конкретна постигнућа у погледу кључних питања, као што је снабдевање енергијом и енергентима или саобраћајне мреже. Од суштинске је важности објаснити јавности како спровођење агенде проширења може помоћи ЕУ да постигне своје циљеве везане са економску кризу, радна места, заштиту животне средине и климатске промене, безбедност и миграцију, уз истовремено убрзавање реформске агенде и унапређивање услова живота у земљама проширења.

5. ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ

На основу претходне анализе, Комисија представља следеће **закључке и препоруке**:

1. Циљ проширења јесте ширење зоне мира, стабилности, демократије и просперитета на простору ЕУ. Проширење доноси користи ЕУ у целини, пошто јој обезбеђује бољи положај за решавање глобалних изазова. Завршетком приступних преговора са Хрватском у јуну, процес проширења Европске уније ушао је у нову фазу.
2. Политика проширења показала се као моћан алат за друштвене промене. Државе које су већ приступиле ЕУ, као и оне које су на путу придруживања, прошле су кроз импресивне промене путем демократских и економских реформи чији је покретач придруживање. Развој Хрватске откако се запутила стазом придруживања пружа нове доказе о **трансформативној снази ЕУ**.
3. Кроз политику проширења, засновану на обновљеном консензусу који је Европски савет потврдио у децембру 2006. године, ЕУ примењује захтевне **услове** и прати напредак са већом пажњом. Тиме се у државама које теже придруживању постиже висок степен спремности, што је од користи како за њих, тако и за ЕУ.
4. Искуства стечена из преговора са Хрватском користе се у актуелним и будућим преговорима. Комисија са тим циљем предлаже нови приступ питањима у области правосуђа и основних права, као и правде, слободе и безбедности. Њих је неопходно решити рано у процесу придруживања, а одговарајућа поглавља отворити на одговарајући

начин, на основу акционих планова, пошто захтевају успостављање уверљивих доказа. Комисија би редовно извештавала, у свим фазама поступка, о постигнутом напретку у овим областима, користећи показатеље дефинисане у акционим плановима уз, по потреби, корективне мере. За подршку овом процесу постојаће наменски ИПА фондови.

5. **Извесност процеса проширења** даје јасну перспективу приступања на основу строгог условљавања, кључна је за унапређивање реформи у земљама у процесу приступања и даје грађанима ових земаља видљиве резултате већ на путу приступања Европској унији. Условљавање напредовања ка ЕУ пружа снажне подстицаје за предузимање сложених реформских процеса. Ово је и од кључне важности за обезбеђивање подршке проширењу у државама чланицама.

6. Успешан напредак Хрватске ка Европској унији указује на пут којим треба да крену друге земље у процесу приступања. По уласку прве земље Западног Балкана у ЕУ, европска будућност овог региона постаје реалност.

7. Јачање **владавине права** остаје најважнији изазов за већину земаља у процесу приступања и један је од најважнијих услова за напредак ка чланству у ЕУ. Комисија наставља да даје приоритет реформи правосуђа и државне управе, борби против организованог криминала и корупције, што укључује и механизме редовног праћења, структурисаног дијалога, заједничке ревизије, изградњу институција, твининг иницијативе и финансијску подршку.

8. У једном броју земаља у процесу приступања приметни су негативни трендови у области **слободе изражавања**. Од кључне је важности да земље у процесу придруживања гарантују отворен и плуралистичан медијски простор, који омогућава критичко и независно новинарство. Комисија ће пажљиво пратити напредак у овој области и наставити са укључивањем ових питања у преговоре о приступању, а највише у оквиру поглавља о правосуђу и основним правима.

9. Регионална сарадња, као основа за помирење и интеграцију у ЕУ, остаје значајна компонента процеса стабилизације и придруживања. Иако је сарадња део даљег напретка у извесном броју области, питања која великим делом почивају на сукобима из прошлости настављају да врше негативан утицај и представљају изазов за стабилност на Западном Балкану. Неопходно је што хитније се суочити са овим питањима. Постизање инклузивности у регионалној сарадњи приоритет је од изузетног значаја. Ово мора бити могуће, без обзира на различите ставове у вези са статусом Косова, тако што ће све стране усвојити конструктиван и прагматичан приступ.

10. Заинтересоване стране морају да разреше **билатерална питања** одлучно, у духу добросуседских односа и имајући у виду свеукупне интересе ЕУ. Ова питања је потребно решити што је пре могуће и она не смеју да заустављају процес приступања. Препреке везане за билатерална питања могу компромитовати снагу промена коју носи процес приступања. Комисија подстиче заинтересоване стране да уложе сваки напор у правцу решавања преосталих пограничних спорова у складу са утврђеним начелима и средствима, укључујући и обраћање Међународном суду правде уколико је то потребно. Одржавање

добросуседских односа од пресудне је важности. Европска унија је спремна да пружи помоћ у тражењу решења и да подржи одговарајуће иницијативе.

11. Успостављање безвизног режима путовања у ЕУ од највишег је значаја за грађане свих партнера у процесу проширења. **Визна либерализација**, као део процеса приступања, достигла је напредак по укидању визне обавезе за грађане Босне и Херцеговине и Албаније у децембру 2010. године, након што су обе земље испуниле установљене услове. Комисија подстиче власти земаља Западног Балкана да предузму неопходне мере против злоупотребе безвизног режима. Са своје стране, Комисија је оснажила поступак праћења након визне либерализације успостављањем механизма дијалога са земљама на које се ово односи, укључујући и мере против злоупотребе.

12. Узимајући у обзир напредак Косова у погледу реадмисије и реинтеграције повратника и у складу са одлукама Савета из децембра 2010. године, Комисија ће покренути визни дијалог са Косовом пред крај ове године. Европска унија је појачала сарадњу са Турском по питањима визног режима, а Комисија је ушла у разговор са Турском на тему виза, мобилности и миграција и утврдиће конкретне кораке које Турска мора да предузме у циљу будуће визне либерализације. Важан корак је да Турска предузме неопходне активности за што брже закључивање и ступање на снагу споразума о реадмисији.

13. Након глобалне економске кризе, земље у проширењу ушле су у процес **економског опоравка**, иако различитим темпом. Турска је изашла из кризе са развијенијом економијом и њен раст и даље је импресиван. Међутим, све земље у поступку проширења суочавају се са значајним изазовима. Незапосленост је и даље на високом нивоу и у већини земаља она расте. Консолидација фискалног система, структурне реформе и унапређење пословног окружења, укључујући и оснаживање владавине права и реформу тржишта рада, главни су приоритети у циљу обезбеђивања одрживости опоравка и постизања инклузивног раста. У овом контексту, Комисија позива земље у приступању да се позову на циљеве Стратегије Европа 2020 као главни ослонац реформи.

14. У децембру 2011. године, Комисија ће представити оквир за пружање претприступне **финансијске помоћи** у оквиру вишегодишњег финансијског оквира за период од 2014. до 2020. године, заснованом на позитивним искуствима досадашњег инструмента. На основу овог искуства, Комисија ће оснажити везу између помоћи и приоритета стратегије проширења, уз нагласак на социо-економском развоју, већој флексибилности помоћи и једноставнијим процедурама.

15. **Подршка јавности** од кључног је значаја за политику проширења. Власти држава чланица и земаља у приступања на националном, регионалном и локалном нивоу играју кључну улогу у активностима информисања и комуникације са овим циљем. Комисија је посвећена омогућавању јавне расправе о поступку проширења, засноване на разумљивим информацијама које су засноване на чињеницама. Комисија подстиче развој активног цивилног друштва као кључне компоненте демократског друштва, и као подстрекача разговора о проширењу ЕУ заснованог на информацијама.

16. Комисија је усвојила позитивно Мишљење о приступању **Хрватске** Европској унији у периоду након 1. јула 2013. године. Завршетак преговора о приступању омогућен је тиме што је Хрватска испунила преостале завршне услове, укључујући сложена поглавља као што су правосуђе, основна права и политика конкуренције. Хрватска треба да настави са консолидовањем својих реформских процеса, у складу са обавезама преузетим у оквиру преговора о приступању. Комисија ће пажљиво пратити даље припреме Хрватске за преузимање обавеза у оквиру чланства по приступању ЕУ. Од Хрватске се очекује наставак подршке процесу приступања других држава Западног Балкана.

17. Захваљујући својој динамичној привреди и важној регионалној улози, **Турска** представља земљу од кључне важности за Европску унију. Ово је наглашено и актуелним регионалним и глобалним политичким и економским кретањима. Турска је наставила са реформама релевантним за ЕУ, али неопходни су даљи напори, укључујући гаранције најважнијих основних права. На жалост, преговори о приступању нису напредовали дуже од једне године. Комисија ће уложити напоре у правцу обнављања позитивне агенде у области односа између ЕУ и Турске, кроз коју ће се наставити подршка реформским процесима, нарочито инклузивном процесу уставне реформе, као и економској интеграцији. Ова агенда треба да покрије широк низ области од заједничког интереса укључујући политичке реформе, дијалог о спољној политици, усклађивање са правним тековинама ЕУ, визни режим, мобилност и миграције, енергетику, борбу против тероризма, трговину и учешће у програмима ЕУ. Допринос ове земље ЕУ биће у потпуности делотворан тек у оквиру извесне и активне перспективе приступања.

Комисија изражава забринутост у вези са скорашњим тензијама у односима између Турске и Кипра. Комисија подсећа да је Савет позвао Турску на уздржавање од било ког облика претње, извора сукоба или акције који би могао негативно да се одрази на добросуседске односе и мирно разрешење пограничних спорова. Такође, ЕУ је нагласила сва суверена права држава чланица ЕУ која укључују успостављање билатералних споразума, у складу са правним тековинама ЕУ и међународним правом, укључујући и Конвенцију УН о поморском праву. Европска унија је више пута нагласила хитност испуњења обавезе Турске у вези са потпуном и недискриминаторном применом Додатног протокола Споразума о придруживању, као и са напретком ка нормализацији билатералних односа са Републиком Кипар. Ово може представљати значајан подстрек процесу приступања. Европска унија ће наставити да прати и надзире напредак у питањима предвиђеним Декларацијом од 21. септембра 2005. године, у складу са одговарајућим Закључцима Савета. У недостатку напретка, Комисија даје препоруку да ЕУ настави са мерама из 2006. године.

18. Што се тиче питања **Кипра**, лидери грчко-кипарске и турско-кипарске заједнице интензивирали су преговоре о свеобухватном решењу под надзором Уједињених нација. Комисија снажно подржава напоре ових заједница и пружа техничку саветодавну подршку у вези са питањима у надлежности ЕУ. Комисија подстиче воље обе стране да сада направе неопходне компромисе како би преговоре успешно завршили и подстиче све укључене актере да усмере све напоре и вољу у проналажење свеобухватног решења на Кипру. Током текуће интензивне фазе кипарских преговора, кључно је да се све укључене стране уздржавају и чине све што је у њиховој моћи и обезбеде позитивно окружење које

ће омогућити успешно окончање овог процеса, и да конкретно допринесу свеобухватном разрешењу.

19. Процес приступања **Исланда** се убрзава и започети су преговори о конкретним поглављима правних тековина. Висок степен интеграција ове земље у ЕУ у погледу широког распона стратешких области показује се као значајна предност. Комисија узима у обзир карактеристике и очекивања Исланда, уз потпуно поштовање установљеног приступа преговорима о приступању и очување начела и правних тековина Уније, као и преговарачког оквира. Комисија ће наставити са пружањем чињеница о чланству у ЕУ за потребе јавне расправе о приступању на Исланду.

20. **Бивша Југословенска Република Македонија** наставља да у задовољавајућој мери испуњава политичке критеријуме. Известан напредак је постигнут у области кључних реформи. Примена усвојених прописа, као и гаранције слободе изражавања у медијима, јачање независности судства, реформа државне управе и борба против корупције, међутим, и даље представљају значајне изазове. Комисија понавља своју препоруку да треба отворити преговоре о приступању Бивше Југословенске Републике Македоније Европској унији. Комисија такође понавља свој предлог да се, без одлагања, пређе на другу фазу придруживања у складу са Споразумом о стабилизацији и придруживању. Од кључног је значаја одржавање добросуседских односа, укључујући и проналажење договореног и заједнички прихваћеног решења за питање имена, под окриљем УН. Не сме се изгубити још једна година.

21. **Црна Гора** се са успехом понела са кључним приоритетима које је ЕУ дефинисала 2010. године као предуслов за отварање преговора о приступању. У овој земљи је постигнут национални консензус о европским интеграцијама. У погледу постигнутог напретка, Комисија сматра да је Црна Гора постигла неопходан степен усклађености са критеријумима условљеним чланством, а посебно политичким критеријумима из Копенхагена. Међутим, одржавање темпа реформског процеса, са посебном пажњом усмереном на примену законодавства и политика у области владавине права, и даље је од кључне важности. Са овим циљем, Комисија намерава да предложи примену новог приступа у случају Црне Горе у вези са преговарачким поглављима о правосуђу и основним правима и судству, слободи и безбедности, поменутих у ставу 4. У светлу ових размишљања и узимајући у обзир закључке Савета од децембра 2010. године, Комисија даје препоруку да се са Црном Гором отворе преговори за приступање.

22. Током претходне године, домаћом политичком сценом у **Албанији** великим делом доминирао је политички застој између владајуће већине и опозиције и дошло је до даљих развоја сукоба. У овом тренутку хитно је, на основу скорашњих охрабрујућих сигнала, да политичке снаге у Албанији поново успоставе и одрже ниво политичког дијалога који ће омогућити функционисање кључних демократских институција, унапређивање изборног оквира и спровођење најважнијих реформи. Комисија подстиче кључне актере да заједничким снагама успоставе конкретне методе за премошћавање домаћих несугласица у циљу реализовања европске будућности ове земље.

23. Комисија је данас представила своје Мишљење о захтеву **Србије** за чланство у ЕУ. Комисија даје препоруку да Европски савет треба да одобри Србији статус земље кандидата, узимајући у обзир напредак постигнут до сада, као и чињеницу да Србија поново започиње дијалог са Косовом и убрзано се креће ка спровођењу, у доброј вери, договора постигнутих до данас.

Србија је одмакла на свом путу испуњавања политичких критеријума које је дефинисао Европски савет у Копенхагену 1993. године и услова у оквиру процеса стабилизације и придруживања, под условом да се са напретком настави и да се пронађу практична решења за проблеме на Косову.

Комисија стога даје препоруку да се са Србијом отворе преговори о приступању Европској унији чим Србија у довољној мери постигне напредак у реализацији следећег кључног приоритета:

- Даљи кораци у нормализацији односа са Косовом у складу са условима процеса стабилизације и придруживања путем: потпуног поштовања принципа инклузивне регионалне сарадње; потпуног поштовања одредби Уговора о енергетској заједници; проналажења решења за телекомуникације и међусобно признавање диплома; наставка искрене примене свих постигнутих споразума; и активне сарадње са ЕУЛЕКС-ом у циљу реализације свих његових функција у свим деловима Косова. Комисија ће представити извештај о спровођењу наведених кључних приоритета у Србији када буде постигнут довољан напредак.

24. Европска унија ће наставити са посредовањем у дијалогу између **Београда и Приштине** у циљу промовисања сарадње, постизања напретка на путу ка ЕУ и унапређивања живота људи. Дијалог се до данас показао као значајно средство за решавање несугласица између ове две стране и довео је до неколико споразума у области које обухватају слободу кретања робе и људи, матичне књиге и катастар.

25. У години коју су обележили дуготрајни изборни процеси на **Косову**, ограничен је напредак који је постигнут у оквиру реформске агенде. Председник и Влада су показали посвећеност европској перспективи Косова. Ово је довело до неколико кључних реформи. Најважнији изазови који преостају односе се на питања организованог криминала и корупције, као и јачања државне управе. Комисија предлаже започињање структурираног дијалога са Косовом на тему владавине права са циљем решавања ових изазова и подршке реформи правосуђа. Упркос побољшањима у погледу интеграције косовских Срба на југу, тензије на северу Косова су се повећале. Становништво на северу такође мора да осети користи од европске будућности. Са овим циљем, Комисија наглашава значај покретања свеобухватне агенде Косова на северу. Комисија ће наставити да пружа подршку напорима Косова са циљем даљег испуњавања европске перспективе, посебно у погледу виза, трговинског споразума и учешћа Косова у програмима ЕУ, у складу са Саопштењем из 2009. године. Са овим циљем, Комисија ће ревидирати Саопштење из 2009. године како би осигурала да Косово може и даље да остварује користи од процеса приступања ЕУ. Комисија охрабрује напоре у циљу превазилажења препрека развоју односа између ЕУ и Косова узрокованих несугласицама о статусу Косова.

26. У **Босни и Херцеговини** настављен је политички и институционални застој, услед чега и даље постоје тешкоће у функционисању државе и спровођењу реформи у вези са ЕУ. Хитан приоритет је формирање државне владе како би се осигурала делотворна владавина на нивоу државе. Како би наставила ка ЕУ, ова земља треба да настави са изменама и допунама свог Устава у складу са одлуком Европског суда за људска права, са циљем укидања етничке дискриминације у погледу заступљености у државним институцијама, као и са циљем усвајања Закона о државној помоћи. Закон о Попису тек треба да буде усвојен. Учешће земље у структурираном дијалогу о судству у оквиру процеса стабилизације и придруживања указује на пут напред, кроз дијалог и компромис, као и усмереност на агенду ЕУ. Од кључне је важности постизање даљег напретка у правцу постизања циљева и услова дефинисаних у вези са затварањем Канцеларије високог представника. Постављање првог јединственог представника ЕУ у Босни и Херцеговини оснажује присуство ЕУ и пружа подршку земљи на њеном путу од међународног надзора ка европској будућности, у складу са закључцима Савета из марта 2011. године.

27. Политика проширења ЕУ донела је темељне **демократске и економске промене** у земљама које теже њеном придруживању. Резултати постигнути током претходне године наглашавају вредност извесне политике проширења. Истовремено, у случајевима недовољне, односно непостојања политичке воље и посвећености постизању конкретних резултата, процес приступања не може напредовати и носи ризик застоја. Спровођење сложених реформи доприноси приближавању стабилних, боље припремљених и напреднијих земаља у процесу проширења Европској унији.

АНЕКС 1

Закључци и препоруке Мишљења Комисије о захтеву Србије за чланство у ЕУ

У светлу опсежних реформи у протеклих неколико година, Србија је остварила велики напредак ка испуњењу политичких критеријума дефинисаних на састанку Европског савета у Копенхагену 1993. године као и условима из Процеса стабилизације и придруживања у вези са стабилношћу институција које гарантују демократију, владавину права, поштовање људских права и заштиту права мањина. Уставни, законодавни и институционални оквир у Србији у великој мери одговара европским и међународним стандардима. Применом нових закона, Народна скупштина постала је много ефикаснија у својим законодавним активностима. У области владавине права постоји свеобухватни правни и институционални оквир, укључујући и области борбе против корупције и организованог криминала, где су већ постигнути почетни резултати. Правни оквир за заштиту људских и мањинских права је добро развијен и почео је да се примењује. Србија је достигла потпуно задовољавајућ ниво сарадње са Међународним кривичним трибуналом за бившу Југославију (МКТЈ) и преузима све активнију улогу у процесу помирења у региону. Србија је прихватила дијалог са Косовом и учествује у њему, како би били побољшани услови живота људи на Косову, што је довело до постизања неколико договора (договор о слободном кретању људи и робе, о матичним књигама и катастру), за чије је спровођење Србија предузела почетне кораке.

У погледу економских критеријума, Србија је предузела важне кораке ка успостављању функционалне тржишне економије и достигла одређени ниво макроекономске стабилности упркос глобалној економској и финансијској кризи. Међутим, даљи напори биће неопходни како би економија била реструктурирана а пословно окружење побољшано, нарочито оснаживањем владавине права и отклањањем бирократских препрека, јачањем конкуренције и улоге приватног сектора, као и отклањањем нефлексибилних услова тржишта рада. Како би средњорочно била у стању да одговори на притисак конкуренције и тржишних снага из Европске уније, Србија треба да настави са структурним реформама да би унапредила економску продуктивност, и створила привредну климу која ће омогућити пораст страних инвестиција.

Србија успешно испуњава своје обавезе које проистичу из Споразума о стабилизацији и придруживању и Прелазног споразума

Уколико се настави процес хармонизације закона и учине даљи кораци како би се обезбедило спровођење закона, Србија би била у позицији да у средњем року преузме обавезе чланства у ЕУ, у скоро свим областима правних тековина Европске уније. Посебну пажњу треба посветити областима пољопривреде и руралног развоја, правосуђа и

основних права, правде, слободе и безбедности и финансијске контроле. Потпуна усаглашеност са правним тековинама ЕУ у области заштите животне средине и климатских промена може се достићи тек дугорочно и захтева повећани ниво инвестиција.

На основу прелиминарних процена, придруживање Србије имало би ограничени свеобухватни утицај на политике Европске уније и не би утицало на капацитете Уније да одржи и продуби сопствени развој.

Комисија препоручује Савету да Србији додели статус земље кандидата за чланство, узимајући у обзир до сада постигнути напредак, а уз разумевање потребе да се Србија поново ангажује у дијалогу са Косовом и да убрзано и у доброј вери настави са спровођењем договора који су до сада постигнути.

Србија је на добром путу да задовољи политичке критеријуме постављене на састанку Европског савета у Копенхагену 1993. године, као и услове постављене Процесом стабилизације и придруживања, уколико се напредак реформи настави и пронађу практична решења за проблем са Косовом.

Стога, Комисија даје препоруку да се са Србијом отворе преговори о приступању Европској унији чим постигне већи напредак у остварењу следећег кључног приоритета:

- Даљи кораци ка нормализацији односа са Косовом, у складу са условима Процеса стабилизације и придруживања, тиме што ће се: у потпуности поштовати принципи инклузивне регионалне сарадње; у потпуности поштовати одредбе Споразума о енергетској заједници; наћи решења за питање телекомуникација и узајамног признавања диплома; у доброј вери наставити са спровођењем договора који су до сада постигнути; и активно сарађивати са ЕУЛЕКС-ом, како би ова мисија могла да обавља своје функције у свим деловима Косова

Комисија ће представити извештај о томе како Србија остварује наведени приоритетни задатак чим буде постигнут довољни напредак у његовом остварењу.

Србији се препоручује да очува постигнуте успехе у реформама, како би наставила да иде путем остварења захтева за чланство, са посебним нагласком на владавину права, и да настави конструктивно учешће у регионалној сарадњи и у јачању билатералних односа са суседним земљама. Очекује се наставак спровођења Прелазног споразума и Споразума о

стабилизацији и придруживању, од његовог ступања на снагу. Комисија ће, преко ИПА финансијског инструмента, наставити да подржава ове активности.

АНЕКС 2

Закључци о напретку Хрватске, Бивше Југословенске Републике Македоније, Црне Горе, Албаније, Босне и Херцеговине, Косова¹⁷, Турске и Исланда

Хрватска

Преговори о приступању завршени су у јуну 2011. године након што је Хрватска испунила преостале завршне услове. Хрватска сада мора да настави да надограђује висок степен усклађености и усмери пажњу на преостале активности пред приступање. Овај извештај о напретку део је процеса праћења Комисије у погледу испуњења свих обавеза Хрватске преузетих у оквиру преговора о приступању и настављених припрема за преузимање обавеза чланства након приступања.

Хрватска наставља са испуњавањем **политичких критеријума**. Постигнут је значајан напредак у свим областима, укључујући владавину права, а резултати постају видљиви. Неопходно је наставити са напорима у циљу консолидовања ових резултата.

Демократија и владавина права морају бити додатно оснажене. *Влада* и *Парламент* и даље делотворно функционишу. У области реформе *државне управе*, неопходни су даљи напори у циљу консолидовања ефикасне примене правног оквира како би се довршила изградња савремене, одговорне, деполитизоване јавне управе усмерене ка грађанима.

Хрватска је постигла добар напредак у погледу *правосуђа*. Новим прописима додатно је оснажена независност судства и предузете су многе мере у циљу побољшања ефикасности правосуђа. Успостављен је нови систем за именовање судских службеника. Преостаје неколико изазова, нарочито потреба да се даље повећа ефикасност судства, и да се осигура практична примена нових мера које се односе на независност, непристрасност и одговорност судства. Напредак је постигнут у погледу непристрасног решавања предмета који се тичу ратних злочина. Четири специјализоване коморе за ратне злочине добиле су искључиву надлежност за све нове предмете и потребно је додатно ојачати њихову улогу у решавању преосталих предмета. Министарство правде усвојило је стратегију за решавање питања некажњавања, посебно у случајевима када су жртве етнички Срби или када су наводни починиоци чланови безбедносних снага Хрватске.

Остварен је значајан напредак у *борби против корупције*. Интензивирани су напори у оквиру борбе против корупције који су довели до позитивних резултата; унапређено је законодавство и оснажени су релевантни органи. Неопходно је даље развити евиденцију делотворно решених случајева корупције, посебно у погледу корупције на високом нивоу,

¹⁷ У оквиру Одлуке Савета безбедности 1244.

корупције на локалном нивоу и случајеве који се односе на јавне набавке и правосуђе. Неопходно је још искуства у примени новоусвојеног превентивног правног оквира у пракси, а структуре за примену је потребно додатно оснажити.

Поштовањем људских права и даље је на солидном нивоу и даљи напредак је постигнут у областима *људских права и заштите мањина*. Хрватска је наставила са предузимањем различитих мера за подизање свести јавности и побољшање заштите људских права. Што се тиче *приступа правди*, настављено је унапређење примене Закона о правној помоћи, првенствено кроз поједностављивање поступака. Што се тиче *затворског система*, настављен је рад на проширењу постојећих затворских, као и објеката за лечење, али хрватски затвори су и даље претрпани. Што се тиче *зостављања* Заштитник грађана и даље добија притужбе о прекомерној употреби силе од стране полиције, које треба адекватно испитати.

Слобода изражавања, укључујући слободу и плурализам у медијима, предвиђена је хрватским прописима и генерално се поштује. Постигнут је даљи напредак у погледу транспарентности у вези са власништвом над медијима, али је ограничен напредак постигнут у погледу истраге случајева, из претходних година, застрашивања новинара ангажованих на случајевима корупције и организованог криминала. Међутим, пријављено је веома мало нових случајева. Економски притисци нарочито ометају развој истраживачког новинарства. Преостају проблеми политичког мешања на локалном нивоу. Када је реч о слободи удруживања потребан је посебан опрез у поступању државних органа приликом демонстрација.

Остварен је изванредан напредак у погледу *права жена и родне равноправности*. Међутим, положај жена на тржишту рада није се значајно променио и проценат незапослених жена и даље је висок. Постигнут је ограничени напредак у области *права детета*. Заштитник права детета постао је активнији у случајевима када надлежни органи нису адекватно решили случајеве насиља над децом.

Постигнут је ограничени напредак у области укључивања *социјално угрожених група и особа са инвалидитетом*. Оснажују се капацитети Канцеларије заштитника особа са инвалидитетом. Критеријуми за утврђивање права на давања не примењују се доследно, а правни прописи којима се регулишу конкретна права су непотпуни. Прелазак са институционалне заштите на услуге бриге у заједници споро напредује. Генерално се поштују *радничка и синдикална права*.

Хрватска је остварила успешне резултате у примени Закона о *забрани дискриминације* и прописа о злочинима из мржње. Предузете су различите мере за подизање свести и врши се оснаживање Канцеларије заштитника људских права. Органи за спровођење закона покренули су неколико поступака у оквиру прописа о злочинима из мржње. Међутим, евиденција резултата треба да се даље развије и треба се позабавити хомофобичним и ксенофобичним тенденцијама у друштву.

Остварен је изванредан напредак у погледу *поштовања и заштите мањинских и културних права*. Настављено је изражавање посвећености питању права мањина на високом нивоу,

наглашавајући њихово место у хрватском друштву. Финансирање је обезбеђено за организације мањинских заједница. Побољшана је полицијска истрага инцидената усмерених против мањина. Предузети су кораци да се унапреди примена одредби уставног документа у области запошљавања у вези са правима националних мањина, а план за запошљавање мањина усвојен је и сада га је потребно спровести. Међутим, Хрватска треба да настави са неговањем духа толеранције према мањинама, посебно хрватским Србима. И даље постоје случајеви дискриминације, нарочито у јавном сектору на локалном нивоу. Постигнут је напредак у образовању ромске мањине, нарочито на нивоу предшколског образовања. Настављено је се унапређењем инфраструктуре у појединим ромским насељима. Преостају проблеми са учешћем ромске заједнице у систему образовања. Постоји простор за унапређење степена у којем Роми користе мере које су им намењене. Право на адекватно становање, социјалној заштити и здравственој заштити и даље су проблем за ромско становништво и незапосленост је и даље на изузетно високом нивоу.

Остварен је значајан напредак у решавању проблема *повратка избеглих лица*. Избеглице се и даље враћају у Хрватску. Напредак је постигнут у области становања, посебно у оквиру програма стамбеног збрињавања повратника. Смањен је и број нерешених жалби по основу одбијених захтева за помоћ приликом реконструкције станова. Постигнут је напредак у вези са реконструкцијом преостале имовине. Настављено је са применом одлуке о признавању пензионих права. Међутим, Хрватска мора да оствари напредак у пружању смештаја за око 2.500 преосталих особа које су поднеле захтев за стамбено збрињавање. Потребно је повећати напоре у циљу стварања економских и социјалних услова неопходних за одрживи повратак избеглица.

Што се тиче *регионалних питања и међународних обавеза*, Хрватска наставља да сарађује са Међународним кривичним трибуналом за бившу Југославију (МКТЈ). Међуресорна радна група Владе је продубила истрагу у циљу проналажења или утврђивања судбине несталих ариљеријских дневника које тражи Канцеларија тужиоца МКТЈ. Хрватска, међутим, није успела у потпуности да образложи нестанак војних докумената. Политички лидери такође треба да избегавају изјаве и мере које би могле довести у питање значај помирења и потребу за извршење правде кроз процесуирање ратних злочина.

Значајан напредак је постигнут у вези са *процесом спровођења Сарајевске декларације*. Након састанака одржаних у јуну и септембру 2011. године, Босна и Херцеговина, Хрватска, Црна Гора и Србија постигле су споразум о низу питања, укључујући текст заједничке декларације која треба да буде потписана на министарској конференцији у новембру 2011. године у Београду.

У јулу месецу, хрватска Влада је усвојила и проследила Парламенту на усвајање декларацију о промовисању европских вредности у југоисточној Европи изражавајући снажно веровање да билатерална питања, као што су погранична питања, не смеју ометати приступање земаља кандидата Европској унији од почетка процеса приступања, па све до ступања Уговора о приступању на снагу.

Хрватска је наставила са активним учешћем у регионалним иницијативама, укључујући Процес сарадње у југоисточној Европи (ПСЈИЕ), Савет за регионалну сарадњу (СРС) и Споразум о слободној трговини у централној Европи (ЦЕФТА). Наставља се развијање билатералних односа са другим земљама у процесу проширења и суседним државама чланицама, укључујући Србију, али поједина питања захтевају непрестану пажњу, посебно она у вези са сарадњом у истрази и процесуирању ратних злочина. Односи са *Словенијом* даље су унапређени, ступањем на снагу Споразума о међународној арбитражи границе.

Привреда Хрватске још увек је била у процесу рецесије у току 2010. године и током првог квартала 2011. године упркос опоравку економије у земљама ЕУ и других трговинских партнера. Видљиви су, међутим, знаци све веће економске активности у периоду након пролећа. Незапосленост, јавни дефицит и дуг и даље расту. Висока спољна задуженост и даље је кључна слаба тачка хрватске привреде.

Што се тиче **економских критеријума**, Хрватска поседује функционалну тржишну економију. Хрватска би требало да је способна да се носи са притисцима конкуренције и тржишних сила у оквиру Уније, под условом да одлучно примени свој свеобухватни програм реформи у циљу смањења својих недостатака.

Очуван је широки политички консензус о основама тржишне економије. Имајући у виду постојећа ограничења, макроекономска политика је, све у свему, адекватно одговорила на изазове рецесије. Централна банка је успела да одржи девизни курс и финансијску стабилност, у исто време одржавши флексибилну монетарну политику, јер су основни инфлаторни притисци и даље ниски. Банкарски сектор је остао отпоран на ударе. У области фискалних питања, надлежни органи су уложили напоре како би се контролом трошкова ограничио све већи дефицит. Буџетски оквир за постизање фискалне стабилности током средњорочног периода је унапређен. Дефицит текућих рачуна је настављао да се смањује док се извоз повећавао, а сведена домаћа потражња је увоз одржала на ниском нивоу. Остварен је изванредан, мада ограничен напредак у области структуралних реформи у оквиру Програма економског опоравка.

Међутим, уопштено гледано, напредовање структурних реформи остало је споро, између осталог и у погледу приватизације и реструктурирања предузећа која остварују губитак. Инвестициона клима и даље трпи као последица великог регулаторног оптерећења, непредвидивости административних одлука посебно на локалном нивоу и бројних ван-пореских намета. Планиране реформе веома крутог тржишта рада су веома ограничене и већ ниске стопе запослености и учешћа додатно су погоршане. Исплата социјалних примања, који чине релативно висок удео јавног буџета, и даље није добро усмерена. Имајући у виду потребу за постизањем средњорочне фискалне одрживости, буџетски процес може бити додатно унапређен. Побољшање ефикасности јавне потрошње остаје један од кључних изазова.

Што се тиче **способности Хрватске за преузимање обавеза које се тичу чланства**, припреме за испуњавање захтева ЕУ добро напредују и постоји висок степен усклађености са правилима ЕУ у већини сектора. У највећем броју области постигнут је додатни

напредак, укључујући она поглавља где је ниво усклађености већ висок. Неопходни су додатни напори у појединим областима у циљу јачања административних капацитета неопходних за адекватну примену правних тековина. Спровођење Споразума о стабилизацији и придруживању тече без проблема.

Добар напредак је постигнут у области *слободног кретања робе*. Усклађивање са правним тековинама у овој области добро је унапредовало. Међутим, неопходни су додатни напори, посебно у погледу преосталих ревизија хоризонталног законодавства и законодавства везаног за производе према новом и старом приступу како би се домаће законодавство у потпуности ускладило са правним тековинама.

Постигнут је непрекидан напредак у области *слободе кретања радника* и припреме за спровођење правних тековина у овој области су правовремене. Неопходно је посветити непрестану пажњу јачању административних капацитета у вези са координирањем система социјалне заштите.

Постигнут је даљи напредак у области *права пословног настањивања и слободе пружања услуга* где је, уопштено говорећи, усклађивање са правним тековинама на задовољавајућем нивоу. Неопходан је сталан рад на међусобном признавању стручних квалификација и преносу и примени Директиве о услугама како би се постигла потпуна усклађеност, као и даље јачање административних капацитета регулатора поштанских услуга.

Постигнут је даљи напредак у области *слободног кретања капитала* што се тиче правних тековина о платним услугама, либерализацији кретања капитала и спречавања прања новца. Усклађивање са правним тековинама готово да је у потпуности завршено.

Настављен је напредак у области *јавне набавке*. Усклађивање са правним тековинама се добро одвија и ближи се завршетак овог процеса. Потребно је посветити посебну пажњу усклађивању секундарног законодавства са новим законом о јавним набавкама, и јачању институција у овом сектору кроз непрестану обуку и професионални развој запослених.

Може се утврдити напредак у области *закона о привредним друштвима*. Усклађивање са правним тековинама у овој области одлично напредује. Даљи напредак је остварен у области *права интелектуалне својине* и усклађивање са правним тековинама у овој области достигло је веома висок ниво. Неопходно је даље оснажити свест јавности о правима интелектуалне својине.

Значајан напредак постигнут је у области *политике конкуренције*, посебно усвајањем планова реструктурирања бродоградилшта. Међутим, ниједан уговор о приватизацији није потписан. Постигнут је висок ниво законодавне усклађености. Неопходни су даљи напори у циљу унапређивања деловања Хрватске агенције за заштиту конкуренције у погледу сузбијања картела након ступања новог Закона о конкуренцији.

Значајан напредак је постигнут у области *финансијских услуга*, како у погледу законодавне усклађености, тако и јачања административних капацитета. Усклађеност је на високом нивоу.

Хрватска је постигла добар напредак у области *информационог друштва и медија* и постигла је висок ниво усклађености са правним тековинама. Неопходни су даљи напори као подршка либерализацији свих сегмената тржишта електронских комуникација и промовисању независности јавног сервиса.

Приметан је добар напредак у области *пољопривредног и руралног развоја*, нарочито у вези са успостављањем и спровођењем платних агенција и интегрисаног система администрације и контроле и организовања заједничког тржишта. Свеукупно говорећи, припреме теку добро. Хрватска мора да настави са улагањем знатних напора у овим областима како би успоставила потпуно оперативне и усклађене системе. Неопходно је уложити и непрестане напоре у усклађивање система подршке пољопривреди са правним тековинама. Хрватска мора без одлагања да повећа свој капацитет за апсорпцију средстава за рурални развој.

Добар напредак приметан је и у областима *безбедности хране, ветеринарске и фитосанитарне политике*, посебно у вези са преносом законодавства ЕУ и усвајањем подзаконских аката. Пренос законодавства готово да је завршен у више сектора. Хрватска мора да одржи напоре у вези са надоградњом и праћењем предузећа, успостављањем пограничних контролних тачака, праћењем сектора животињских нуспроизвода и јачањем административних и контролних капацитета.

Хрватска је наставила да остварује добар напредак у усклађивању правних тековина у области *рибарства*. Свеукупне припреме добро напредују. Хрватска мора да настави са својим напорима у погледу спровођења законодавства, а посебно у вези са управљањем флотом, инспекцијом и контролом, као и структурном политиком.

Постигнут је додатни напредак, и ниво усклађености у области *транспортне политике* је добар. Неопходни су додатни напори, посебно у циљу наставка рада на другој фази Споразума о европском заједничком ваздухопловном подручју, како би се довршило усклађивање законодавства о ваздухопловству и осигурало потпуно функционисање органа за безбедност железнице и информационог система за праћење бродског саобраћаја.

Известан напредак постигнут је у области *енергетике*, где је ниво усклађености висок. Неопходни су додатни напори, посебно у вези са отварањем тржишта електричне енергије и гаса и испуњења циљева ЕУ у области обновљивих извора енергије и енергетске ефикасности. Административне процедуре које се односе на пројекте обновљиве енергије морају бити поједностављене, а административни капацитети оснажени.

Известан напредак постигнут је у области *опорезивања*. Ниво законодавне усклађености Хрватске је веома висок, али захтева извесне додатне напоре, посебно у области ПДВ и акциза. Хрватска треба да настави са припремама за међусобну повезаност у области ИТ.

Остварен је изванредан напредак у области *економске и монетарне политике* и усклађивање са правним тековинама у овој области је довршено. Непрестани напори у циљу унапређивања координације економске политике били би од значаја.

Добар напредак постигнут је у области *статистике*. Постигнут је добар степен усклађености. Неопходно је наставити са активностима потпуног усклађивања статистичког система Хрватске са захтевима ЕУ.

Постигнут је изванредан напредак у области *социјалне политике и запошљавања*. Остварен је добар степен усклађености са правним тековинама. Међутим, и даље су присутни недостаци у погледу усклађености законодавства, посебно у вези са преносом директива о раду изван надлежности Закона о раду, и у областима борбе против дискриминације и родне равноправности. Неопходно је посветити више пажње решавању структурних слабости тржишта рада, као и функционисању социјалног дијалога и изградњи капацитета социјалних партнера. Административни капацитети захтевају континуирано јачање у свим областима.

Хрватска је остварила изванредан напредак у области *политике предузетништва и индустрије*. Усклађеност са правним тековинама у овој области је доста побољшана. Даљи напори морају бити усмерени на унапређивање пословног окружења, смањивањем административног оптерећења, као и на иновације и вештине. Потребно је довршити усклађивање (законодавства) у области малих и средњих предузећа са правним тековинама ЕУ. Неопходно је наставити са активностима реструктурирања индустрије бродоградње.

Хрватска је постигла додатни напредак у области *трансевропских мрежа*, где је довршено усклађивање са правним тековинама.

Постигнут је добар напредак у области *регионалне политике и координације структурних инструмената*. Хрватска се налази у напредној фази припрема за примену кохезионе политике у свим областима. Даљи напори морају да буду усмерени на јачање административних капацитета Хрватске за будућу примену кохезионе политике и развијање пројеката на адекватан начин.

Хрватска је постигла значајан напредак у области *правосуђа и основних права*. Реформа правосуђа настављена је усвајањем нових прописа којима се даље јача независност судства и смањује број заосталих предмета. Реформа правосуђа захтева константну пажњу, посебно у погледу ефикасности судства и практичне примене нових мера које се односе на независност, непристрасност и одговорност судства. Хрватска је наставила са унапређивањем вођења домаћих случајева ратних злочина. Неопходно је темељно решити питање некажњавања. Активности борбе против корупције појачане су и довеле су до позитивних резултата, нарочито у погледу унапређења прописа и јачања релевантних органа. Неопходан је даљи развој резултата деловања у области корупције, нарочито у вези са корупцијом на високом нивоу, корупцијом на локалном нивоу, укључујући случајеве везане за јавну набавку и правосуђе. Неопходна су даља искуства са

спровођењем новоусвојеног превентивног правног оквира у пракси. Заштита основних права је ојачана, али је неопходно додатно је унапредити у пракси, нарочито за мањине и избеглице.

Може се извести о добром напретку на пољу *правде, слободе и безбедности*, где је општи степен усклађености са правним тековинама побољшан. Правни оквир за азил је ојачан. Неопходно је обратити пажњу на унапређење интеграције лица којима је одобрена заштита у Хрватској, као и на заштиту мањина међу нелегалним мигрантима. Усклађивање са правним тековинама ЕУ мора се наставити. Остварен је напредак по питању спољних граница. Јачање граничне полиције настављено је у областима запошљавања особља и набавке опреме. Хрватска мора да се усмери на правовремено спровођење ревидираног Интегрисаног плана активности управљања границама. Остварен је напредак на пољу правосудне сарадње у грађанским и кривичним питањима. Такође се може извести о добром напретку у борби против организованог криминала и наркотика.

Настављен је напредак у области *науке и истраживања*, степен усклађености је висок, али су неопходни даљи напори у вези са степеном улагања у истраживање, квалитетним истраживачима и њиховим правима. Неопходно је на одговарајући начин размотрити припреме за приступање Унији иновација.

Остварен је добар напредак у областима *образовања, обуке, младих и културе*. Постигнут је добар степен усклађености са правним тековинама ЕУ. Хрватска у потпуности учествује у програмима Целоживотно учење и Млади у акцији, од јануара 2011. године. Неопходни су константни напори ради побољшања у областима стручног образовања и оспособљавања, као и образовања одраслих.

Остварен је напредак на пољу *животне средине*. У целини гледано, припреме Хрватске ближе се крају како у вези са усклађивањем, тако и спровођењем законодавства, нарочито у областима квалитета вода и хемикалија. Неопходно је унапредити спровођење хоризонталних правних тековина, а нарочито делотворно учешће јавности и владавина права у вези са питањима животне средине. Још увек су неопходни даљи напори како би се додатно ојачали административни капацитети, нарочито по питању заштите природе и климатских промена. Што се тиче *климатских промена*, неопходни су додатни напори како би се постигло усклађивање законодавства, као и осигурало спровођење, нарочито у области авио-саобраћаја, слободних алокација, регистара и аукција..

Остварен је изванредан напредак у области *заштите потрошача и здравља*. Усклађеност са правним тековинама и припреме у области заштите потрошача су у напредној фази. Неопходни су константни напори како би се решила преостала нерешена питања у области јавног здравља.

Хрватска је наставила да напредује у области *царинске уније*. Законодавна усклађеност је на високом нивоу, а током протеклог периода је остварено додатно усклађивање. Хрватска је наставила да јача административне и оперативне капацитете унапређењем опреме за физичке провере и унапређењем способности анализе ризика. Припреме су такође одмакле у области међусобне повезаности ИТ система. Неопходни су напори за јачање

административних капацитета на пољу интерне контроле, активности после царињења, као и управљања ризицима.

Хрватска је наставила са напретком у области *спољних односа*, где је достигла добар степен усклађености и наставља са координацијом и усклађивањем ставова са ставовима ЕУ у међународним организацијама. Међутим, Хрватска би требало да појача напоре у усклађивању међународних споразума са правним тековинама ЕУ и да настави са јачањем административних капацитета у областима политике развоја и хуманитарне помоћи.

Хрватска је остварила додатни напредак у области *спољне политике*, као и *политике безбедности и одбране*. Наставила је са учешћем у неколико мисија ЕУ ЗСБП. Хрватска је у овој области достигла висок степен усклађености. Хрватска мора да настави са јачањем примене контроле оружја, укључујући транспарентност информација везаних за оружје.

Хрватска је остварила даљи напредак на пољу *финансијске контроле*, где је достигла виши степен усклађености. Неопходни су константни напори у циљу унапређења опште јавне интерне финансијске контроле и екстерне ревизије у Хрватској, на централном и локалним нивоима.

Остварен је добар напредак на пољу *финансијских и буџетских прописа*. Административна инфраструктура и процедуре за управљање системом сопствених ресурса по приступању у већем делу су успостављени.

Бивша Југословенска Република Македонија

Бивша Југословенска Република Македонија и даље у довољној мери испуњава **политичке критеријуме**. Настављене су реформе у вези са придруживањем, иако преостају кључни изазови. Парламентарни избори у јуну, у целини гледано, су били у складу са међународним стандардима. Нова владајућа коалиција је брзо успостављена. Постигнут је изванредан напредак у области судства и државне управе, првенствено у погледу правног оквира. Неопходни су даљи напори како би се обезбедило делотворно спровођење, нарочито у вези са слободом изражавања у медијима, реформом правосуђа и државне управе и борби против корупције. Потребно је ојачати дијалог између владе и опозиције, како би се осигурао несметан рад институција.

Охридски оквирни споразум (ООС), који је десет година на снази, и даље је суштински елемент демократије и владавине права у земљи. Остварен је изванредан напредак у погледу спровођења закона о језицима, децентрализацији и равноправном заступању. Неопходни су додатни напори како би се решили стални изазови као што је образовање, и да би се осигурали складни односи између свих заједница.

Остварен је напредак у спровођењу избора, који су били конкурентни, и њима се ваљано управљало широм земље. Неопходно је да Влада реши недостатке и у потпуности спроведе закључке и препоруке посматрачке мисије ОЕБС/ОДИХР. Неопходно је повећати средства Парламента како би могао да врши своју улогу. Бојкот опозиције омео

је рад Парламента од јануара, до избора. Након избора, опозиција је присутна у новом Парламенту.

Остварен је изванредан напредак у реформи Парламента. Постоји напредак у спровођењу Закона о језицима и Пословника. Неопходно је даље јачање политичког дијалога.

Владајућа коалиција је превазишла потешкоће и појачала унутрашњу сарадњу. Нова Влада је донела нов импулс реформском процесу усмереном ка ЕУ. Што се тиче локалне самоуправе, финансијски оквир за пружање услуга на локалном нивоу мора да буде транспарентнији и равноправнији.

Постигнут је напредак у оквиру државне управе, оснивањем министарства надлежног за реформу државне управе. Унапређене су услуге е-управе како би се побољшале услуге за грађане. Међутим, постигнут је ограничен напредак на пољу општег спровођења реформи. Неопходни су значајни додатни напори, првенствено у погледу политике запошљавања и поштовања принципа транспарентности, професионализма и независности државне службе. Измене и допуне Закона о општим управним поступцима не обезбеђују делотворно пружање административних услуга и заштиту грађана.

Усвојен је опширан пакет закона како би се унапредила ефикасност правосуђа, и поједини делови пакета ће ступити на снагу између 2012. и 2015. године. Успостављен је Високи управни суд, чиме је попуњен недостатак правосудног система. Права гласа министра правде у Правосудном савету укинута су како би се унапредила независност судства. Неопходни су даљи кораци како би се унапредили независност и професионализам у пракси, првенствено кроз праксе запошљавања. Неопходно је јачање процеса спровођења претходних реформи.

Унете су даље измене и допуне правног оквира политике борбе против корупције. Спроведене су препоруке ГРЕКО и отпочета је систематична провера изјава о имовини. Неопходно је успоставити евиденцију решавања случајева корупције на високом нивоу, а потребно је и систематизовати проверу изјава о сукобу интереса. Транспарентност јавних расхода и финансирања политичких странака и даље је недовољна. Корупција је и даље распрострањена у многим областима, те и даље представља озбиљан проблем.

Правни и институционални оквир за **људска права и заштиту мањина** уопштено је успостављен. *Грађанска и политичка права* се уопштено поштују, и остварен је ограничен даљи напредак. Одређени затвори су реновирани, али држава тек треба да развије делотворну националну стратегију затворског система. Нису отклоњени недостаци у вези са борбом против некажњавања у оквиру служби за спровођење закона. Отпочет је дијалог у вези са озбиљним питањима непостојања слободе изражавања у медијима. Уредници и новинари пријавили су све веће политичке притиске и застрашивање. Затварање велике телевизијске станице и три листа који су критиковали Владу, на основу оптужби о избегавању пореза, узроковало је забринутост у вези са пропорционалношћу и селективношћу поступка, смањивши разноликост медијског простора. У том контексту, на новинаре и уредничке политике се лако утиче, што за резултат има распрострањену аутоцензуру. Државни сервис не испуњава своју законом предвиђену улогу.

Законски прописи о заштити *социјалних и економских права* су у великој мери установљени, а остварен је и додатни напредак. Примењују се нови критеријуми за репрезентативно учешће социјалних партнера. Почео је са радом Национални савет за спречавање малолетничке деликвенције, као и Комисија за заштиту од дискриминације. Неопходно је потпуно усклађивање Закона о борби против дискриминације са правним тековинама ЕУ, првенствено у вези са дискриминацијом по основу сексуалне оријентације. Неопходно је јачање капацитета Комисије за борбу против дискриминације.

Постигнут је извешан напредак у области *културних права и права мањина*. Десетогодишњица Охридског оквирног споразума обезбедила је одличну прилику за унапређење дијалога између заједница у држави. Председник Републике и премијер учествовали су у манифестацијама којима је означена ова прекретница. У оквиру парламента настављено је спровођење Закона о језицима. Етничка албанска заједница је у државној управи заступљена у складу са пропорционалним уделом становништва, а број представника ромских и турских заједница је повећан. Интеграција Рома у образовни систем је унапређена, са повећањем броја уписа у средње школе и на универзитете. Неопходни су даљи напори како би се стекло поверење, нарочито у областима образовања, културе и језика. Роми се и даље суочавају са веома тешким животним условима и дискриминацијом.

Када је реч о **регионалним питањима и међународним обавезама**, држава је одржала пуну сарадњу са Међународним кривичним трибуналом за бившу Југославију (МКТЈ). У јуну је парламент усвојио Веродостојно тумачење Закона о амнестији у којем се наводи да би амнестија требало да покрива осумњичене у свим случајевима које неће процесуирати МКТЈ.

Што се тиче Међународног кривичног трибунала, билатерални споразум о имунитету са Сједињеним Америчким Државама није у складу са заједничким ставовима и водећим принципима ЕУ. Неопходно је да се земља усагласи са ставом Европске уније. Држава и даље активно учествује у иницијативама за регионалну сарадњу, укључујући и Процес сарадње за југоисточну Европу (ПСЈИЕ), Савет за регионалну сарадњу (СРС) и Споразум о слободној трговини у централној Европи (ЦЕФТА).

Бивша Југословенска Република Македонија је активан партнер у региону и њени билатерални односи са суседима и другим државама у процесу придруживања се даље развијају. На односе са Грчком и даље негативно утиче неразрешено питање имена. Држава учествује у разговорима под окриљем УН, као и преко непосредних састанака премијера, како би се разрешило ово питање. Неопходно је избегавати активности и изјаве које би могле имати негативан утицај на добросуседске односе. Очување добросуседских односа, укључујући усаглашено и обострано прихваћено решење питања имена, по окриљем УН, и даље је од суштинске важности.

Бивша Југословенска Република Македонија унапредила је **способност преузимања обавеза из чланства**. Остварен је извешан напредак у испуњењу приоритета Партнерства за приступање. Међутим, држава се и даље суочава са великим недостацима у спровођењу

и делотворној примени правних прописа. Недостају људски и финансијски ресурси за потпуно спровођење правних тековина ЕУ.

Привреда Бивше Југословенске Републике Македоније почела је да се опоравља током друге половине 2010. године, користећи екстерну потражњу и пораст улагања, нарочито у области грађевине. Крајем 2010. године, влада је постигла споразум са ММФ-ом о предострожној кредитној линији, чиме би требало да се ојача поверење у тржишта. Настављене су структурне реформе. Међутим, висока структурна незапосленост, посебно међу младима и слабо образованима, и даље је главни узрок забринутости. Институционални капацитети државне управе и регулаторних и надзорних агенција још увек су недовољни.

Што се тиче **економских критеријума**, Бивша Југословенска Република Македонија и даље добро напредује. У појединим областима је остварила даљи напредак ка функционалној тржишној економији, нарочито олакшицама за поступак регистрације предузећа, убрзавањем правосудних поступака, унапређењем рада финансијских тржишта, даљим поједностављењем регулаторног оквира и унапређењем комуникације са пословном заједницом. Земља би требало да буде у стању да се на средњорочном плану носи са притисцима конкуренције и тржишним снагама у оквиру Уније, уколико активно спроведе свој програм реформи у циљу смањења значајних структурних недостатака.

Земља је успела да одржи општи консензус у погледу суштинских питања економске политике. Економски дијалог са пословном заједницом је унапређен. Став у оквиру монетарне политике, заснован на *de facto* везивању за евро, допринео је макроекономској стабилности. Фискална политика је остала усмерена ка стабилности. Постигнут је извешан додатни напредак у олакшавању приступа тржишту и поједностављењу регулаторног оквира. Трајање стечајног поступка је додатно скраћено, а регистрација некретнина је практично завршена. Финансијски сектор је почео да се опоравља од глобалне финансијске кризе.

Конкуренција у овом сектору донекле је унапређена, као и степен финансијског посредовања. Недостаци у области владавине права и даље ометају правилно функционисање тржишне економије. Ефикасност државне управе још увек је слаба, што се одражава у компликованим процедурама, недостатку кадрова и честом смењивању службеника. Појединим регулаторним и надзорним агенцијама и даље недостаје неопходан степен независности и адекватна расподела ресурса да би делотворно обављале своје функције. Примена уговора је и даље тешка, што угрожава пословно окружење, нарочито за мала и средња предузећа. Квалитет образовања и људског капитала је слаб. Неопходна је даља модернизација и продубљивање физичког капитала. Квалитет фискалног управљања остао је слаб, делимично због изражене краткорочне оријентације јавне потрошње. Као резултат тога, напредак у смањењу изузетно високе структуралне незапослености веома је ограничен. Неформални сектор остаје важан изазов.

Остварен је одређени напредак у области *слободног кретања робе*. Буџет за спровођење свеобухватне стратегије за хоризонталне институције је повећан, међутим, оквирно законодавство још увек није потпуно усаглашено са хоризонталним правним тековинама

ЕУ. Остварен је веома слаб напредак у области *слободе кретања радника*, а усаглашавање са правним тековинама је још увек у раним фазама. У области *права пословног настањивања и слободе пружања услуга* држава се креће у правом смеру, нарочито у области поштанских услуга. Степен координације између различитих тела одговорних за одобравање прекограничних услуга такође је унапређен. У области међусобног признавања професионалних квалификација земља се још увек налази у раној фази. Напредак у области *слободног кретања капитала* био је усмерен на примену у области борбе против прања новца и финансирања тероризма. Постоје ограничења на краткорочне инвестиције у хартије од вредности, као и на прекограничне платне трансфере, што зависи од преласка на другу фазу Споразума о стабилизацији и придруживању.

Остварен је напредак у области *јавних набавки*. Поступци набавке су транспарентнији, а примена закона је појачана. Законодавство о концесијама и јавно-приватним партнерствима још увек није усклађено са правним тековинама ЕУ. Административни капацитети у области правних лекова и концесија, као и на нивоу уговорних страна, још увек су слаби.

Остварен је добар напредак у области *закона о привредним друштвима*, нарочито у погледу законодавног усаглашавања са правним тековинама ЕУ. Правни оквир у области ревизије још увек је само делимично усаглашен. Постигнут је изврстан напредак у унапређењу правног оквира за *интелектуалну својину*. Остварени резултати кад је реч о спроведеним истрагама, тужбама и процесуирању пиратерије и кривотворења нису задовољавајући, а ниво свести о интелектуалним правима међу становништвом остао је низак.

Постигнут је изврстан напредак у области *конкуренције*. Резултати у примени су квантитативно унапређени у области концентрација и државне помоћи, али остају слаби на пољу картела. Неопходно је додатно унапредити квалитет одлука у области државне помоћи. Комисија за заштиту конкуренције не поседује одговарајуће буџетске ресурсе и особље у области борбе против монопола и концентрација.

Напредак у области *финансијских услуга* је генерално добар. Постепено се уводи надзор заснован на ризику. Уводе се нови прописи којима се регулишу финансијске услуге као што су лизинг и небанкарска финансијска предузећа.

Постигнут је напредак на пољу *информационог друштва и медија*. Усклађеност са правним тековинама ЕУ је унапредовала, и највећи део кључних конкурентних мера заштите је уведен. Капацитети Савета за медије за делотворно праћење медија остају неодговарајући.

Постигнут је додатни напредак на пољу пољопривреде и руралног развоја. Кључне политике за подршку пољопривреди и руралним реформама постепено се усклађују са захтевима ЕУ. Усаглашавање са правним тековинама захтева даље непрестане напоре. Административни капацитети и даље представљају разлог за бригу широм сектора. Остварен је добар напредак у области *хране, ветеринарске и фитосанитарне политике*, нарочито по питању усвајања новог оквирног законодавства. Административни

капацитети Агенције за храну и ветеринарство су, међутим, и даље недовољни да би се обезбедило одговарајуће спровођење правних тековина ЕУ.

У области *транспортне политике* напредак је приметан конкретно у погледу коришћења тахографа. Преостали изазови су конкретно везани за још увек недовољне административне капацитете регулаторних органа и органа за безбедност у саобраћају. Неопходно је увести процедуре за проверу безбедности.

Остварен је добар напредак у *енергетском сектору*, нарочито применом новог оквирног законодавства и разрешењем дуготрајног спора са оператером система за дистрибуцију, великим инвеститором из ЕУ. Тек предстоји успостављање ефикаснијег тржишта електричне енергије, и осигурање услова за конкуренцију. Финансијска независност регулаторног тела за заштиту од зрачења још увек није омогућена.

Постигнут је ограничен напредак у усклађивању *пореског законодавства* са правним тековинама ЕУ. Оперативни капацитети пореске управе се и даље развијају. Тек предстоји увођење делотворних средстава за борбу против превара у области опорезивања, а кодекс понашања приликом опорезивања привредних субјеката још увек није успостављен.

Постигнут је значајан напредак у области *економске и монетарне политике*, нарочито усвајањем правних прописа о централној банци. Квалитет претприступног економског програма је унапређен. Постигнут је добар напредак у неколико области *статистике*; још увек су неопходни значајни напори на унапређењу конкретних економских статистика.

Приметан је ограничен напредак у усклађивању са правним тековинама у области *социјалне политике и запошљавања*. Спровођење оквирног антидискриминационог закона је отпочело. Предстоји остваривање потпуне усклађености са правним тековинама ЕУ. Висока стопа незапослености и слабо учешће на тржишту рада и даље забрињавају. Укључивање Рома, лица са инвалидитетом и осталих социјално искључених лица се одвија споро. Делотворне политике запошљавања и социјалне инклузије је неопходно даље спровести, а социјални дијалог је потребно даље јачати. Укупни административни капацитети су недовољни.

Остварен је добар, али неравномеран напредак на пољу *предузетништва и индустријске политике*. Постигнути су одређени резултати у поједностављивању правних прописа и административних поступака за рад предузећа и смањење трошкова пословања. Мере подршке предузећима и даље су распоређене у неколико програма.

Постигнут је додатни напредак у области *трансевропских мрежа*. Земља наставља са развојем транспортне, енергетске и телекомуникационе мреже, и активно учествује у Транспортној опсерваторији за југоисточну Европу, као и у Енергетској заједници. Изградња коридора X и даље заостаје, пошто је било неопходно додатно време за успостављање финансијског оквира.

Забележен је извешан напредак у области *регионалног развоја и координације структурних фондова*. Постигнут је одређен напредак и у спровођењу компоненти ИПА везаних за оперативне програме за регионални развој и развој људских ресурса.

Неодговарајућа стручност и недовољна институционална координација довела је до значајних кашњења. Неопходно је структурно ојачати спровођење програма.

Може се говорити о одређеном ограниченом напретку у области независности и ефикасности *правосуђа*, укључујући измене и допуне улоге министра правде у оквиру Правосудног савета, као и успостављање Високог административног суда. Неопходни су даљи напори у смеру оцене и сигурности мандата судија. Остварен је ограничен напредак по питању *антикорупцијских политика*. Настављено је усаглашавање законодавства, а уведена је систематска провера изјава о имовини. Тек предстоји евидентирање резултата у области вођења случајева корупције на високом нивоу. Што се тиче *основних права*, док је законски и институционални оквир уопштено успостављен, неопходно је боље спровођење. Покренут је дијалог ради разрешења озбиљних брига по питању слободе изражавања у медијима. Остварен је извешан напредак у погледу културних права и мањина. Охридски оквирни споразум остаје суштински елемент демократије и владавине права у земљи.

У области *правде, слободе и безбедности*, забележен је добар напредак по питањима спољашњих граница и Шенгена, правосудне и царинске сарадње. Гранична полиција још увек не поседује одговарајућу техничку опрему и буџетска средства. Постигнут је извешан напредак у области миграција, визне политике, сарадње са полицијом и борбе против организованог криминала. Спровођење реформе у полицији је настављено, али још увек остају структурни проблеми, недостатак особља и непостојање буџетских средстава. Спровођење мера у области азила је недовољно, укључујући обезбеђивање правне помоћи, превођења и приступа социјалним правима.

Забележен је напредак у вези са европским стандардима за *науку и истраживање*. Усвојена је национална стратегија за период 2011–2020. године. Стопа учешћа у Седмом оквирном програму истраживања ЕУ је додатно повећана. Административна подршка за учешће у оквирним програмима је слаба. Остварен је извешан напредак по питању европских стандарда у областима *образовања, обуке, младих и културе*. Земља је побољшала учинак вођена заједничким процесним индикаторима из европског програма „Образовање и обука 2020“. Програми Целоживотно учење и Млади у акцији још увек су суспендовани. Повећање степена интеракције међу етничким заједницама у образовању још увек је изазов.

Остварен је извешан напредак у области *заштите животне средине*, нарочито по питању уношења правних тековина ЕУ у национално законодавство и ратификације мултилатералних споразума у области животне средине. Неопходни су значајни напори у смеру спровођења националног законодавства, нарочито у области управљања водама и контроле индустријског загађења. Што се тиче *климатских промена*, остварен је веома мали напредак у усклађивању и спровођењу правних тековина ЕУ у области климатских промена. Неопходни су даљи напори за јачање институционалних капацитета и међуинституционалне сарадње. Остварен је извешан напредак у области *заштите потрошача и здравља*. Напоре и даље спутавају ограничени финансијски ресурси и слабе оперативне структуре. Остварен је добар напредак у области *царинске уније*, како у царинском законодавству, тако и административним и оперативним капацитетима.

Остварен је напредак у области *спољних односа*, првенствено у усклађивању ка заједничкој комерцијалној политици. Такође је постигнут напредак у области *спољне, безбедносне и одбрамбене политике*. Земља је предузела мере да би обезбедила бољу координацију између надлежних органа у спровођењу међународних рестриктивних мера. Извршила је усклађивање са свим декларацијама ЕУ и одлукама Савета, и показала непрестану посвећеност учешћу у цивилним и војним, као и акцијама кризног управљања.

Напредак у области *финансијске контроле* се углавном односи на законодавно усклађивање, и неопходни су напори како би се осигурало спровођење, нарочито у вези са успостављањем система Финансијског управљања и контроле. Административни капацитети Канцеларије државног ревизора додатно су појачани; међутим, независност је и даље заснована на Уставу. Уопштено, нема значајних разлика између система у држави и у ЕУ у погледу основних принципа и институција за основне области политике које могу да утичу на исправну примену правила везаних за сопствене ресурсе. Административни оквир за примену оквира за сопствене ресурсе још увек није установљен.

Црна Гора

Црна Гора је остварила велики напредак ка испуњењу **политичких критеријума** за чланство у ЕУ, постигавши генерално задовољавајуће резултате посебно у погледу бављења кључним приоритетима који су утврђени у Мишљењу Комисије објављеном 2010. године¹⁸. Законодавни и институционални оквир је унапређен са циљем јачања рада парламента, изборног оквира, професионалности и деполитизације државне управе, независности и одговорности правосуђа, политике борбе против корупције, слободе медија и сарадње са грађанским друштвом. Црна Гора је повећала напоре у постизању резултата у борби против корупције и организованог криминала. Предузети су кораци да се унапреди спровођење антидискриминационих политика и да се гарантује правни статус расељених лица као и да се обезбеди поштовање њихових права. Ипак, угрожене групе се у пракси и даље суочавају са дискриминацијом. Црна Гора је наставила да игра конструктивну улогу у региону и да неометано спроводи Споразум о стабилизацији и придруживању.

Што се тиче **демократије и владавине права**, законодавство о правима мањина и слободама, као и изборима усклађени су са Уставом.

Законодавни и институционални оквир за *изборе*, кључни приоритет из Мишљења, знатно је унапређен у складу са главним препорукама ОЕБС/ОДИХР-а и Венецијанске комисије.

¹⁸ Кључни приоритети тичу се следећих области: законодавни оквир за изборе и законодавна и надзорна улога Парламента; реформа државне управе; реформа правосуђа; борба против корупције; борба против организованог криминала; слобода медија и сарадња са грађанским друштвом; спровођење оквира за борбу против дискриминације и ситуација расељених лица. За интегрални текст кључних приоритета, молимо погледајте КОМ (2010) 670.

Новим предлогом закона о изборима се примењује уставна обавеза аутентичне заступљености мањина увођењем афирмативне акције за заступљеност свих мањина на парламентарним изборима. Такође унапређује администрацију и повећава транспарентност изборног процеса. Напредак је остварен у јачању законодавне и надзорне улоге *парламента*, што такође представља кључни приоритет из Мишљења, кроз појачану подршку парламентарним одборима, боље планирање рада парламента и бољег надзора, посебно у областима одбране и безбедности. Укупан капацитет Парламента и средства за темељно испитивање нацрта закона у складу са правним тековинама ЕУ тек треба да се унапреде. Неопходни су даљи напори како би се ојачала надзорна улога парламента и како би се унапредио његов административни капацитет.

Процес интеграције у ЕУ представља велики приоритет за нову *Владу*. Координација рада Владе и креирање политика додатно су се побољшали, посебно квалитет консултација са грађанским друштвом. Рад Владе на акционом плану који се бави кључним приоритетима из Мишљења Комисије је систематичан и ефикасан. Капацитет министарстава да обезбеде доследност и прате делотворно спровођење закона донекле је унапређен, али остаје да се још развија. Административни капацитет укључен у координирање интеграције у ЕУ, укључујући финансијску помоћ, мора у знатној мери да се ојача. Измене и допуне законодавства са циљем да се успостави транспарентна, ефикасна и одговорна управа на локалном нивоу још увек нису усвојене.

Црна Гора је предузела значајне кораке у бављењу главним изазовима које намеће *реформа државне управе*, што је кључни приоритет које је утврђен у Мишљењу. Влада је донела и почела да спроводи стратегију реформе државне управе са циљем увођења европских стандарда запошљавања и напредовања и унапређења ефикасности. Унапређени правни оквир у области државне службе и државне управе чији је циљ ефикасност, деполитизација и запошљавање на основу заслуга је усвојен. Законодавство којим се регулишу административне процедуре је измењено и покренута је даља свеобухватна реформа. Управа за кадрове је ојачана. Припреме за спровођење усвојених закона морају да се интензивирају и фокусирају на обезбеђивање деполитизације, професионализма, делотворности и непристрасности администрације у пракси, укључујући и запошљавање и напредовање на основу заслуга. Приликом спровођења ове стратегије, требало би обавезно повести рачуна о потреби рационализације управних структура и јачању административног капацитета, нарочито у областима које се односе на европске интеграције, а притом осигурати финансијску одрживост државне управе. Капацитет Омбудсмана и Државне ревизорске институције требало би још унапредити.

Што се тиче *правосудног система*, Црна Гора је остварила напредак у јачању независности, самосталности, ефикасности и одговорности судија и тужилаца, што је један од кључних приоритета из Мишљења. Правни оквир је побољшан на под-уставном нивоу у погледу независности правосуђа и самосталности јавног тужилаштва, док је процес уставне реформе напредовао. Одредбе о одговорности судија и тужилаца су ојачане. Значајни напори ће бити потребни у будућем периоду како би се обезбедио завршетак правне реформе и делотворно спровођење новодонешених закона, укључујући и убедљиве резултате у области случајева корупције и организованог криминала на свим нивоима. Јединствени систем запошљавања на нивоу земље заснован на анонимном

тестирању за именовање правосудних функционера који се бирају по први пут тек треба да буде успостављен. Систематска обука за све судије и тужиоце, посебно у области новог законодавства и закона ЕУ тек треба да се организује. Напори да се смањи број заосталих случајева у судовима је појачан, али методологија која се користи мора бити доследнија. Недостатак одговарајуће инфраструктуре и опреме наставља да кочи ефикасност правосуђа. Требало би обезбедити потпуни јавни карактер судских одлука.

На пољу *политике борбе проти корупције*, остварен је напредак у спровођењу Владине стратегије и акционог плана за борбу против корупције, што је један од кључних приоритета из Мишљења. Стратешки и законодавни оквир у области борбе против корупције је ојачан у кључним областима финансирања политичких странака, сукоба интереса, инкриминација, заштите узбуњивача и јавне набавке. Анализа ризика у осетљивим подручјима је извршена са циљем даљег пречишћавања политика превенције. Стручни и административни капацитети за спречавање и борбу против корупције су унапређени, и спроведено је неколико истрага случајева корупције. Предузети су кораци да се успостави солидан резултат у домену проактивних истрага, гоњења и осуда у случајевима корупције уз максимално улагање напора, што је део кључног приоритета борбе против корупције из Мишљења. Ипак, напори се морају појачати још како би се исти развио. Број осуђујућих пресуда, посебно за случајеве корупције на високом нивоу је и даље низак. Употреба специјалних истражних мера и даље наилази на препреке услед недостатка адекватне опреме и специјализованих људских ресурса. Координација међу органима, а нарочито сарадња међу тужиоцима и полицијом требало би додатно да се побољша. Спровођење законодавног оквира је неуједначено. Новодонешене одредбе у областима сукоба интереса и финансирања политичких странака требало би да се спроведе са одлучношћу. Потреба за јачим праћењем корупције и сукоба интереса у правосуђу и даље је изражена. Корупција је распрострањена у многим областима и наставља да буде озбиљан проблем.

Поштовање *људских права и заштита мањина* у Црној Гори су обезбеђени у великој мери. Напори су учињени да се додатно побољша релевантни правни и институционални оквир. Потребно је осигурати делотворно спровођење постојећих закона и јачање административних капацитета.

Што се тиче *унапређења и остваривања људских права*, постигнут је ограничени напредак. Ауторитет и утицај Заштитника људских права и слобода (Омбудсмана) је у знатној мери унапређен: нови Закон о омбудсману којим се он успоставља као национални механизам заштите против мучења и дискриминације донесен је у јулу. Међутим, канцеларија Омбудсмана се и даље суочава са недостацима у погледу финансијског и административног капацитета за ефикасно вршење својих задатака. Ограничени напредак је постигнут у погледу *борбе против злостављања и некажњавања*. Релевантно особље је прошло даљу обуку. Повремени случајеви насиља се и даље пријављују, посебно у полицијским станицама. Обрада пријављених случајева је и даље спора. Што се тиче затворског *система*, правни и регулаторни оквир за успостављање система алтернативних санкција и спровођење кривичних санкција је израђен. Затворски услови требало би да буду додатно усклађени са међународним стандардима, нарочито у погледу пружања

медицинске неге и породичних просторија. Такође би се требало позабавити питањем делотворног спровођења санкција.

Напредак је остварен у области *слободе изражавања*, једног од кључних приоритета из Мишљења. Клевета и увреда су у потпуности декриминализовани. Врховни суд је донео смернице које су прослеђене националним судовима који регулишу ниво новчане надокнаде у случајевима клевете против медија, у складу са европским стандардима и праксом Европског суда за људска права. Међутим, претходни случајеви насиља и тренутне претње новинарима и даље нису на прави начин истражени и гоњени.

Слобода окупљања и удруживања се у великом поштује. Веома добар напредак је остварен у сарадњи државних институција са организацијама *грађанског друштва*, што је један од кључних приоритета из Мишљења. Закон о НВО је усвојен у јулу. Највиши државни органи одржавају редован контакт са НВО и генерално отворену и конструктивну сарадњу са релевантним заинтересованим странама. Напори су такође уложени у побољшање сарадње са грађанским друштвом на локалном нивоу.

Црна Гора је остварила напредак у погледу политика *борбе против дискриминације*, што је један од кључних приоритета из Мишљења. Закон о омбудсману је донесен у јулу; Омбудсман је сада одговоран за случајеве борбе против дискриминације. Саветник за борбу против дискриминације је именован у септембру у Кабинету премијера. Роми, Ашкалије и Египћани, лица са инвалидитетом као и лезбејке, гејеви, бисексуална и трансродна лица (ЛГБТ) настављају да се суочавају са дискриминацијом и од стране државних субјеката. Делотворно спровођење Закона о борби против дискриминације требало би да се покаже унапређењем капацитета канцеларије Омбудсмана и органа за спровођење закона како би се на прави начин обрадили случајеви дискриминације. Напредак је остварен у погледу остваривања права *лица са инвалидитетом*. Закон о борби против дискриминације лица са инвалидитетом и Закон о професионалној рехабилитацији лица са инвалидитетом су усвојени. Активности на пољу инклузивног образовања су покренуте и уложен је извесни напор како би се промовисало запошљавање тих лица. Међутим, правни оквир има недостатака, нарочито што се тиче позитивне акције и механизма санкционисања, и та лица се и даље суочавају са дискриминацијом нарочито што се тиче запошљавања и приступа јавним местима. Стање у Команском мосту и даље забрињава. Остварен је извесни напредак у погледу промоције поштовања *права жена*, али остваривање ових права остаје ограничено, посебно у погледу заштите жртава насиља у породици. Требало би побољшати приступ жена позицијама са којих се доносе одлуке.

Ограничени напредак је остварен у погледу *имовинских права*. Процес реституције се наставља врло споро и потребно га је убрзати. Услед неколико случајева фалсификовања имовинске документације, предузете су мере да се оснажи контрола катастарара. Парламент је усвојио у јулу измене и допуне закона о државном премеру и катастру непокретности; ипак, функционисање катастарског система требало би додатно унапредити, нарочито у погледу потпуности и тачности података и покривености читаве државе истим.

Међуетнички односи су остали стабилни у Црној Гори. Уложени су напори да се побољша политичка заступљеност, уносећи измене и допуне Закона о правима мањина како би се

усагласио са Уставом. Напредак у економској, социјалној и политичкој инклузији *Рома, Ашкалија и Египћана* је и даље врло ограничен упркос сталним напорима власти на државном и локалном нивоу. Постигнут је ограничени напредак у погледу побољшавања ситуације *расељених лица*, што је један од кључних приоритета из Мишљења. Упркос напорима власти да се тим лицима обезбеди правни статус, компликоване процедуре значе да је само мали број лица до сада остварио правни статус резидента.

У погледу **регионалних питања и међународних обавеза**, Црна Гора наставља да задовољава условљеност Процеса стабилизације и придруживања сарадњом са Међународним кривичним трибуналом за бившу Југославију (МКТЈ) и регионалном сарадњом. Црна Гора је активно учествовала у регионалним иницијативама за сарадњу, укључујући Процес сарадње у југоисточној Европи (ПСЈИЕ), Савет за регионалну сарадњу (СРР) и Споразум о слободној трговини у централној Европи (ЦЕФТА). У периоду 2010-2011, председавала је Централноевропском иницијативом (ЦЕИ), Процесом сарадње у југоисточној Европи (ПСЈИЕ) и Јадранско-јонском иницијативом (ЈИ). Држава наставља да буде веома посвећена регионалној сарадњи и да игра конструктивну улогу у региону. Нерешена билатерална питања би требало решити.

Значајан напредак је остварен у односу на *процес Сарајевске декларације*. Након састанка у јуну и септембру 2011. године, Босна и Херцеговина, Хрватска, Црна Гора и Србија су се договориле о бројним питањима, укључујући текст заједничке декларације која ће бити потписана на министарској конференцији у новембру 2011. године у Београду.

Што се тиче Међународног кривичног суда, билатерални споразум из 2003. године о имунитету са Сједињеним Државама није у складу са Заједничким ставовима ЕУ и водећим принципима ЕУ. Црна Гора би требало да се усклади са становиштем ЕУ.

Привреда Црне Горе је почела да се опоравља 2010. године од ефеката кризе која је наметнула тешкоће оквиру економске политике у земљи. Одсуство стандардних алата монетарне политике¹⁹ оставило је фискалној политици тешку мисију успостављања равнотеже између повраћаја раста и наставка консолидације. Ипак, земља је успела да побољша укупну макроекономску стабилност и квалитет финансија и одржала је корак са реформама. Процес опоравка црногорске привреде је и даље слаб. Конкурентност привреде остаје ограничена са ниском диверсификацијом по секторима. Недостаци остају у областима владавине права, државне управе, људских ресурса и инфраструктуре.

Што се тиче **економских критеријума**, Црна Гора је остварила даљи напредак ка функционисању тржишне економије као резултат напретка у стабилизацији банкарског сектора и одржавања релативно мудре фискалне позиције, тако јачајући макроекономску стабилност. Црна Гора би требало да је способна да се избори са конкурентским притисцима и тржишним снагама у склопу Уније, средњерочно гледано, уколико се позабави постојећим структурним слабостима путем имплементације свог реформског програма.

¹⁹ Црна Гора једнострано кориси евро као законско средство плаћања.

Опоравак извозно оријентисаних грана привреде подстакао је економски раст и заједно са смањеном домаћом тражњом и позитивним развојем догађаја у туризму, допринео смањењу и даље високих екстерних дисбаланса. Економска политика остала је доследна и неке структурне реформе су напредовале. Реформа државних пензија је корак напред према вишем квалитету и одрживости државних финансија. Механизми уласка на тржиште и изласка са тржишта, спровођење уговора као и процедура регистрације предузећа и имовине додатно су унапређени. Финансијско законодавство је израђено са циљем побољшања прилагодљивости тог сектора.

Међутим, улога банака као финансијских посредника је остала смањена будући да су банке настојале да консолидују сопствене билансе стања. Веома висок удео ненаплативих кредита озбиљно забрињава по питању финансијске стабилности. Бизнис се суочава са нефлексибилним и скупим кредитним условима. Стопа незапослености је висока. Потребне за финансирањем из буџета довеле су до експанзије државног дуга док су потенцијалне обавезе проистекле из државних гаранција и буџетских заостатака значајно порасле. Процес приватизације трпео је услед негативног глобалног окружења. Осим туризма и извоза роба, економска активност је остала концентрисана на нетрговинске секторе. Неформални сектор остаје важан изазов. Неумањена слабост владавине права негативно утиче на инвестирање и бизнис окружења.

Црна Гора је остварила добар напредак у унапређењу своје способности да **преузме обавезе из чланства**, посебно у областима јавне набавке, Закона о привредним друштвима, статистике, финансијских услуга, правосуђа и основних права, науке и истраживања, образовања, омладине и културе. Напредак је ограничен у осталим областима као што је слободно кретање радника, слобода пружања услуга, пољопривреда, животна средина, регионална политика и координација структурних фондова. Уопштено посматрајући, Црна Гора је наставила да неометано имплементира своје обавезе из Споразума о стабилизацији и придруживању (ССП). Међутим, остали су неки пропусти у погледу државне помоћи и транзитног саобраћаја, где је потребно уложити напоре у даље усаглашавање.

На пољу *слободног кретања робе*, остварен је изванредан напредак у стандардизацији, акредитацији, метеорологији и тржишном надзору. Усклађивање хоризонталног правног оквира са правним тековинама ЕУ није у нарочито напредној фази и преношење правних тековина по производима још није у потпуности започело. Мали напредак је остварен у области *слободе кретања радника*, углавном на пољу координације система социјалне сигурности. Усклађивање законодавног оквира са правним тековинама ЕУ је и даље у раним фазама. Остварено је мало напретка у области *права оснивања предузећа и слободе пружања услуга*, посебно у вези са издавањем дозвола за градњу. Потпуна независност Агенције за електронске комуникације и поштанске услуге није осигурана. Напори да се изврши усклађивање са ЕУ Директивом о услугама морају да се појачају. Извесни напредак је остварен у области *слободног кретања капитала*, конкретније у борби против прања новца, акције борбе против финансирања тероризма и сарадњом између финансијских надзора органа и органа за спровођење закона. Административни и надзорни капацитети остају слаби. О добром напретку се може извести у области *јавних набавки*. Административни капацитет је ојачан и транспарентност процедуре је

побољшана. Укупни институционални систем јавних набавки ствара извесну забринутост. Црна Гора је остварила добар напредак у области *Закона о привредним друштвима*. Забележени су помаци у усклађивању Закона о привредним друштвима, рачуноводству и ревизији и понудама за преузимање предузећа са правним тековинама ЕУ.

Извесни напредак је остварен на пољу *Закона о интелектуалној својини*, посебно у погледу усклађивања Закона са правним тековинама ЕУ у областима ауторског права и повезаних права, заштитних знакова и заштите индустријског дизајна. Додатно јачање административног капацитета је од виталне важности за даљи напредак у овој области.

На пољу *политике конкуренције*, известен напредак је остварен у усаглашавању националног законодавства са правним тековинама ЕУ. Ипак, изазов стоји пред административним капацитетом Управе за заштиту конкуренције и телима за државну помоћ. Поред тога, усклађивање правног оквира контроле државне помоћи са правилима ЕУ није завршено. Недостатак пуног поштовања обавеза у вези са државном помоћи према Споразуму о стабилизацији и придруживању остаје разлог за забринутост. Оперативна независност органа за државну помоћ требало би да буде додатно загарантована. Што се тиче металопрерађивачке индустрије, власти би требало да обезбеде потпуну транспарентност износа државне помоћи која је дата компанијама за производњу и прераду алуминијума и челика. Одлуке о власништву над компанијом за производњу и прераду челика која је отишла у стечај требало би донети без одлагања. Црна Гора је постигла неуједначен напредак на пољу *финансијских услуга*, нарочито када је у питању банкарство. Сарадња између три регулаторне институције је ојачана. Усклађивање законодавства у областима осигурања, финансијске инфраструктуре, тржишта хартије од вредности и инвестиционих услуга је још у раној фази, а требало би се позабавити ситуацијом са професионалним пензијским фондовима.

Што се тиче *информационог друштва и медија*, остварен је даљи напредак у смислу усклађивања законодавства. У области електронских комуникација и информационог друштва, независност регулаторног органа је побољшана али остаје угрожена. Требало би уложити напоре како би се закони у потпуности спровели и како би се увеле конкурентске мере заштите које осигуравају једнаке услове за све операторе. У области аудио-визуелне политике, Агенција за електронске медије је ојачана, али њен капацитет да прати тржиште делотворно остаје неадекватан.

Известан напредак је остварен у области *пољопривреде и руралног развоја*. Основа за тачну пољопривредну статистику се утврђује. Напредак у области израде политике и употребе расположиве финансијске помоћи на пољу руралног развоја је знатно ограничен.

Известан напредак је остварен на пољу *безбедности хране, ветеринарске и фитосанитарне политике*, на јачању капацитета у области безбедности хране и усклађивања са правним тековинама ЕУ у области фитосанитарне и ветеринарске политике. Извесни напредак је остварен у области *рибарства*, углавном у вези са надоградњом административног капацитета, унапређења инспекције и праћења морских рибарских ресурса и сакупљањем података на систематичнији начин. Управљачки и инспекцијски капацитет управе за рибарство остаје слаб.

Известан напредак је остварен на пољу *саобраћајне политике* у смислу усклађивања са правним тековинама ЕУ, посебно у областима друмског и ваздушног саобраћаја. Требало би уложити додатне напоре како би се дошло до потпуног усаглашавања са правним тековинама ЕУ у области саобраћаја, нарочито са трећим железничким пакетом. Одлуке да се укину дискриминаторске путарине за возила из ЕУ су усвојене. Ипак, требало би их у потпуности спроводити. Црна Гора је остварила извесни напредак у области *енергетике*, посебно на пољу обновљиве енергије. Усвојена је нова Стратегија о енергетској политици до 2030. године. Даље напоре би требало усмерити на доношење законодавства које се односи на залихе нафте и успостављање регулаторног окружења које би стимулисало коришћење извора обновљиве енергије у свим секторима. Административни капацитет је и даље ограничен.

Црна Гора је остварила извесни напредак на пољу *опорезивања*, првенствено кроз развој компјутеризованог система регистрације и наплате. Административни капацитети на пољу информacionих технологија (ИТ) и делотворност система података на пољу административне сарадње као и интерне контроле остају слаби.

Даљи напредак је остварен на пољу *економске и монетарне политике*, и састоји се углавном од побољшања правног оквира са усвајањем детаљних одредби о обавезним резервама, о кредитном регистру и о повлачењу, замени и уништавању похабаних новчаница и кованица.

Добар напредак је остварен у област *статистике*. У Црној Гори је успешно спроведен попис становништва, домаћинства и станова у априлу 2011. године, а први комплетни резултати су објављени у јулу. Ипак, потребни су додатни напори како би се позабавили идентификованим слабостима и побољшали статистичку инфраструктуру у циљу достизања задовољавајућег нивоа усклађивања са правним тековинама ЕУ на пољу статистике.

Мали напредак је остварен у погледу усклађивања са правним тековинама ЕУ у области *социјалне политике и запошљавања*, посебно у области заштите на раду, социјалне инклузије и социјалне заштите. Известан напредак је остварен у погледу социјалног дијалога. Уложени су напори у област борбе против дискриминације, нарочито кроз усвајање Закона о омбудсману и активности подизања свести. Капацитет Завода за запошљавање и активне мере на тржишту рада остају слабе када се ради о бављењу ниском стопом активности и стопама запослености, и непоклапања између потреба и расположивих вештина. Уопштено посматрајући, ситуација у области јавних финансија негативно утиче на реформе у социјалном сектору.

Извесни напредак је остварен на пољу *предузетништва и индустријске политике*, посебно у погледу развоја политике у корист МСП. Међутим, требало би интензивирати напоре на развијању индустријске политике и политике у стратешки важним производним секторима.

Мали напредак је остварен у области *трансевропских мрежа*. У погледу ТЕМ-Т

инфраструктура, предстоји даљи рад на побољшању друмских и железничких веза. Напредак у погледу ТЕМ-Е мреже је углавном повезан са унапређењем интерконективних далековода.

Мали напредак је остварен на пољу *регионалне политике и координације структурних инструмената*, углавном у правцу успостављања релевантних имплементационих структура за ИПА компоненте III и IV. Ове структуре би требало финализовати што је пре могуће.

Требало би развити одговарајуће административне капацитете, нарочито у областима као што су стратешко планирање, израда пројекта, управљање пројектима и финансијски менаџмент и контрола.

У области *правосуђа и основних права*, Црна Гора је остварила изванредан напредак, посебно у бављењу релевантним кључним приоритетима наведеним у Мишљењу Комисије. Даљи континуирани напори ће бити потребни како би се остварило усаглашавање са правним тековинама ЕУ у овом поглављу, посебно како би оно било делотворно спроведено, средњерочно гледано. Учинак у области борбе против озбиљног криминала, нарочито корупције на високом нивоу, требало би додатно развити. Што се тиче основних права, иако је остварен изванредан напредак у јачању правног и институционалног оквира, постојеће правне гаранције морају бити у потпуности спроведене, а административни капацитети ојачани.

Што се тиче *правде, слободе и безбедности*, добар напредак је остварен на пољу јачања правосудне сарадње, посебно у кривичним стварима. Изванредан напредак је остварен на пољу миграција и азила. Напредак је такође остварен у области управљања границом. Нова стратегија за борбу против тероризма је усвојена. Напредак је остварен у бављењу изазовима у борби против организованог криминала, посебно у виду ближе међународне сарадње и регионалне сарадње. Број повезаних истрага и хапшења, посебно у области кријумчарења дрога забележио је благи пораст. Финансијске истраге у два велика случаја довеле су до привремене заплене значајне количине средстава. Ипак, укупан број финансијских истрага и одузимања имовине стечене криминалом остаје низак. Требало би побољшати криминалистичко-обавештајни рад и сарадњу између органа. Истражне и тужилачке механизме би требало ојачати, нарочито у областима трговине људима и прања новца. Измене и допуне закона о унутрашњим пословима и о спречавању прања новца још нису усвојене. Додатно усклађивање је потребно у области визне политике. Даљи напори су потребни како би се осигурали одговарајући услови за пријем тражилаца азила и нерегуларних миграната.

Добар напредак је остварен у области *истраживања и иновација*. Институционални и законодавни оквир за научно-истраживачке активности је ојачан и неколико мера је предузето како би се побољшала мобилност истраживача. Припреме за Унију иновације требало би ваљано разматрати.

О извесном напретку се може извести у областима *образовања и културе*, нарочито у погледу усклађивања са правним тековинама ЕУ. Додатни напори су и даље неопходни

како би се осигурало инклузивно образовање за рањиве групе и децу са посебним потребама.

Црна Гора је остварила мали напредак у смислу усклађивања и спровођења правних тековина ЕУ на пољу *животне средине и климатских промена*. Напредак је углавном резултат доношења прописа у областима управљања отпадом и природе као и ратификацији међународних споразума у области заштите животне средине. Административни капацитет Агенције за заштиту животне средине (АЗЖС) је унапређен, али и даље је потребно значајно јачање, нарочито у погледу инспекција. Црна Гора би требало да убрза своје стратешко планирање у свим секторима, да интегрише на систематичнији начин животну средину у остале секторе како би пронашла одрживо финансирање за сврхе имплементације. За административни капацитет за животну средину и климатске промене на локалном и националном нивоу потребно је јачање.

На пољу *заштите потрошача и здравља*, Црна Гора остварује напредак према усклађивању са политиком потрошача ЕУ и стратегијом здравства ЕУ. Међутим, додатни напори су неопходни како би се ускладило законодавство са правним тековинама ЕУ *и изградио* административни капацитет. Подршка организацијама потрошача и активности подизања нивоа свести остају на ниском нивоу.

Извесни напредак је остварен у области *царинске уније*, посебно у усклађивању комбиноване номенклатуре и одбацавања царинских такси које нису у складу са правним тековинама ЕУ и обавезама из ССП. Додатни напори су неопходни у областима као што је управљање квотама, одредбе у вези са безбедношћу и усклађивање са Царинским кодексом ЕУ.

Извесни напредак је остварен у области *спољних послова*. Јачање институционалног и административног капацитета је потребно у погледу трговинске, развојне и хуманитарне политике. Црна Гора је наставила да остварује напредак у погледу *спољне, безбедносне и одбрамбене политике*. Нарочито је наставила да даје снажан допринос регионалној стабилности.

Црна Гора је остварила напредак на пољу *финансијске контроле*, посебно на пољу интерне и екстерне ревизије. Ипак, капацитети земље за имплементацију на пољима повезаним са финансијским менаџментом и контролом и даље требају јачање како би се законодавство спроводило у потпуности и делотворно. На пољу *финансијских и буџетских одредби*, нема већих разлика између система у Црној Гори и у ЕУ у смислу основних принципа и институција у областима политике које у основи имају примену сопствених правила о ресурсима, међутим, административни оквир за примену сопствених правила о ресурсима још увек не функционише.

Албанија

Домаћом политичком сценом у Албанији доминира наставак политичког застоја и делимичан бојкот Парламента од стране опозиције. Овај политички застој датира од општих избора у јуну 2009. године. Исход ових избора, који су према ОЕБС/ОДИХР-у задовољавали већину међународних стандарда али са недостацима, оспоравани су од стране Социјалистичке странке. Насилни инциденти, који су 21. јануара 2011. године довели до смрти четири демонстранта, погоршали су климу неповерења између две велике политичке странке и такође према одређеним државним институцијама. Локални избори од 8. маја су додатно нагласили поларизацију између владајуће већине и опозиције као резултат контроверзног бројања гласова загубљених гласачких листића и оспоравања резултата у Тирани. Сви ови догађаји су одвратили политичку пажњу са преко потребних политичких реформи ЕУ.

Имајући ово у виду, влада је учинила додатне напоре да настави даље са агендом за интеграцију у ЕУ, посебно са припремом акционог плана како би се бавила препорукама из Мишљења Комисије из 2010. године. Напори су се огледали у доброј сарадњи на Акционом плану између владајуће већине и опозиције у парламентарном одбору за европске интеграције као и у заједничком раду да се постигне договор о неопходним реформама. Напори да се покрене и радна група за изборне реформе су на крају нестали. Дана 5. септембра, опозиција је завршила бојкот и вратила се у рад парламента.

Уопштено посматрајући, Албанија је остварила ограничени напредак у испуњавању **политичких критеријума** за чланство у ЕУ. Важне реформе које се односе на ЕУ ометене су политичким застојем. Напредак у бављењу кључним приоритетима²⁰ и другим изазовима идентификованим у Мишљењу је неравномеран. Остварен је изванредан напредак у спровођењу мера за борбу против организованог криминала, у бољем поступању са лицима притвореним у затворима и у дечијим правима. Међутим, само ограничен напредак је остварен у раду парламента, изборима, правосуђу, политици за борбу против корупције, имовинским правима и побољшању услова живота ромске заједнице. Албанија ће морати да учини значајне и континуиране напоре у свим областима које су идентификоване у прошлогодишњем Мишљењу.

Што се тиче **демократије и владавине права**, наставак политичког застоја, даље развојно сукобљавање развоја и повећано неповерење између владајуће већине и опозиције негативно су утицали на агенду реформе у Албанији. Реформе кључних области су и даље у току и важни делови законодавства чекају на усвајање или финализацију.

²⁰ Кључни приоритети тичу се следећих области: адекватно функционисање парламента; усвајање закона који се доносе квалификованом већином; процедуре именовања и именовања за функције у кључним институцијама; изборна реформа; спровођење избора; реформа државне управе; владавина права и реформа правосуђа; борба против корупције; борба против организованог криминала; бављење имовинским питањима; јачање људских права и спровођење антидискриминационих политика; бољи третман притворених лица и примена препорука Омбудсмана. За интегрални текст кључних приоритета, молимо погледајте КОМ(2010) 680.

Упркос одређеним побољшањима у парламентарним правилима и пракси и извесном повећању административних капацитета парламента, учинак *Парламента* на законодавним и надзорним функцијама, што је кључни приоритет из Мишљења, још увек је недовољан. Политички застој озбиљно је омео рад парламента као и потребу за одрживим и конструктивним политичким дијалогом. Такође је онемогућио постизање консензуса чиме би се омогућило спровођење релевантних реформи ЕУ. Делимичан бојкот опозиције омео је рад парламента, укључујући отежано доношење закона који захтевају већину од три петине гласова. Крај бојкота опозиције и њихов повратак у рад парламента 5. септембра представља позитиван корак ка нормализацији политичког дијалога и сарадње. У Парламенту је потребно неговати инклузивно политичко окружење за консензус међу странкама. Клима поларизације и неповерења између владе и опозиције утицала је на локалне изборе одржане 8. маја. Постоје области у којима су међународни стандарди испуњени, у спровођењу ових избора, што је кључни приоритет из Мишљења, као и области у којима то није случај. Изборна реформа, која је кључни приоритет из Мишљења, је у застоју. Парламент још увек није омогућио редовне расправе и процедуре гласања за именовање судија Уставног и судија Вишег суда, што је кључни приоритет из Мишљења.

Влада и парламентарни одбор за европске интеграције су уложили напоре да унапреде и координишу реформе за интеграцију у ЕУ укључујући развој и консултације у вези акционог плана како би се бавили препорукама из Мишљења Комисије, посебно које се односе на 12 кључних приоритета. Квалитет израде закона и консултације са трећим лицима морају се значајно побољшати. Процес реформе децентрализације негативно је погођен лошим односима између централне и локалне владе.

Основни кораци у реформи *државне управе*, која је кључни приоритет из Мишљења, укључујући измене и допуне закона о државној служби, још у век нису завршени. Упркос неким реформним мерама као што је одлука Савета министара о структури и организацији државних тела из јуна 2011. године, још увек се чека на усвајање основних закона што зависи од потпуног превазилажења политичког застоја на одржив начин јер ови закони захтевају усвајање већином од три петине гласова у Парламенту. Спровођење постојећих закона и управних аката је и даље слабо. Одељење за државну управу (ОДУ) и даље нема довољно овлашћења у институционалном контексту да у потпуности преузме своју улогу. Успостављање независне професионалне државне службе на основу заслуга у којој нема политичког утицаја тек треба да се оствари. Још увек се чека на именовање Омбудсмана.

Што се тиче *правосуђа*, остварен је ограничени напредак у завршетку реформе правосуђа, што је кључни приоритет из Мишљења. Стратегија реформе правосуђа и акциони план су усвојени у јулу. Они представљају добру основу за улагање напора у реформу. Спровођење ће захтевати доделу адекватних људских и финансијских ресурса као и добру сарадњу између институција. Важан закон који се усваја већином од три петине гласова у Парламенту као што је Закон о управним судовима још увек није усвојен. Делотворност правосудног система се подрива дугим судским поступцима који доводе до застоја. Буџетска средства за правосуђе и даље су генерално недовољна. Стопа спровођења одлука је и даље ниска. Нису предузети никакви конкретни кораци у борби против корупције у правосуђу, укључујући ограничавање или укидање имунитета судија.

Ограничени напредак је остварен на пољу политике *за борбу против корупције*, што је кључни приоритет из Мишљења. Правни оквир и међуагенцијске структуре се још увек успостављају, али спровођење одређених поступака је и даље генерално неделотворно и резултати су недовољни. Кампање за подизање нивоа свести су тек почеле. Имунитет одређених државних службеника, одсуство проактивног приступа и недостатак ресурса и опреме и даље озбиљно ометају делотворну истрагу. Резултат истрага, гоњења и осуда недостаје на свим нивоима. Корупција преовладава у многим областима и даље представља посебно озбиљан проблем.

Албанија је још више унапредила правни и институционални оквир за *људска права и заштиту мањина*. Напредак је остварен у одређеним областима кључних приоритета као што је јачање заштите дечијих права усвајањем свеобухватног закона и побољшањем затворских услова за притворена лица и израдом алтернативних решења за притвор. Напредак на пољу људских права није био равномеран и поново се појавила забринутост за поједине области као што је слобода медија, где је независност уредништва и даље ометена политичким и пословним интересима. Делотворно имплементација и спровођење законодавних и политичких алата који регулишу људска права и заштиту мањина морају се значајно ојачати.

Имовинска права су и даље велики проблем. Није остварен велики напредак у доношењу и спровођењу кохерентне стратегије имовинске реформе и акционог плана. Ово је кључни приоритет из Мишљења. Подела одговорности и недостатак координације између различитих институција онемогућава делотворно спровођење политике и ствара правну несигурност и систематски ризик од корупције.

Делимичан напредак је остварен у бављењу кључним приоритетом који захтева јачање заштите људских права, превасходно права жена, деце и Рома, и делотворно спровођење *антидискриминационих* политика. У овој области је дошло до развоја, укључујући усвајање нове Националне стратегије за родну равноправност и борбу против насиља у породици и почетак спровођења Закона за заштиту од дискриминације. Остали су још неки важни пропусти у законодавству, посебно у погледу *особа са инвалидитетом*, и Албанија мора обезбедити доследно спровођење постојећих законодавних и политичких алата. Мора се подићи општа свест о антидискриминационим законима и побољшати механизме жалбе. И даље постоји забринутост у вези непрекидне дискриминације одређених рањивих група, као што су лезбејке, гејеви, бисексуална и трансродна лица и Роми. *Ромска* заједница је и даље маргинализована и нема приступ социјалној заштити и услугама.

Извесни напредак је остварен у бављењу кључним приоритетом побољшања третмана *лица лишених слободе* и примени препорука Омбудсмана на овом пољу. Мере су предузете у вези побољшања услова притвора и систематизације накнадних активности које следе из препорука Омбудсмана. Међутим, случајеви *зостављања* се и даље пријављују, превасходно током хапшења и полицијског притвора. Поступање са ментално оболелим преступницима и даље треба побољшати. Одсуство трајно одговарајућег решења за смештање лица која су под обавезним третманом и даље је озбиљан проблем.

У погледу *регионалних питања и међународних обавеза*, Албанија и даље доприноси регионалној стабилности подстицањем позитивних односа са суседима и регионалним партнерима. Албанија сада има успостављен безвизни режим са свим земљама Западног Балкана. Ова земља је наставила активно да учествује у иницијативама регионалне сарадње, укључујући Процес сарадње у југоисточној Европи (ПСЈИЕ), Савет за регионалну сарадњу (СРР) и Споразум о слободној трговини у централној Европи (ЦЕФТА).

Што се тиче Међународног кривичног суда, билатерални споразум о имунитету са Сједињеним Америчким Државама није у складу са заједничким ставовима ЕУ и водећим принципима. Држава мора да се усклади са ставом ЕУ.

Привреда Албаније је одржала макроекономску стабилност и позитиван раст током и након глобалне кризе. Међутим, политички застој је ометао способност владе да спроведе неопходне структурне реформе. Забележен раст привреде је 3,8% у 2010. години, захваљујући извозу, док је домаћа потражња смањена. Монетарна политика је успешно помогла у одржавању стабилне инфлације и такође спречила повећање цена међународне робе. Недостаци у погледу спроводивости уговора и владавине права, заједно са слабом инфраструктуром и људским капиталом, као и сивом економијом и даље ометају економски развој.

По питању *економских критеријума*, Албанија је остварила извешан напредак и постала функционална тржишна економија смањењем фискалних и спољних дефицита и одржавањем инфлационих очекивања стабилним чиме је ојачала макроекономску стабилност. Албанија би требало да може да се на средњерочном нивоу носи са притиском конкуренције и тржишним силама у оквиру Уније, под условом да ојача структурне реформе јачањем правног система и физичког и људског капитала.

Упркос поларизованијој политичкој сцени, генерална сагласност о кључним основама тржишне економије је одржана. Албанска економија је наставила да се развија мада споријим темпом и без обзира на слабе економске услове важних трговинских партнера. Монетарна политика је и даље стабилна, одржава стабилност цена, а инфлација је остала у оквиру циљаног распона. Дефицит текућег платног биланса и фискална неравнотежа су опали у 2010. години. Учешће државе у економији је мало, а субвенције су и даље ограничене. Банкарски сектор је и даље добро капитализован и ликвидан. Извешан напредак је остварен у даљем олакшању уласка на тржиште. ЕУ је и даље главни трговински и инвестициони партнер Албаније.

Међутим, трајно смањење релативно високог јавног дуга још увек није постигнуто. Даље смањење спољашње неравнотеже може се показати као изазов посебно ако смањење дознака радника и даље постоји. Резултати на тржишту рада су се погоршали 2010. године, а незапосленост је и даље висока. Спровођење стечајних поступака је и даље незавршено док слаба владавина права омета спроводивост уговора и пословно окружење уопште. Питање имовинских права је и даље нерешено. Велики број кредита у банкарском систему који се не отплаћују и даље представљају проблем. Инвестирање у људски

капитал и инфраструктуру је неадекватно. Неформални сектор је и даље представља изазов. Концентрација производње у смислу сектора и извозних тржишта чини економију подложну екстерним шоковима.

Албанија је остварила извесни напредак у унапређењу своје **способности да преузме обавезе чланства**, посебно у областима као што су слободно кретање роба, политика предузећа и индустријска политика, правда, слобода и безбедност, спољни односи и финансијска контрола. Напредак је ограничен у другим областима као што су слободно кретање радника, јавна набавка, закон о интелектуалној својини, информатичко друштво и медији као и енергетика, животна средина и ваздушни саобраћај. Све у свему, неопходно је уложити одрживе напоре како би се ојачао административни капацитет за спровођење и примену законодавства. Додатни напори су потребни како би се осигурало правремено спровођење обавеза у оквиру Споразума о стабилизацији и придруживању.

У области *слободног кретања робе* остварен је добар напредак у стандардизацији. Требало би успоставити адекватну структуру тржишног надзора. У области *слободног кретања радника* није било пуно напретка и припреме су у раној фази. Остварен је извесни напредак у области *права пословног настањивања и слободу пружања услуга* преваходно у области поштанских услуга. Постигнут је извесни напредак у области *слободног кретања капитала* у смислу законодавног оквира за платне системе и борбе против прања новца. Даљи напори су потребни за ефикасно спровођење националне стратегије у борби против прања новца и финансијског криминала.

Мали напредак је остварен у области *јавне набавке*. Институционални капацитет је и даље слаб и не постоји јасна дефиниција и подела надлежности у свим институцијама за јавну набавку. Припреме на овом пољу су напредовале умерено. Дошло је до извесног напретка у области *права о привредним друштвима*. Међутим, капацитет Националног савета за рачуноводство и оперативна независност Државног одбора за надзор је и даље мали. Ограничени напредак је остварен у области *права о интелектуалној својини* и припреме нису унапредовале. Делотворна примена права интелектуалне својине и индустријске својине још увек је слаба. Албанија није успела да благовремено задовољи своју обавезу из Споразума о стабилизацији и придруживању да гарантује ниво заштите сличан ономе у ЕУ, укључујући и спровођење. Умерени напредак је остварен у области *конкуренције*, на пољу борбе против монопола и у државној помоћи. Међутим, одговорни органи немају адекватни административни капацитет. Оперативна независности Комисије за државну помоћ се мора очувати. Припреме у овој области су у току.

Извесни напредак је остварен у области *финансијских услуга*. Регулаторни оквир за управљање ризиком и адекватност капитала је побољшан. Надзорни капацитет у небанкарском сектору је и даље слаб.

Неравномеран напредак је остварен на пољу *информационог друштва и медија*. Усклађивање са правним тековинама ЕУ и либерализација тржишта електронске комуникације се побољшава. Међутим, медијско законодавство и даље није усклађено са Директивом о услугама аудиовизуелних медија и капацитет регулаторног радио и телевизијског тела је и даље слаб. Припреме на овом пољу нису у многоме унапредовале.

Известни напредак је остварен у области *пољопривреде и руралног развоја*. Остварен је напредак у успостављању структура за спровођење руралног развоја. Међутим, капацитети за вршење анализа, као и израду и спровођење политика руралног развоја, и даље су слаби. Остварен је извесни напредак, иако неравномеран, у области *безбедности хране, ветеринарске и фитосанитарне политике*. Оперативни капацитет Националне управе за исхрану је значајно ојачан и дошло је до унапређења законодавног оквира за безбедност хране и ветеринарска питања. Укупан капацитет и међусервисна сарадња као и дефинисање надлежности и даље су слаби. Остварен је извесни напредак на пољу *рибарства*, посебно у погледу инспекције и контроле. *Спровођење* регулаторног оквира је и даље слабо због недостатка физичких и финансијских ресурса и лоше сарадње између институција.

Постигнут је извесни напредак, иако неравномеран, у области *транспортне политике*. Иако је дошло до напретка у усклађивању у областима управљања друмским и ваздушним саобраћајем, ваздушна безбедност је и даље предмет забринутости. Сектори железничког и поморског саобраћаја захтевају додатне напоре. Остварен је ограничени напредак у области *енергетике*. Безбедност снабдевања је незнатно побољшана, међутим тржишна реформа у сектору електричне енергије и даље није спроведена делотворно и обезбеђење економске одрживости ће захтевати додатне напоре. Требало би ојачати капацитете и институционалну независност регулаторних органа за електричну енергију, гас и заштиту од радијације. Припреме на овом пољу напредују полако.

Иако је извесни напредак остварен у усклађивању законодавства о *опорезивању* са правним тековинама ЕУ и припреме напредују, неопходно је уложити додатне напоре у административни и технички капацитет, посебно у области *пореске* утаје и преваре за избегавање. Не постоји напредак у области *економске и монетарне политике*. Напредак је остварен на пољу *статистике*, посебно у погледу класификација и статистичке инфраструктуре. Напредак у смислу статистике сектора је неравномеран.

Напредак у области *социјалне политике и запошљавања* је неравномеран. Иако је дошло до извесног позитивног развоја на пољу здравља и безбедности на раду, социјалног дијалога и социјалне заштите, висок ниво неформалности и неактивности и даље постоје на тржишту рада. Укупно спровођење политика је такође недовољно, посебно што се тиче социјалне инклузије. Припреме на овом пољу нису много унапредовале.

Напредак је остварен на пољу *политике предузећа и индустријске политике*, посебно у погледу унапређења регулаторног оквира за пословање и приступ финансијама од стране малих и средњих предузећа. Основане су институције које помажу у иновацијама и технолошком развоју. Припреме на овом пољу напредују.

Извесни напредак је остварен у области *трансевропских мрежа*. Унапредовано је са завршетком друмских коридора и нови далеководи су функционални.

Ограничен напредак је остварен у области *регионалне политике и координације структурних фондова*. Значајни напори су потребни да се успостави неопходан

институционални и административни капацитет и да се развије систем који омогућава стално постојање пројеката зрелих за имплементацију у области регионалног развоја. Припреме у овој области још увек су у раној фази.

Што се тиче *правосуђа и основних права*, и даље постоје неки важни пропусти упркос неким напорима да се законодавство развије у складу са европским стандардима. Поред тога, примена законодавних и политичких алата и даље је генерално недовољна и представља велики изазов. Усклађивање Албаније са европским стандардима и правним тековинама ЕУ на пољу правосуђа и основних права још увек је у раној фази.

Албанија је остварила напредак у области *правде, слободе и безбедности*. Безвизни режим за Шенген зону је ступио на снагу у децембру 2010. године за држављане који поседују биометријски пасош. Постигнут је напредак у борби против организованог криминала, посебно кроз добру међународну сарадњу и спровођење закона за борбу против мафије, укључујући одузимање средстава стечена криминалом. Ипак, организовани криминал и даље остаје изазов. Напори се морају одржати у делотворном спровођењу законодавног оквира и јачању борбе против организованог криминала, што је кључни приоритет у Мишљењу Комисије. Ово обухвата израду поузданих резултата проактивних истрага, гоњења и, где је то могуће, осуда. Требало би спроводити мере за повећање стручности и овлашћења истражитеља као и сарадње између агенција за спровођење закона. Борба против трговине дрогом, прања новца, трговине људима и заштита жртава се мора појачати и водити систематично, а правни оквир за одузимање имовине стечене криминалом треба систематски ојачати.

Напредак постоји у погледу капацитета за спровођење правних тековина ЕУ у области *науке и истраживања*. Административни капацитет за учешће у Седмом оквирном програму ЕУ за истраживање се повећао мада је национални истраживачки капацитет и даље мали. Известан напредак је остварен у областима *образовања и културе*, посебно у смислу стручне и образовне обуке.

Мали укупан напредак је остварен у усклађивању законодавства на пољу *животне средине*. Укупно спровођење и примена законодавства је и даље слаба. Јачање административног капацитета и међуинституционалне сарадње захтева додатне напоре. Што се тиче *климатских промена*, Албанија није остварила укупан напредак и институционални капацитети су и даље веома мали.

Извесни напредак је остварен у области *заштите потрошача и здравља*. Такође је остварен напредак у регулисању заштите потрошача и спровођењу. Законодавни оквир је свеукупно унапређен. Што се тиче јавног здравља, напредак је остварен у законодавству које се односи на здравствено осигурање, а такође је постигнут позитиван развој на пољима заразних болести и менталног здравља. Међутим, неједнакост у приступу примарној здравственој заштити и даље постоји.

У области *царинске уније* је дошло до напретка у усклађивању законодавства и припреме на овом пољу напредују. Међутим, референтне цене које се користе за царинско вредновање су и даље високе према европским стандардима и потребно је уложити

додатне напоре за поједностављивање процедура и олакшање трговине. Способност спровођења и управљање људским ресурсима и даље су слаби.

Известан напредак је остварен у области *спољних односа*, посебно у погледу заједничке тржишне политике. Потребно је ојачати институционални и административни капацитет. Напредак је остварен у области *спољне, безбедносне и одбрамбене политике*. Ова држава се ускладила са већином декларација ЕУ и заједничким ставовима и наставила да учествује у операцијама ЗСБП.

Напредак је остварен у погледу *финансијске контроле*. Примарни правни оквир за Интерну финансијску контролу у јавном сектору и инспекција централизованог буџета су унапређени. Административни капацитет на пољу интерне контроле захтева јачање. Припреме у области заштите финансијских интереса ЕУ су у раној фази.

На пољу *финансијских и буџетских одредби*, усвојени су основни принципи и успостављене институције за основне области политика које утичу на систем сопствених ресурса. Административни оквир за примену правила сопствених ресурса још увек није успостављен.

Босна и Херцеговина

Босна и Херцеговина је остварила ограничен напредак у областима које се односе на **политичке критеријуме**.

У областима *демократије и владавине права*, годину дана након општих избора одржаних 3. октобра 2010. године, процес успостављања извршне и законодавне власти се мора довршити успостављањем власти на државном нивоу. Ово велико кашњење је омело напредак у преко потребним реформама у Босни и Херцеговини.

Недостатак кредибилног процеса за усклађивање *Устава* са Европском конвенцијом о људским правима и даље изазива велику забринутост. Прва међуинституционална Радна група која је формирана за спровођење пресуде Европског суда за људска права (ЕСЉП) у случају Сејдић-Финци²¹ није успела да постигне договор. Касни се са оснивањем нове Радне групе, по препоруци Савета министара.

Народна скупштина Републике Српске (НСРС) усвојила је Закључке и одлуку о расписивању референдума којим се преиспитују правосудне институције на државном нивоу. Након олакшица ЕУ, НСРС је поништила одлуку о референдуму и допунила Закључке од 1. јуна. У предвиђеном оквиру Процеса стабилизације и придруживања, Босна и Херцеговина се ангажовала у структуралном дијалогу о правосуђу са ЕУ.

²¹ Случај Сејдић-Финци против Босне и Херцеговине, децембар 2009. године, у вези етничке дискриминације у заступљености лица у институцијама државе која не припадају ни једном од три конститутивна народа.

Административни капацитет *Парламента* је побољшан, али недостатак координације између државног и ентитетског парламента и политички раздор између ентитета и даље отежава рад Парламентарне скупштине. Функционисање *владиних* институција, на различитим нивоима, и даље је под утицајем фрагментисаног, некоординисаног креирања политика. Три члана председништва су повећали напоре у формулисању и спровођењу заједничке политике, међутим, координација спољне политике и даље је предмет неслагања по неким питањима. Делотворни механизам координације између државе и ентитета остаје да се утврди у вези питања ЕУ, укључујући програмирање финансијске помоћи у оквиру Инструмента за претприступну помоћ (ИПА).

Ограничени напредак је остварен у области *реформе државне управе*. Спровођење стратегије реформе државне управе се наставља. Међутим, координација између различитих управа и даље је слаба и процес реформе државне управе нема неопходну политичку подршку. Стални напори су и даље неопходни како би се спречио политички утицај. Омбудсман на нивоу државе је у функцији али кадровска и финансијска ограничења ометају његову делотворност. Успостављање професионалне, одговорне, транспарентне и ефикасне државне службе која се базира на заслугама и стручности и даље је питање које треба решити.

Босна и Херцеговина је остварила ограничени напредак у унапређењу *правосудног система*. Покренут је структурални дијалог о правосуђу између ЕУ и Босне и Херцеговине, са циљем да се обезбеди независан, делотворан, непристрасан и одговоран правосудни систем. Мора се убрзати спровођење Стратегије реформе сектора правде и Стратегије за ратне злочине. Предузете су мере за смањење броја заосталих случајева, посебно случајева везаних за рачуне за комуналне услуге, међутим укупан број заосталих случајева је и даље велик. Фрагментирани правни оквир у свим надлежностима представља значајно законодавно и финансијско оптерећење у правосуђу. Недостатак уједначених буџетских одговорности и даље утиче на независност и делотворност правосуђа. Учестали политички напади на правосуђе и заостали случајеви и даље су предмет озбиљне забринутости.

Босна и Херцеговина је остварила веома ограничени напредак у борби против *корупције* која и даље представља озбиљан проблем и распрострањена је у многим областима јавног и приватног сектора. Спровођење стратегије и акционог плана за борбу против корупције је и даље слабо. Орган за борбу против корупције још увек није у потпуности функционалан. Рад судова на случајевима корупције и даље је спор и само је ограничени број случајева на високом нивоу довео до судског гоњења. Недовољна примена законодавства и проблеми координације између ентитета и даље су питања која треба решавати. Босна и Херцеговина треба да се више политички ангажује и да одлучно делује против корупције.

Поштовање *људских права и заштите мањина* је генерално обезбеђено. Босна и Херцеговина је ратификовала главне међународне конвенције о људским правима, међутим, њихово спровођење заостаје.

Грађанска и политичка права се углавном поштују. Постигнут је ограничени напредак у усклађивању санкција за кривична дела у читавој земљи. Касни се са усвајањем Оквирног закона и бесплатној правној помоћи који је потребан ради усклађивања са ЕСЉП. Потребно је обезбедити *приступ правди* у грађанским и кривичним поступцима. *Затворски* услови су побољшани, посебно у психијатријским установама, међутим претрпавање затвора и *злостављање* лица лишених слободе и даље представља проблем који треба решити.

Државни Устав и уставни ентитета предвиђају *слободу изражавања* и медија, *слободу окупљања* и удруживања и *слободу вероисповести*. Међутим, неопходно је боље спровођење постојећег законодавства. Само-регулаторне активности Савета писаних медија су унапређене. Притужбе грађана на Савет писаних медија у вези са кршењем Правилника за писане медије су у порасту. Способност Савета писаних медија да ојача професионалне стандарде ометена је недостатком ресурса. Политички притисак на медије се наставља, као и етничка пристрасност. Такође се наставља са случајевима застрашивања новинара. И даље се касни са спровођењем реформе јавног емитовања. И даље се нарушава независност Регулаторне агенције за комуникације и именовање чланова Одбора и даље није извршено. Развој грађанског друштва захтева даљу подршку и транспарентност у расподелама средстава.

Економска и социјална права су заштићена постојећим законодавним оквиром, међутим, његово спровођење је и даље слабо услед фрагментираних нивоа надлежности. Уведен је свеобухватан антидискриминаторни закон на државном нивоу али је поље његове примене и даље ограничено, а спровођење слабо. Потребно је побољшати заштиту *жена* од насиља, као и социјалну заштиту *деце*. Што се тиче међуетничких односа, упркос оснивању координационог тела у Федерацији, број подељених школа („две школе под једним кровом“) и моноетничке школе и даље представљају предмет забринутости. Систем социјалних бенефиција заснива се на правима уместо на потребама, што има негативан утицај на ситуацију *угрожених група*, укључујући лица ометена у менталном развоју. Социјални дијалог и остваривање права радника и даље су ометени одсуством признавања социјалних партнера на државном нивоу и фрагментисаним законодавним оквиром.

*Поштовање и заштита мањина*²² и *културних права* генерално су обезбеђени. Остварен је напредак у спровођењу акционих планова за Роме у вези са становањем и запошљавањем. Потребно је повећати напоре како би се обезбедило делотворно спровођење акционих планова за здравље и образовање и повећали ресурси и одрживост акционих планова. *Ромска* мањина се и даље суочава са веома тешким животним условима и дискриминацијом. Неуписаност у матичне књиге рођених и немогућност приступа бесплатној правној помоћи за цивилну регистрацију и даље их спречава да остваре приступ основним социјалним и економским правима. Потребно је предузети додатне

²² Према Закону о заштити права припадника националних мањина, у Босни и Херцеговини има 17 националних мањина. Три конститутивна народа – Бошњаци, Хрвати и Срби – нису националне мањине.

кораке како би се побољшала примена Закона о националним мањинама и заштитила права мањина.

Постигнут је одређени напредак у вези са *избеглицима и интерно расељеним лицима*. Усвојена је ревидирана стратегија са циљем да се подржи процес повратка и обезбеди правилна примена Анекса 7 Дејтонско-париског споразума о миру (ДПС). Одређени кораци су предузети у вези спровођења ове стратегије, нарочито у смислу финансирања, како би се бавили угроженим групама који живе у колективним центрима. Међутим, поступци доделе повратне помоћи још увек нису у потпуности уведени. Недостатак могућности запошљавања и приступа социјалној заштити и даље отежава одрживи повратак и локалну интеграцију.

Што се тиче *регионалних питања и међународних обавеза*, наставља се спровођење ДПС, међутим, политички представници Републике Српске често су доводили у питање територијални интегритет државе. Сарадња са Међународним кривичним трибуналом за бившу Југославију је на задовољавајућем нивоу.

Мандат специјалног представника Европске уније је пренет са Канцеларије високог представника на јединственог представника ЕУ који делује у оквиру двојног мандата за две функције - као специјални представник Европске уније и шеф Делегације ЕУ.

Настављена је сарадња између судова и тужилаштва из Босне и Херцеговине, Хрватске и Србије. У току је спровођење билатералних споразума о узајамном признавању и извршењу судских пресуда у кривичним стварима. Међутим, напори код судског гоњења у случајевима ратних злочина и даље су ометени правним препрекама за изручење у Законик у кривичном поступку.

Што се тиче Међународног кривичног суда, билатерални споразум о имунитету са Сједињеним Државама није у складу са Заједничким ставовима и водећим начелима ЕУ. Држава мора ускладити став са ставом ЕУ.

Значајан напредак је остварен у погледу *процеса Сарајевске декларације*. Након састанака у јуну и септембру 2011. године, Босна и Херцеговина, Хрватска, Црна Гора и Србија су се сложили око бројних питања, између осталог, око текста заједничке декларације која ће се потписати на министарској конференцији у Београду.

Босна и Херцеговина је наставила да активно учествује у иницијативама регионалне сарадње, укључујући Процес сарадње у југоисточној Европи (ПСЈИЕ), Савет за регионалну сарадњу (СРС) и Споразум о слободној трговини у централној Европи (ЦЕФТА). Односи Босне и Херцеговине са суседним земљама су се даље развили. У септембру, Босна и Херцеговина је донела одлуку да призна царинске печате Косова. Међутим, остају отворена одређена питања у вези са границама са суседним земљама.

Развој **економије** Босне и Херцеговине се донекле убрзао у 2011. години, након скромног раста у 2010. години. Опоравак је ипак још увек недовољан и углавном вођен иностраном потражњом. Незапосленост је и даље веома висока. Фискална ситуација се донекле

побољшала као резултат мера фискалних прилагођавања примењених у оквиру програма Међународног монетарног фонда и повећаних прихода. Међутим, средњерочна фискална одрживост је озбиљно отежана неусвајањем Глобалног оквира фискалних политика за период 2011-2013. Посвећеност спровођењу структурних реформи и здравих јавних финансија и даље је слаба и неравномерна у различитим деловима земље, а квалитет јавних финансија је и даље лош.

По питању **економских критеријума**, Босна и Херцеговина је направила мали напредак у смеру функционалне тржишне економије. Неопходно је уложити додатне напоре како би се земљи омогућило да се на дужи рок носи са притиском конкуренције и тржишним силама у оквиру Уније.

Опоравак је углавном вођен иностраном потражњом, међутим, домаћа потражња се такође повећала и подржана је даљим кредитним активностима. Индустијска производња је у порасту. Трговинске активности су се значајно повећале и ниво трговинске интеграције са ЕУ је и даље на високом нивоу. Финансијска и монетарна стабилност је очувана. Аранжман валутног одбора и даље ужива високи степен кредибилитета. Могу се пријавити одређена побољшања у пословном окружењу у погледу регистрације предузећа и уједначавања административних процедура уопште.

Међутим, неусвајање Глобалног оквира фискалне политике за период 2011-2013. озбиљно је отежао одрживост и кредибилитет фискалне политике у Босни и Херцеговини и оставио је фискалне органе без договора око опште фискалне линије. Политички застој у земљи је резултирао значајним кашњењем у усвајању буџета за 2011. годину на нивоу државе и кашњењем у даљим разговорима о програму са Међународним монетарним фондом у вези спровођења „стенд-бај“ аранжмана. Квалитет јавних финансија је и даље на ниском нивоу са великим уделом текућих трошкова у БДП. Екстерна неравнотежа, посебно дефицит текућег платног биланса, је у порасту као и инфлација. Пословно окружење је и даље под утицајем административне неефикасности и слабе владавине права. Нема напретка у планираној приватизацији, реструктурирању јавних предузећа и либерализацији мрежних индустрија. Производни капацитет и конкурентност привреде и даље су слаби, с обзиром на то да домаћи извори раста нису искоришћени на одговарајући начин. Структурална нефлексибилност попут високих стопа социјалних доприноса, лоше усмерених социјалних давања и слаба покретљивост радне снаге и даље су сметња отварању нових радних места. Стопа незапослености је и даље веома висока, а сива економија још увек представља велики проблем.

Босна и Херцеговина је постигла ограничени напредак у усклађивању свог законодавства и политика са **европским стандардима**. Постигнут је изванредан напредак у областима као што су интелектуална својина, државна помоћ, истраживање, култура, транспорт као и у низу питања у области правде, слободе и безбедности. И даље је потребно уложити одређене напоре у погледу слободног кретања робе, лица и услуга, као и у вези са царинама и опорезивањем, конкуренцијом, јавним набавкама, запошљавањем и социјалним политикама, образовањем, привредом и МСП, пољопривредом и рибарством, безбедношћу хране, ветеринарским и фитосанитарним секторима, животном средином и климатским променама, енергијом, информационим друштвом и медијима и статистиком.

Уопштено гледано, спровођење Прелазног споразума (ПС) је неуједначено. Држава крши ПС тако што не поштује Европску конвенцију о људским правима и правила државне помоћи. Закон о државној помоћи на државном нивоу, неопходан за усклађивање са Споразумом о стабилизацији и придруживању, усвојио је Савет министара у августу, али још увек се чека да га усвоји Парламент. Закон о попису становништва на нивоу државе, који је неопходан за социјални и економски развој државе, још увек није усвојен као приоритет.

Босна и Херцеговина је постигла одређени напредак у областима *унутрашњег тржишта*. Што се тиче *слободног кретања робе*, одређени напредак је остварен у области надзора тржишта и заштите потрошача. И даље је потребно улагати велике напоре како би се правни оквир приближио законодавству ЕУ и како би се развио административни капацитет и створио јединствени економски простор.

Ограничени напредак је остварен у области *кретања лица, услуга и права пословног настањивања*. Оба ентитета су усвојила законе о финансијским услугама, а координација банкарског надзора се побољшала. Неопходно је додатно поједноставити регистрацију предузећа и усклађивање законодавног оквира за поштанске услуге.

Није остварен напредак у области *слободног кретања капитала*. Неопходно је наставити са усаглашавањем законодавства са правним тековинама ЕУ као и усклађивање законодавства на нивоу целе земље. Дobar али неравномеран напредак је пријављен у области *царина и опорезивања*. И даље је неопходно извршити усклађивање законодавства и изградити капацитет како би се обезбедило делотворно спровођење и примена права интелектуалне својине.

Босна и Херцеговина је постигла извесни напредак у вези са применом правила о *конкуренцији*. Није забележен напредак у области *јавних набавки*, посебно у смислу потпуног усклађивања Закона о јавној набавци. Напредак је настављен у области *права интелектуалне својине*.

Слаб напредак је остварен у области *социјалне политике и политике запошљавања* као и здравствене политике. У читавој земљи постоје или су у припреми стратешки документи, али су политике и законодавство и даље фрагментисани. Донети су оквирни закони и стратегије на пољу *образовања* али се још увек чека на почетак примене. Одређени напредак је остварен у *култури*. Напредак се наставља на пољу *истраживања* и припреме за Унију иновација су започете. Преговори за приступање *Светској трговинској организацији* су унапредовали.

Босна и Херцеговина је остварила ограничени напредак у достизању европских стандарда по питању низа *секторских политика*. У погледу *индустрије и малих и средњих предузећа* (МСП), стратегија развоја државе, укључујући елементе индустријске политике, тек треба да се усвоји, а стратегија развоја МСП да се примени. Извесни напредак је остварен у области безбедности хране, ветеринарске и фитосанитарне политике и рибарства. Напредак у *пољопривреди и руралном развоју* још увек је ограничен. Ближа

сарадња између државе и ентитета на усклађивању ових поља са правним тековинама ЕУ и даље је неопходна. Недостатак напретка имао је негативан утицај на трговину пољопривредним производима.

Припреме Босне и Херцеговине на пољу *животне средине* су у раној фази. Потребно је успоставити усклађени правни оквир за заштиту животне средине и основати Државну агенцију за заштиту животне средине. Административни капацитет је слаб и хоризонтална и вертикална комуникација између различитих органа захтева јачање. Што се тиче *климатске промене*, неопходни су додатни напори у усвајању стратегије за климатске промене на нивоу државе, усклађивању са правним тековинама ЕУ и подизању свести.

Босна и Херцеговина је остварила напредак у сектору *транспорта*. Дошло је до позитивног развоја у секторима трансевропских транспортних мрежа, друмског и ваздушног саобраћаја, железнице и унутрашњих водених путева. Закон о превозу опасних материја тек треба да се донесе. Унапређење транспортне инфраструктуре је и даље питање које треба решити. Припреме на пољу *енергетике* нису баш напредовале. Као потписница Уговора о енергетској заједници, Босна и Херцеговина мора применити релевантно законодавство ЕУ у области енергетике. Извесни напредак је остварен у погледу снабдевања електричном енергијом области Брчко и покренут је свеобухватан преглед законодавства у области енергетике на свим нивоима Владе. Како би се гарантовало снабдевање електричном енергијом, потребно је обезбедити националну компанију за пренос електричне енергије која је у потпуности функционална, те усвојити свеобухватну енергетску стратегију.

Напредак на пољу *информационог друштва и медија* је ограничен. И даље се касни са усклађивањем правног оквира за јавно емитовање. Стални изазови за независност Регулаторне агенције за комуникације, политички притисак и споро спровођење реформе јавног емитовања и даље изазива озбиљну забринутост.

Известан напредак је пријављен у области *финансијске контроле*. Централне јединице за хармонизацију постоје на нивоу државе и ентитета, а започето је увођење интерне ревизије. Системе финансијског управљања и контроле треба даље развијати. Независност ревизије на нивоу државе и даље забрињава. Постигнут је одређени напредак у области *статистике* и у погледу класификовања и регистара. Потребно је побољшати статистику о рачунима националне привреде, пословању и пољопривреди. И даље нема довољно сарадње између статистичких институција земље на нивоу државе и ентитета и осталих релевантних агенција на нивоу државе.

У области *правде, слободе и безбедности*, остварен је напредак у различитим областима. У области визне политике и даље је потребно решавати приоритетна питања. Споразум о визним олакшицама између ЕУ и Босне и Херцеговине и споразум о реадмисији и даље се спроводе без потешкоћа. Безвизни режим за Шенген зону ступио је на снагу у децембру 2010. године за грађане Босне и Херцеговине који поседују биометријске пасоше.

Земља напредује у припремама на пољима *управљања границама, азила и миграција*. Области азила и система међународне заштите, праћења миграционих токова и

међуагенцијске сарадње се и даље развијају. Међутим, потребно је ојачати инфраструктуру на неким граничним прелазима. Постигнут је ограничен напредак у спречавању *прања новца*. Спровођење стратегије и акционог плана за спречавање прања новца и даље је ограничено. Постигнут је ограничени напредак у борби против *дрого*. Недостатак делотворног судског праћења спречава борбу против трговине дрогом, која је и даље озбиљан проблем.

Припреме Босне и Херцеговине у области *полиције* напредују. Фрагментација полицијских снага Босне и Херцеговине и даље подрива њену ефикасност, резултате, сарадњу и размену информација. *Борба против организованог криминала* ја и даље недовољна због непостојања делотворне координације између агенција за спровођење закона. Организовани криминал је и даље озбиљан проблем који утиче на владавину права и пословно окружење. Потребно је повећати напоре у борби против *трговине људима* и решити проблем недостатака у вези са идентификацијом жртава трговине људима. Босна и Херцеговина је остварила одређени напредак у борби против тероризма. Поново је формирана Заједничка радна група за борбу против тероризма. Међутим, потребно је побољшати спровођење стратегије спречавања и борбе против тероризма.

Настављене су припреме у области *заштите личних података*, али је неопходно уложити додатне напоре у примену закона и обезбедити независност надзорне агенције. Добро функционисање заштите личних података је неопходно да би Босна и Херцеговина склопила споразуме са Европоллом и Евројустом.

Косово

Политичка ситуација на Косову у периоду од октобра 2010. године до априла 2011. године била је обележена парламентарним и председничким изборима. На спровођење општих избора бацили су сенку озбиљни недостаци и технички проблеми. Нова коалициона влада је формирана у фебруару, а нови председник је изабран у априлу.

Председник и Влада показују посвећеност европској агенди. Ојачана је координација реформи везаних за ЕУ. Због избора је одложена имплементација бројних најважнијих реформи. Сада су потребни снажни напори како би се убрзале реформе и њихово ефикасно спровођење. И државна управа и правосуђе су слаби. Треба још много да се ради на решавању проблема организованог криминала и корупције, укључујући у области јавних набавки. Економска ситуација је такође тешка и влада треба да предузме хитне кораке за побољшање буџетске ситуације, у чврстој координацији са Међународним монетарним фондом. Што се тиче позитивнијих аспеката, Косово и даље чини одлучне напоре да реализује циљеве у најважнијим областима свог европског програма, као што су област виза и трговине.

На основу резолуције Генералне скупштине УН од 9.9.2010. године, коју су заједно поднели Србија и 27 земаља чланица ЕУ, процес дијалога између Београда и Приштине је почео у марту. Вођен је у генерално конструктивном духу до септембра и довео до договора у вези са неколико питања: слободног кретања људи и робе, матичних књига и катастра. До сада постигнути договори треба да се спроведу у доброј вери. Остаје да се

постигну додатни резултати, како би се, као приоритетна ствар, имплементирала начела инклузивне и функционалне регионалне сарадње и обезбедила одржива решења у вези питања везаних за правне тековине ЕУ у секторима као што су енергетика и телекомуникације.

У периоду обухваћеном извештајем, побољшала се интеграција српске заједнице јужно од реке Ибар. Срби имају користи од правног оквира који штити њихова права. Њихово учествовање у општим изборима се повећало, и такође су се одазвали попису. Наставно особље из школа које подржава Србија почело је да потписује уговоре са косовским општинским управама за образовање.

На северном Косову су и даље присутне структуре које подржава Србија и интеграција није напредовала. Општине које подржава Србије су се супротставиле спровођењу пописа на северу, а одзив Срба са северног Косова на општим изборима је био занемарљив. Срби са севера су такође оспоравали мандат ЕУЛЕКС-а. Ситуација на северном Косову и питање контроле административне линије довело је до избијања насиља у јулу и септембру, које је резултирало с више повређених и једном погинулом особом. Ова ситуација је такође довела до чешће потпирујуће реторике косовских лидера. Све стране треба да дају свој допринос да се смање тензије на северном Косову и да се омогући слободно кретање људи и робе, зарад добробити људи у региону.

Власти сарађују са ЕУЛЕКС-ом у истрагама поводом тврдњи изнетих у резолуцији коју је усвојила Парламентарна скупштина Савета Европе у вези нехуманог поступања и незаконите трговине људским органима на Косову. Косовке власти морају да обезбеде доследну и ефикасну сарадњу са ЕУЛЕКС-ом у свим областима његовог мандата.

Што се **демократије и владавине права** тиче, нарочито област владавина права и даље изазива озбиљну забринутост и захтева хитну пажњу владе, скупштине и судских власти Косова.

После општих избора је 21. фебруара инаугурисан четврти мандат скупштине. У изборном процесу је било озбиљних недостатака. Косово треба да предузме хитне кораке да их отклони путем поједностављивања система, у складу са међународним стандардима, и покретања истрага и кривичног гоњења у свим случајевима изборне преваре. Скупштина је усвојила буџет и низ најважнијих реформских закона који су релевантни за европску агенду. Капацитети скупштине у погледу разматрања нацрта закона и рада владе и даље су слаби. Брине и то што се скупштински пословник увек не поштује.

Нова коалициона влада је формирана 22. фебруара. Влада је у марту усвојила уредбу којом се утврђује и ојачава улога одељења за европске интеграције у министарствима. Министарство за европске интеграције је ојачало своју улогу координатора европске агенде и донатора, и подстиче убрзавање реформи.

Потребно је да се уложи још напора да се одреде конкретни циљеви и мерљиви резултати који би боље усмеравали рефорске активности владе. Настављена су настојања везана за

децентрализацију. Влада треба да изнађе решења за дугорочну одрживост новоформираних општина са српском већином. Истовремено структуре са потпором Србије настављају да функционишу на Косову спречавајући пуну имплементацију децентрализације.

Остварен је ограничен напредак у погледу *реформе државне управе*. Ојачан је регулаторни оквир, али треба да се још употпуни. Редигована стратегија државне управе за 2010-2013 још није имплементирана. Реформа државне управе остаје главни изазов уз државну управу која је врло слаба. Канцеларији заштитника грађана недостају одговарајућа средства, простор и политичка подршка.

Остварен је напредак у погледу *судског система*, посебно у виду значајних пресуда Уставног суда. Скупштина је усвојила важне законе као што су закон о заштити сведока, о кривичној одговорности правних лица за кривична дела и закон о међународној правној сарадњи. Реформски процес треба да се настави. Имплементација четири реформска закона која су усвојена током прошлогодишњег периода извештавања се успешно наставља. Одељење за међународну правну сарадњу при Министарству правде је појачало своје капацитете и стручно води предмете. Судско веће Косова почиње да решава најважније приоритете. Именовано је свих девет чланова Већа тужилаца Косова и оно је почело с радом. Повећане су плате судија и тужилаца. Истовремено, правосудни систем је и даље слаб. И даље постоји значајан број заосталих нерешених предмета. Још увек се пријављују претње и застрашивања судија, а политичко мешање у рад судства још увек изазива забринутост. Потребан је проактиван приступ тужилаца и судија за покретање истрага и суђење у случајевима организованог криминала и корупције. Такође постоји озбиљна забринутост у погледу транспарентности имплементације закона о помиловањима.

Косово је остварило известан напредак у решавању проблема *корупције*, посебно тиме што је почело да ради на неким случајевима корупције. Корупција и даље влада у многобројним областима и још увек представља озбиљан проблем који утиче на приступ грађана услугама. Ојачана је радна група за борбу против корупције. Побољшан је законодавни оквир за борбу против корупције усвајањем неколико значајних закона, мада још увек није потпун и треба да се још ојача. Закон о финансирању политичких странака има велике недостатке и треба да се побољша праћење његове имплементације. Кршења правила јавне набавке су и даље проблем који забрањује у контексту корупције. Изјаве о имовинском стању и даље показују неслагања између пријављене имовине и стварних прихода.

Устав Косова има снажне одредбе које предвиђају осигурање међународних стандарда *људских права и поштовања и заштите мањина*. Различите институције које се баве промовисањем, законским спровођењем и праћењем основних права недовољно координирају своје активности. Органи извршних власти трпе од недостатка капацитета и слабо дефинисаних одговорности и овлашћења који се често преклапају са одговорностима и овлашћењима других органа. Њихов политички и практични утицај је ограничен. Потребно је да се више уради на спровођењу законских и административних мера за обезбеђивање правне заштите у случају кршење људских права. Интеграција

припадника српске заједнице се побољшала, конкретно јужно од реке Ibër/Ибра. Неопходни су енергичнији напори да би се одговорило на потребе Срба на целом Косову, а посебно на северу.

Остварен је ограничен напредак у области *грађанских и политичких права*. Влада треба да настави са својим настојањима у погледу *превенције тортуре и окрутног поступања*. Неопходни су даљи кораци како би се елиминисало *некажњавање*. У неким *затворима* треба да се решавају проблеми недостатка простора и претрпаности. *Приступ правди* није гарантован у пуној мери, посебно у Северној Mitrović/Митровици где окружни суд ради са ограниченим капацитетом под ЕУЛЕКС-ом. То подрива владавину права у овом делу Косова.

Што се тиче *слободе изражавања*, може да се констатује ограничен напредак. Транспарентност власништва средстава информисања гарантује се законом и релевантни закон се прописно спроводи. Новинари се и даље суочавају са политичким притисцима и претњама. Независност и непристрасност јавног радиодифузног сервиса (РТК) није гарантована. *Слобода окупљања и удруживања* се већином поштује. Право на удруживање је осигурано усвајањем измена и допуна закона о слободи удруживања у НВО. Окружење у којем делује *цивилно друштво* треба да се побољша. Влада треба да боље користи експертизу цивилног друштва.

У области *слободе мисли, савести и вероисповести* полиција и даље добро управља преносом одговорности за чување историјских и верских објеката, укључујући српске православне, из руку КФОР-а. Косово унапређује своје активности на обнови српских православних објеката у сарадњи са релевантним представницима цркве и српских власти.

Потребно је још напора да би се у потпуности гарантовала *економска и социјална права*. Остварен је изванредан напредак у погледу *права жена* посебно путем јачања њихове заступљености у политици и побољшања законодавних оквира за гарантовање њихових права. Потребно је да се ојачају релевантне институције и да се повећа њихов буџет да би се имплементирало законодавство. Заштита *дечијих права* се побољшала имплементацијом законодавства које се односи на малолетне починиоце кривичних дела. Установљен је Савет за дечју заштиту и правду за децу. Заштита детета је и даље слаба, а стопа сиромаштва деце висока. Остварен је ограничен напредак по питању *социјално рањивих група и особа са инвалидитетом*. Објављен је извештај о спровођењу Акционог плана за особе са инвалидитетом. Треба да се унапреде акциони план и релевантни закони у овом сектору, нарочито на нивоу општина, и то посебно путем обезбеђивања приступа школству за ученике са инвалидитетом.

Влада је спровела кампање за јачање свести о закону о *забрани дискриминације*. Дискриминација и даље изазива забринутост. Што се тиче *права радника и синдиката*, може се констатовати изванредан напредак. Усвојен је закон о раду, као и закон о синдикатима и закон о економском и социјалном савету. У области *имовинског права* остварен је неуједначен напредак. Побољшан је законодавни оквир и именован је координатор за имовинска права. Значај број заосталих нерешених предмета у овој

области онемогућава људе да реализују своја имовинска права. Потребна су енергичнија настојања на плану спровођења постојећег законодавства.

Косово је остварило изванредан напредак у погледу *поштовања и заштите мањинских и културних права*. Новоформиране општине са српском већином се суочавају са неколико изазова, као што је управљање земљиштем. Остварен је ограничен напредак у погледу *приступа образовању за мањинске заједнице*. Српска заједница, како северно, тако и јужно од реке Ибар још увек се ослања на уџбенике и образовни систем које обезбеђује Србија. Косовске власти треба да понуде алтернативу и да развију српски наставни план и програм. Српски није присутан као други званични језик у школама изван области са претежно српским становништвом. Напредак у погледу *употребе језика* је мали. Спровођење законског оквира је неадекватно. Не постоје вишејезични јавни сервиси. Положај *средстава јавног информисања српске мањине* се побољшао, посебно с почетком рада „ТВ мреже“.

С обзиром на измештање *ромских, ашкалских и египћанских* породица из области контаминираних оловом, камп Çesmin Lug/Чесмин Луг је затворен у октобру 2010. Камп Остероде није затворен јер у Северној Матровици/Mitrovicë није одређено алтернативно јавно земљиште. Влада је промовисала упис ових заједница у матичне књиге, укључујући организовање бесплатног уписа. Објављен је извештај о имплементацији Стратегије за интеграцију ромских, ашкалских и египћанских заједница. Истовремено, животни услови ових заједница и њихов приступ запошљавању, образовању, здравственој и социјалној заштити и даље веома озбиљно забрињавају.

Повратак *избеглица и интерно расељених лица* и даље представља изазов за косовске институције. Средства издвојена у државном буџету за повратак смањена су за 40% и њихов износ је веома мали. Проблеми као што су спори поступци враћања имовине и ретке економске прилике и даље су највеће препреке за добровољан и одржив повратак. Велики број расељених лица и даље живи у тешким условима. Што се тиче спровођења *културних права* може се констатовати ограничен напредак. Сарадња између релевантних министарстава и између централног и општинског нивоа се побољшала. Законодавство о заштити културне баштине и имплементација закона су и даље слаби.

Што се тиче *регионалних и међународних обавеза*, Косово и даље сарађује са Међународним кривичним трибуналом за бившу Југославију. ЕУЛЕКС је спровео неколико операција укључујући хапшења и доношење пресуда у случајевима ратних злочина, од којих су неки укључивали високе политичке личности, укључујући бившег министра. Закон о несталим лицима, усвојен у августу, представља значај помак. Овај закон гарантује поштовање права породица да знају, права на одштету и обезбеђује правни статус несталих лица. Влада мора да интензивира своје напоре у обезбеђивању информација и средстава за расветљавање судбине несталих лица. Јануарска резолуција парламентарне скупштине Савета Европе, изнела је озбиљне тврдње у вези сукоба из 1999. године. ЕУЛЕКС је оформио радну групу са седиштем у Бриселу са одељењем за везу у Приштини задужену да испита ове тврдње. Власти сарађују са ЕУЛЕКС-ом у овој истрази.

Косово је учествовало на састанку Савета за регионалну сарадњу одржаном у јуну месецу у Црној Гори, први пут после лета 2010. године Косово је председавало састанцима ЦЕФТА у 2011. години са задовољавајућим резултатима. У оквиру дијалога Београда и Приштине постигнут је договор у вези царинских печата. Остаје да се изнађе договор о одрживом решењу за учествовање Косова на регионалним форумима. Све релевантне стране треба да у потпуности примењују начела инклузивне и функционалне регионалне сарадње.

Економију Косова и даље карактеришу крхки раст и велики домаћи и спољни дебаланс, које отежава непредвидива фискална политика. Висока инфлација и дисфункционално тржиште рада представљају главне изазове за привредну и социјалну кохезију. Низ *ad hoc* мера и слаба посвећеност власти утицали су на прекид *стенд-бај* аранжмана са међународним монетарним фондом (ММФ). Нови споразум са ММФ-ом који не предвиђа исплате и који ће се примењивати до краја 2011. године представља значајан тест за Косово у погледу враћања кредибилитета економске и фискалне политике. Велика несигурност је и даље препрека развоју приватног сектора. Фирме су суочене са slabом администрацијом, непоузданим снабдевањем струјом, слабо квалификованом радном снагом, лошом инфраструктуром и мањкавом владавином права.

Што се тиче **економских критеријума** Косово није остварило напредак ка успостављању функционалне тржишне економије. Потребне су значајне реформе и инвестиције да се оспособи да се дугорочно носи са притиском конкуренције и тржишним силама унутар Уније.

Монетарни оквир и даље функционише релативно добро, иако има места за побољшања, посебно у регулисању и надзору финансијског сектора. Финансијско посредовање се и даље продубљује а банкарски сектор је и даље стабилан и профитабилан, и поред све већег броја зајмова који се не отплаћују. Остварен је изванредан напредак у процесу приватизације.

Ваљаном функционисању пакета макроекономске политике све више прети непредвидива фискална политика, неодржив раст државне потрошње и ограничене могућности финансирања. Слабо управљање и *ad hoc* мере негативно утичу на приватни сектор а дубоки структурални проблеми и даље уназађују економију. Инфлација је висока и променљива. Стопа незапослености је и даље врло висока а није отворено довољно нових радних места да би се смањио притисак на тржиште рада и понудиле могућности запошљавања, посебно младима без радног искуства. Спољни дебаланс је такође и даље висок, посебно у трговини робом, а унапређење производње и приливи од страних инвестиција су и даље ограничени. Јавно електро-привредно предузеће и даље прима значајне субвенције из државног буџета и зајмове за финансирање својих инвестиционих програма. Слаба владавина права и изазови везани за имовинска права и даље негативно утичу на пословно окружење. Сектор неформалне економије и даље представља значајан изазов.

Изборна кампања пре одржавања општих избора за којима је следио процес формирања нове владе и избора председника, оставили су скупштини и влади мало времена за усвајање законодавстава и политика у складу са **европским стандардима**. Напредак је био неуједначен. Систем за кретање капитала је добро унапредовао. Косово је остварило напредак на пољу азила и миграција, посебно реадмисије и реинтеграције повратника.

Остварен је извешан законодавни напредак у погледу политике конкуренције, енергетике и информационог друштва и информисања. Остварен је извешан напредак у следећим областима: опорезивање, права интелектуалне својине, запошљавање, социјална политика и јавно здравље, финансијска контрола, статистика, управљање границама и борба против трговине људима. Саобраћајна инфраструктура треба да се још развија. Остварени су ограничени резултати у области животне средине, пољопривреде и безбедности хране, трговине дроге, организованог криминала и борбе против тероризма. Мало је урађено на усклађивању законодавства са правним тековинама ЕУ везаним за кретање лица, услуге и право пословног настањивања, прање новца и заштиту података о личности.

У погледу **унутрашњег тржишта** ЕУ остварен је извешан напредак на плану законодавства везаног за слободно кретање робе. Констатован је одређен напредак у погледу *оцене усаглашености, акредитације, метрологије и тржишног надзора*. Остварен је ограничен напредак у погледу стандардизације. Није било законодавног напретка у погледу *заштите потрошача*. Усклађивање са правном тековином ЕУ у области слободног кретања робе је ограничено. Потребне су боља координација и стратегија за процес усаглашавања са целом правном тековином ЕУ у овој области. Административни капацитети, потребна имплементација и мере за спровођење нису адекватни. Усклађивање са правном тековином ЕУ у области *кретања лица, услуга и права пословног настањивања*, као и *привредног права* је у почетној фази. Систем за *кретање капитала* је веома либералан и доста је напредовао. Била би пожељна даља реформа за увођење Базел II захтева за ризик и успостављање правног оквира у потпуном складу са ЕУ стандардима.

Царинско законодавство Косова је највећим делом у складу са царинским законом ЕУ. Треба чинити даље напоре у области борбе против кријумчарења и фалсификовања. Независни ревизорски одбор треба да функционише ефикасније и да смањи број нерешених предмета. Остварен је извешан напредак у области *пореза* углавном у вези имплементације реформи за подршку стратегије испуњавања пореских обавеза. И даље су слаби административни капацитети потребни за извршење пореских плаћања и смањење великог неформалног сектора.

Остварен је извешан законодавни напредак у области *политике конкуренције*, нарочито антимонополске политике као и државне помоћи кроз усвајање закона о државној помоћи. Имплементација антимонополске политике се побољшава. Може се констатовати напредак у области јавних набавки, са усвајањем измена и допуна закона о јавним набавкама што чини корак напред ка усаглашавању са европским стандардима. Остаје да се употпуни правни оквир и да се сарадња између одговорних институција побољша.

Остварен је известан напредак у области *права интелектуалне својине*, посебно у области *права индустријске својине*. Законодавни оквир још увек није потпун и спровођење правила којима се регулишу права интелектуалне својине још увек је недовољно. Може се констатовати известан напредак у законодавном усклађивању *политика запошљавања, социјалне заштите и заштите јавног здравља* са стандардима ЕУ. Спровођење овог законодавног оквира је од пресудног значаја за помоћ незапосленима и другим рањивим групама да побољшају свој животни стандард. Административни капацитети у овим областима су и даље ограничени, посебно на општинском нивоу. Остварен је известан напредак у усаглашавању са европским стандардима *образовања и науке*. Капацитети на централном и општинском нивоу треба да се ојачају како би се обезбедила ефикасна имплементација правног и стратешког оквира. На пољу истраживања и иновација остварен је ограничен напредак. Неопходан је озбиљан рад на изградњи неопходних истраживачких и иноваторских капацитета. Имплементација законодавног оквира треба да се побољша путем, између осталог, побољшања координације централног и локалног нивоа. Ради пуног искоришћавања донаторске подршке морају да се обезбеде одговарајући људски ресурси за едукативне и истраживачке пројекте.

Што се тиче секторских политика, треба да се усвоји имплементациони план за стратегије везане за *МСП* и индустрију, да се издвоји одговарајући буџет и да се ојачају надлежни органи. Координација и сарадња са заинтересованим странама и даље представља изазов. Косово је остварило ограничен напредак у области *пољопривреде и безбедности хране*. Чине се напори да се развију административни капацитети, нарочито у области безбедности хране. Углавном због недовољних буџетских издвајања, остварен је само ограничен напредак у јачању законодавних и административних оквира у области *животне средине и климатских промена*.

Неопходно је да се даље развија *транспортна* инфраструктура. Пројекат главне путне инфраструктуре Косова, изградња аутопута од Косова до албанске границе, и даље изазива забринутост с обзиром на несразмереност висине трошкова и нивоа дугорочно потребних инвестиција. Остварен је известан напредак на пољу ваздушног саобраћаја.

У *енергетском сектору* остварен је известан напредак у хармонизацији закона и спровођењу Уговора о оснивању Заједнице за енергетику. За привлачење инвестиција, потребни су стални напори како би се побољшало фактурисање и наплата утрошене струје, и увеле несубвенционисане цене струје које реално одражавају трошкове. Изградња планиране нове косовске електране касни. Ово утиче на динамику затварања Косово А постројења које је велики загађивач. Због разлика у погледу статуса, Косово и даље не може да учествује у регионалним механизмима транзита електричне енергије. Ово угрожава стабилност косовског енергетског система и подразумева да Косово губи приходе од транзита.

У области *информационог друштва и информисања*, Косово је усвојило одређене прописе из области телекомуникација ради примене стандарда ЕУ. Важни закони о одрживом финансирању јавног радиодифузног сервиса и Независне комисије за медије повучени су из скупштинске процедуре с обзиром на то да нити испуњавају стандарде ЕУ

нити штите независност комисије и јавног сервиса. Оба питања треба да се реше по хитном поступку.

Остварен је изванредан напредак у области *финансијске контроле*. Пракса јавне интерне финансијске контроле још је у почетној фази. Потребно је да се развије свест међу руководиоцима у буџетским организацијама о значају финансијског управљања и контроле. У области *статистике*, Косово је остварило изванредан напредак, нарочито задовољавајућим спровођењем пописа становника и стамбених јединица. Косово је остварило различит степен напретка у области **правосуђа, слободе и безбедности**. Министарство унутрашњих послова је предузело одговарајуће кораке да припреми Косово за издавање биометријских пасоша. Остварен је значајан напредак усвајањем одговарајућег законодавства и појачањем одговорности матичара. Потребно је да се учини још напора како би се осигурала безбедност докумената.

Остварен је изванредан напредак у *управљању границама*. Формирана је заједничка радна група, која укључује представнике царине и полиције, за сузбијање прекограничног криминала. Царина и полиција организују заједничке патроле дуж граница и заједнички рад на граничним прелазима. Заједничке и синхронизоване полицијске патроле су спровођене са колегама из Албаније и Бивше Југословенске Републике Македоније. Полиција је преузела више одговорности од КФОР-а у вези заштите зелене границе према БЈРМ и Црној Гори. Квалитет и доследност граничних провера треба да се још побољша.

У области *азила* остварен је напредак. Косово се суочава са повећаним бројем азиланата. Донето је неколико одлука по захтевима за добијање азила. И даље су присутни неки недостаци у процедури која се примењује на азиланте, посебно у вези необезбеђивања превођења, одређивања порекла лица и жалбеног поступка. Косово је остварило напредак у области *миграција*. Наставило је са потписивањем нових уговора о реадмисији са европским земљама. Одељење за држављанство, азил и миграције и даље ефикасно поступа по захтевима за реадмисију из европских земаља. Косово је остварило значајан напредак у погледу реинтеграције повратника, укључујући на општинском нивоу. Потребни су непрестани напори како би се обезбедила ефикасна имплементација.

Косово је остварило ограничен напредак у области *прања новца* и економског и финансијског криминала. Почео је постепен пренос одговорности финансијског обавештајног центра са ЕУЛЕКС-а на косовске власти. Косовски капацитети за спровођење истрага и кривично гоњење у области економског криминала и даље су ограничени. Економски и финансијски криминал и прање новца и даље изазивају озбиљну забринутост.

Полиција је повећала број заплена и хапшења који се тичу престапа у вези са наркотицима, укључујући трговину, али су заплењене количине још увек ограничене. Треба да се значајно интензивирају напори на сузбијању трговине дрогом како би били сразмерни величини изазова с којима се Косово суочава. Остварен је изванредан напредак у области *рада полиције*. Полиција је преузела више одговорности од КФОР-а. Она сада треба да решава структуралне и организационе изазове и побољша своју способност да се бори са сложеним врстама организованог криминала.

Остварен је ограничен напредак у вези *организованог криминала*. У случајевима организованог криминала реализован је изванредан број претреса, хапшења, подизања оптужница и доношења пресуда. Потребан је проактивнији приступ органа за спровођење закона и правосуђа у решавању организованог криминала. Потребно је да се ојачају људски и технички капацитети и да се значајно унапреди квалитет истрага. Капацитети Косова у области борбе против организованог криминала су још увек у почетној фази. За решавање овог изазова су потребни озбиљни напори. Косово је остварило изванредан напредак у борби против *трговине људима*. Број идентификованих жртава се благо повећао у току периода извештавања. Усвојени су стратегија и акциони план за борбу против трговине људима за 2011-2014. годину. Побољшала се ефикасност полицијске Управе за истраге у области трговине људима. Истовремено, капацитети косовског тужилаштва и судова за спровођење истрага, кривично гоњење и суђење у случајевима трговине још увек су слаби.

Косово је остварило ограничен напредак у *борби против тероризма*. Капацитети Косова за спровођење релевантног законодавства и стратешких докумената као што су закон о прању новца и о финансирању терористичких активности, стратегија за борбу против тероризма, итд. Напредак у области *заштите личних података* је мали што озбиљно забрињава.

Турска

Турска и даље у довољној мери испуњава **политичке критеријуме**. Слободни и фер парламентарни избори су одржани 12. 6. 2011. Влада је званично започела рад на спровођењу пакета уставних реформи за 2010. годину. У преовлађујућој политичкој клими недостају одговарајући дијалог и дух компромиса, а односи између политичких странака и између најважнијих институција су затегнути. Ова атмосфера омета наставак реформског процеса. После избора је почео нови процес за реформу устава. Потребно је још доста енергичних напора да се обезбеди гарантовање основних права у већини области. Ово се посебно односи на слободу изражавања где је број судских поступака против писаца и новинара и још увек честе несразмерне забране интернет страница, изазивале озбиљну забринутост.

Што се тиче **демократије и владавине права**, истраге организације Ергенекон и других наводних планова за организовање преврата, још увек пружају прилику Турској да укаже на наводне криминалне активности против демократије и да, на тај начин, ојача поверење у ваљано функционисање њених демократских институција и владавину права. Постојала је, међутим, озбиљна забринутост у вези спровођења истрага, судских поступака и примене кривичног поступка, на начин којим се угрожава право на одбрану и утиче на легитимност предмета.

Што се тиче *реформе државне управе* остварен је известан напредак у законодавној реформи. Треба обратити пажњу на успостављање институције заштитника грађана. За реформу државне управе и децентрализацију је потребна јача политичка подршка.

Остварен је добар напредак у јачању начела *цивилног надзора снага безбедности*. Посебно је ојачан цивилни надзор над војним издацима. Одлуке врховног војног савета су отворене за ревизију од стране цивилног судства. Потребне су даље реформе да би се ојачао цивилни надзор у сектору унутрашње безбедности, посебно жандармерије, и да би се наставио напредак у области војног правосудног система.

Остварен је напредак у области *правосуђа*. Усвајање законодавства о Високом савету судија и тужилаца и о Уставном суду обезбеђује оквир за већу независност и непристрасност судства. Предузете су мере за побољшање ефикасности судства и решавање све већег броја заосталих нерешених предмета. Потребно предузети даље кораке, укључујући и област кривичног система правосуђа. Турска има велики број заосталих нерешених предмета тешких кривичних дела, а притом велики проценат затворске популације нема правоснажне пресуде. Осим тога, имплементацију треба контролисати јер су мере које су до сада предузете поделиле правну заједницу и цивилно друштво у земљи. Судски поступци нису довољно транспарентни. Службе судова и тужилаштва не информису заинтересоване стране нити ширу јавност о питањима од јавног значаја. Стратегија судске реформе треба да се ревидира уз учешће свих заинтересованих страна, турске правне заједнице и цивилног друштва.

Имплементација стратегије и акционог плана за *борбу против корупције* је у почетној фази. Корупција је и даље присутна у многим областима. Недостатак транспарентности финансирања политичких странака и обим имунитета и даље представљају велике изазове. Потребна је јача политичка подршка како би се ојачао и спровео законодавни оквир за борбу против корупције. Што се тиче истраге добротворног друштва Девиз Фенери, у вези са случајем преваре у Немачкој, притворени су бивши руководилац Врховног савета радија и телевизије (РТУК) и четири висока руководиоца телевизијске мреже Канал 7. Потребно је да Турска састави евиденцију истрага, оптужења и пресуда у области корупције.

На плану *људских права и заштита мањина*, остварен је ограничен напредак. У већини области је потребно да се учине значајни напори, посебно у области слободе изражавања и слободе вере.

Што се тиче *поштовања међународног права у области људских права* остварен је известан напредак посебно кроз ратификацију Опционог протокола Конвенције Уједињених нација против мучења. Одређен број реформи већ неколико година чека на спровођење. Законодавство којим се регулишу институције људских права треба у потпуности ускладити са начелима УН-а.

Настављен је позитиван тренд у области превенције *тортуре и окрутног поступања*, како у смислу броја случајева, тако и у смислу тежине суровог поступања од стране службеника који спроводе закон. Ови службеници још увек примењују несразмерну силу,

посебно изван званичних притворских јединица. Добијене су кредибилне изјаве у вези физичког злостављања које су се углавном тичале прекомерне употребе силе приликом хапшења. Није остварен напредак у погледу решавања *некажњавања* укључујући судско процесуирање случајева наводног злостављања.

Што се тиче *затвора*, повећање затворске популације доводи до озбиљне претрпаности што спутава настојања да се побољшају услови притвора. Темељна реформа жалбеног система у затворима није спроведена у року. Очекује се да ће имплементација Опционог протокола Опционог протокола Конвенције Уједињених нација против мучења допринети решавању неких од ових питања. Здравствене услуге за затворенике као и услови за притвор малолетника, питања су чије решавање захтева посебне напоре.

Што се тиче *слободе изражавања*, настављена је јавна расправа о осетљивим питањима, као што су курдска и арменска питања, права мањина и културна права и улога војске. Међутим, велики број судских поступака и истрага против новинара, писаца, научних радника и бранилаца људских права подривају право на слободу изражавања. То доводи до аутоцензуре и заједно са непримереним притиском на медије изазива озбиљну забринутост. Важеће законодавство не гарантује довољно слободу изражавања у складу са Европском повељом о људским правима и судском праксом Европског суда за људска права и омогућава рестриктивно судско тумачење. Честе забране интернет страница такође изазивају озбиљну забринутост. Уопштено говорећи, турско законодавство и судска пракса, стварају препреке за слободну размену информација и идеја.

Што се тиче *слободе окупљања*, остварен је напредак у пракси: мирно су прошле различите демонстрације укључујући *Невроз* (курдска нова година) и Први мај. Демонстрације на југоистоку земље и у другим покрајинама у вези са курдским питањима, студентским правима, активностима надзорног одбора високог школства *YÖK* и правима синдиката, обележила је несразмерна употреба силе.

Законодавство којим се регулише *слобода удруживања* је углавном у складу са стандардима ЕУ. Прекомерна контрола и рестриктивно тумачење су још увек присутни. Ништа није учињено у вези измена законских одредби о затварању политичких странака. Остварен је ограничен напредак у области *слободе мишљења, савести и вере*. Слобода исповедања се генерално поштује. Настављен је дијалог са заједницом Алеви и немуслиманским верским заједницама. Припадници мањинских вера су и даље изложени претњама екстремиста. Тек треба да се успостави правни оквир у складу са Европском повељом о људским правима како би све немуслиманске верске заједнице и заједница Алеви могле да функционишу без непримерених ограничења.

Заштита *права жена*, промовисање родне једнакости и сузбијање насиља против жена су и даље велики изазови. Законски оквир који гарантује права жена и родну једнакост углавном постоји. Потребни су даљи стални напори како би се овај правни оквир преточио у политичку, социјалну и економску стварност. Законодавство тек треба да се доследно имплементира широм земље. Убиства због одбране части, преурањене и присилне удаје и насиље у породици против жена и даље представљају озбиљне проблеме.

Потребно је још обука и јачање свести о правима жена и родној једнакости, намењених нарочито полицији.

У погледу *права детета* још увек није успостављен одговарајући број малолетничких судова у складу са позитивним законодавством. Деца се не притварају на минималан неопходан временски период и у одговарајућим условима. Морају да се појачају напори, укључујући у вези превентивних и рехабилитационих мера у свим областима, као што су образовање, сузбијање дечјег рада, здравство, административни капацитети и координација.

Настављени су напори усмерени на побољшање положаја *социјално рањивих особа и/или особа са инвалидитетом*. Потребне су додатне мере да би се појачало учешће ових особа у друштвеном и економском животу.

Потребни су додатни напори у борби против *дискриминације*. Недостаје свеобухватно законодавство за забрану дискриминације.

Остали су бројни изазови у области *права радника и синдиката*. Актуелни законски оквир није у складу са стандардима ЕУ и са конвенцијама МОП-а. Упорна неслагања међу социјалним партнерима и недостатак одговарајуће политичке воље спречавају напредак у овој области.

Што се тиче *имовинских права*, усвојен је нов закон о изменама и допунама закона о основним поставкама из 2008. године који омогућава повраћај непокретне имовине немуслиманским верским заједницама.

Приступ Турске питању *мањина* и даље је рестриктиван. Пуно поштовање и заштита језика, културе и основних права, у складу са европским стандардима тек треба да се оствари. Турска треба да учини додатне напоре да унапреди толеранцију и промовише укључивање мањина мањине. Свеобухватна ревизија постојећег законодавства и утврђивање механизма заштите или специфичних тела за сузбијање расизма, ксенофобије, антисемитизма и нетолеранције још увек није спроведена.

Турска је остварила напредак у области *културних права* посебно у вези употребе других језика осим турског на националним радио и телевизијским станицама, као и употребе више језика у општинама. Одобрено је отварање Катедре за курдски језик и књижевност на универзитету Мус Алпарслам. Задржала су се ограничења у погледу употребе другог језика осим турског у политичком животу, контакту са јавним службама и у затворима. Законски оквир о употреби других језика осим турског отворен је за рестриктивно тумачење а његова имплементација широм земље је и даље недоследна.

Остварен је изванредан напредак у погледу *Рома*, посебно у погледу измена дискриминаторског закона. Не постоји свеобухватна политика за решавање питања Рома.

Што се тиче *истока и југоистока* „демократско отварање“ није свугде у потпуности примењивано. Притвор политичара на изборним функцијама и бранилаца људских права

изазива забринутост. Истина о вансудским убиствима и мучењима регистрованим на југоистоку осамдесетих и деведесетих година још увек треба да се установи после релевантног законског процеса. Копнене mine и систем парамилитарних сеоских формација још увек изазивају забринутост.

Појачали су се терористички напади. Организација ПКК је на ЕУ листи терористичких организација.

Настављена је накнада штете *интерно расељеним лицима* (ИРЛ). Генерална ефикасност овог решења тек треба да се оцени. Још увек није развијена национална стратегија за боље решавање потреба ИРЛ. Упркос неким побољшањима, недостатак свеобухватног правног оквира за избеглице и тражиоце азила блокира одредбу о адекватном поступању. Општи услови у притворским јединицама за странце треба додатно побољшати.

У погледу *регионалних питања и међународних обавеза*, Турска је поновила да подржава преговоре између лидера двеју заједница под надзором служби Генералног секретара УН у вези налажења свеобухватног решења за *кипарски проблем*. Међутим, и поред неколико позива које су упутили Савет и Комисија, Турска још увек није испунила своје обавезе потпуне недискриминаторне имплементације Додатног протокола уз Споразум о придруживању и није уклонила препреке слободном кретању робе, како је предвиђено у Декларацији Европске заједнице и њених држава чланица од 21. 9. 2005. године и у закључцима Савета, укључујући закључке из децембра 2006. и децембра 2010. године. Није остварен напредак у нормализацији билатералних односа са Републиком Кипар.

Што се тиче *односа са Грчком*, стално се чине напори у циљу побољшања билатералних односа. Настављени су билатерални експлораторни разговори. Грчка је уложила бројне званичне приговоре због сталног повређивања њених територијалних вода и ваздушног простора од стране Турске, укључујући летове изнад грчких острва. Турска је значајно интензивирала контакте на западном Балкану, изражавајући чврсту посвећеност унапређењу мира и стабилности у овом региону.

Економија Турске тренутно пролази кроз интензиван економски опоравак. Побољшавају се јавне финансије и јача поверење у трајну трансформацију економских перспектива земље и стабилност. Упркос томе, брза експанзија економских активности, подстицана снажном домаћом потражњом, довела је до значајног и све већег спољнотрговинског дебаланса, који представља претњу макроекономској стабилности.

Што се тиче **економских критеријума**, Турска је функционлна тржишна економија. Требало би да је способна да се носи са притиском конкуренције и тржишним силама унутар уније, средњорочно гледано, под условом да убрза имплементацију свог свеобухватног структуралног реформског програма. Економија је брзо напредовала у 2010. и првој половини 2011. године. Заједно са великим растом БДП-а, енергичан раст запослености омогућио је да се смањи незапосленост. Као резултат првенствено већих цикличних прихода и мањег каматног оптерећења, јачање јавних финансија је ишло добрим путем. Финансијски сектор је показао значајну снагу захваљујући ранијим реформама при чему је правни систем наставио да функционише релативно добро. Осим

тога, нови Закон о контроли државне помоћи и раду регулаторних власти може да повећа транспарентност и доведе до смањења државне помоћи. Потврђено је слободно садејство тржишних снага. Приватизација се убрзава. ЕУ је и даље најзначајнији трговински партнер и инвеститор Турске.

Међутим, расту трговински дефицит и дефицит по текућем рачуну, те су спољнотрговински дебаланси сада значајни. Монетарна политика је благо допринела обуздавању кредитног раста који заједно са високом ценом робе и даље подстиче раст дефицита по текућем рачуну Турске. Обезбеђује се већа подршка с фискалне стране, и развијају се одређене специфичне и циљане микро-пруденцијалне мере, укључујући банкарски регулатор, што треба да помогне пројектовању „меког спуштања“ економије и смањењу оптерећења монетарне политике. Конкуренентност цена и трошкова извоза Турске се погоршала. Стопа инфлације је почела да расте, великим делом услед притиска високих цена енергената и прехрамбених производа, живе економске активности и непогодности везаних за административне цене. Очекује се одлучнија имплементација структуралних реформи. Мере за повећање фискалне транспарентности и боље вођење фискалне политике биле су скромне, и могле су да помогну Турској да стекне кредибилност на тржишту. Излазак са тржишта је и даље тежак а стечајни поступци су још увек релативно тегобни.

Турска и даље унапређује своју **способност преузимања обавеза по основу чланства**. У већини области је остварен напредак. Хармонизација је напредовала у одређеним областима, као што су слобода кретања робе, антимонополска политика и државна помоћ, енергетика, економска и монетарна политика, предузећа и индустријска политика, заштита потрошача, статистика, трансевропске мреже, и наука и истраживања. Треба и даље радити на хармонизацији у областима као што су заштита животне средине, јавне набавке, слобода пружања услуга, социјална политика и запошљавање и пореска политика. Примена закона мора да се ојача у областима као што су права интелектуалне својине и борба против прања новца. Што се тиче Царинске уније и спољних послова, хармонизација мора да се спроведе у целости, посебно у областима као што су општи систем повластица. И даље није постигнуто решење у вези неколико дуго присутних трговинских сметњи. Неопходно је да Турска у потпуности поштује своје обавезе по основу Царинске уније. За већину области је од кључног значаја да Турска побољша своје административне капацитете за хармонизацију са правним тековинама ЕУ.

Што се тиче *слободе кретања робе*, хармонизација законодавства је унапредовала, али је у приоду извештавања остварен ограничен напредак. Техничке препреке у области трговине и даље спречавају слободно кретање робе што је супротно обавезама Турске по основу Царинске уније. Готово никакав напредак се не може констатовати у области *слободе кретања радника* где су припреме за примену правних тековина ЕУ у раној фази. Хармонизација у областима *права пословног настањивања и слободе пружања услуга* и даље су у раној фази. Није забележен никакав напредак у области *права пословног настањивања, слободе прекограничног пружања услуга, поштанских услуга и узајамног признавања квалификација*. Што се тиче *слободног кретања капитала*, Турска је остварила изванредан напредак, посебно у погледу кретања капитала и плаћања. Није било напретка у погледу постепене либерализације куповине некретнина за странце, где су се

задржале разне препреке. Ограничења у погледу кретања капитала и даље постоје у неколико сектора, укључујући директне инвестиције које долазе од ЕУ. Законски оквир за сузбијање финансирања терористичких активности и даље је непотпун и Финансијска акциона радна група је уврстила Турску на црну листу због њених стратешких слабости у овој области.

У области *јавних набавки* се може констатовати ограничен напредак. Институционалне структуре постоје, али је потребно да се побољшају административни капацитети. Нацрт стратегије хармонизације и акциони план са роковима су израђени, али тек треба да се усвоје. Турска још увек показује одступања од правних тековина ЕУ. Потребна је даља хармонизација законодавства посебно у области комуналних услуга, концесија и партнерства између приватног и јавног сектора. Што се тиче *закона о привредним друштвима*, може се констатовати значајан напредак после усвајања новог турског комерцијалног кодекса, који треба да промовише отвореност, транспарентност и поштовање међународних рачуноводствених и ревизорских стандарда. Још увек није постављен законски и институционални оквир за ревизију, а нема ни неопходних унапређених капацитета трговинског судства. Релативно је напредовала хармонизација закона о интелектуалној својини, али је његова примена даље слаба. Недавно оформљена радна група за право интелектуалне својине заједно са Комисијом, решава кључни елемент за преговоре о приступању. Још нису донети ажурирани нацрти закона којима се регулишу права интелектуалне и индустријске својине укључујући кривичне санкције као мере одвраћања. Од суштинског значаја су координација и сарадња између различитих заинтересованих страна у овој области и државних органа, као и кампање за опште јачање свести о ризицима кршења права интелектуалне својине.

Што се тиче *политике конкуренције*, резултати које је Турска постигла у хармонизацији на пољу спречавања монопола и контроле концентрација су врло добри. Органи за заштиту конкуренције ефикасно спроводе правила за борбу против монопола, са задовољавајућим степеном независности. Остварен је добар напредак у области државне помоћи. Посебно се констатује да је сада установљена Комисија за контролу државне помоћи. Међутим, неколико важних програма државне помоћи тек треба да се усагласи са правилима Царинске уније.

Остварен је додатни напредак у области *финансијских услуга*; посебно је банкарски регулатор предузео мере за јачање финансијске стабилности. Међутим, генерално усаглашавање са правним тековинама ЕУ, посебно у сектору осигурања, још увек није потпуно. Што се тиче *информационог друштва и средстава информисања*, може се констатовати изванредан напредак у области телефонских комуникација и значајан напредак аудиовизуелне политике.

Може се констатовати изванредан напредак у области *пољопривреде и руралног развоја*. Остварен је значајан напредак у примени Инструмента претприступне помоћи за програм руралног развоја, захваљујући чему је донета одлука Комисије о преносу управљања фондовима ЕУ, као и о оствареним припремама за другу фазу ИПАРД програма. Политика подршке пољопривреди се значајно разликује од ЗПП и још увек нема стратегије за њено усаглашавање. Изостанак потпуног уклањања баријера за увоз говедине такође

представља велики недостатак. Што се тиче *безбедности хране, ветеринарске и фитосанитарне политике*, остварен је напредак у правцу транспоновања и спровођења правних тековина ЕУ. Реструктурирање Министарства за пољопривреду и рурална питања представља позитиван корак ка јачању система званичне контроле. Укупан систем контроле још увек није потпуно усклађен са правним тековинама ЕУ. Потребни су значајни напори у области здравља животиња и прилагођавање објеката за пољопривредне прехранбене производе европским хигијенским и структуралним критеријумима. У *рибарству* се генерално може констатовати извешан напредак. Посебно је остварен извешан напредак у успостављању административних структура као и у управљању ресурсима и флотом. Турска треба да оствари даљи напредак у другим областима као што су инспекција и контрола.

Остварен је извешан напредак у хармонизацији у области *саобраћаја*, изузимајући сектор железничког саобраћаја. Усаглашавање у области поморског и копненог саобраћаја је на напредном нивоу, док се у области ваздушног саобраћаја одвија спорије. Недостатак комуникације између центара за контролу лета у Турској и Републици Кипар и даље озбиљно угрожава безбедност ваздушног саобраћаја. У поморском сектору очекује се да ће схема добровољне ревизије држава чланица ИМО донети позитивне резултате за приступање међународним конвенцијама. Капацитети за имплементацију су ограничени, посебно у области транспорта опасног терета у друмском и поморском саобраћају.

У сектору *енергетике* постигнут напредак је неуједначен. Остварен је добар напредак у области унутрашњег тржишта за електричну енергију и у области обновљивих извора енергије. Посебно су потребне мере којима ће се обезбедити највиши могући стандарди за нуклеарну безбедност, сигурност, заштиту и непролиферацију. Развој сигурности снабдевања, сектора гаса и енергетске ефикасности, такође захтевају даље напоре.

У *пореској политици* је остварен ограничен напредак на плану хармонизације законодавства, посебно у смислу елиминисања неких дискриминаторних пракси у опорезивању дувана. Повећање акциза на алкохол је у супротности са акционим планом који је договорен са Комисијом за ту област. Укидање дискриминаторних пракси у пореској политици је од кључне важности за остваривање даљег напретка у оквиру овог поглавља. Не може се констатовати напредак на плану директног опорезивања.

Турска је остварила извешан напредак у области *економске и монетарне политике*. Централна банка је усвојила нов пакет мера политике за обезбеђивање финансијске стабилности, смањујући прописане стопе и повећавајући обавезне резерве за банкарски сектор. Хармонизација законодавства Турске са правним тековинама ЕУ у области економске и монетарне политике није потпуна, посебно у погледу пуне независности Централне банке и забране повлашћеног приступа државног сектора финансијским институцијама. Укупан ниво спремности је напредан.

Остварен је добар напредак у области *статистике*, где је укупан степен хармонизације са правним тековинама ЕУ напредан. Потребан је даљи напредак, посебно у области државних рачуна и пољопривредне статистике.

Турска је остварила ограничен напредак на пољу *социјалне политике и запошљавања*. Административни капацитети показују извесно побољшање. Измене и допуне Устава у вези права синдиката, нису довеле до даљих промена у законодавству чији је циљ гарантовање пуних права синдикатима у складу са стандардима ЕУ и конвенцијама МОР-а. Смањење великог броја непријављених радника и повећање стопе запослености жена још увек су питања која изазивају забринутост. Домашај закона о раду је и даље ограничен. Треба да се интензивира примена законодавства о здрављу и безбедности на раду. Ризик од сиромаштва је и даље висок, посебно за рурално становништво и децу. Још увек није усвојено законодавство за успостављање органа задуженог за једнакост.

Турска је остварила даљи напредак у области индустријске политике и предузетништва, где је Турска сачувала довољан степен усаглашености са правним тековинама ЕУ. Напредак се односи на усвајање Индустријске стратегије и Акционог плана за период 2011-2014. година, већу расположивост инструмената за политике у области предузећа и индустрије, усвајање секторских стратегија и усаглашавање на плану сузбијања кашњења плаћања у комерцијалним трансакцијама.

Турска је остварила напредак у области *трансевропских мрежа*, посебно у области ТЕН саобраћаја. Потребни су даљи напори у погледу поузданих саобраћајних података, такође се може констатовати извешан напредак у области ТЕН на плану енергетике.

Остварен је извешан напредак на пољу *регионалне политике и координације структуралних инструмената*. Касни се са успостављањем органа за преузимање финансијског управљања и контролу одговорности за претприступне фондове у овој области политике. Иако је завршен институционални оквир за имплементацију претприступних фондова, и административни капацитети побољшани, постоји потреба за даље јачање ових капацитета и побољшање координације између свих релевантних институција да би се убрзала имплементација.

Уопштено узев, остварен је напредак у области *правосуђа*.

Што се тиче *борбе против корупције*, остварен је ограничен напредак у погледу имплементације стратегије и акционог плана за борбу против корупције. Недостатак транспарентности финансирања политичких странака и домашај имунитета и даље су највећи недостаци. Турска треба да развије евиденцију о истрагама, оптужницама и пресудама.

Напредак остварен у области *правосуђа, слободе и сигурности* је неуједначен. Усвајање Закона о странцима и међународној заштити и даље је приоритет у циљу обезбеђивања правне основе за ефикасан систем управљања у области азила и миграција, као и заштитних инструмената за права миграната и избеглица. Постоји само ограничен напредак у области судске сарадње у кривичним и грађанским стварима. Може се констатовати извешан напредак у области трговине дрогом и организованог криминала. Остварен је извешан напредак у области полицијске сарадње и тероризма. Остварен је ограничен напредак у визној политици и царинској сарадњи. Може се констатовати врло ограничен напредак у области управљања границама, где су кључна питања усвајање закона о

успостављању нове Агенције за сигурност граница и сарадњу између агенција. Турска и даље заузима значајно место као земља транзита и земља дестинације за илегалне мигранте. Потребни су напори да би се спречила илегална миграција и извршила реадмисија илегалних миграната.

Турска је добро припремљена за приступање у области *науке и истраживања*. Остварен је добар напредак ка интеграцији у Европску истраживачку област и припремама за Иновациону унију. Уопштено говорећи, учествовање и стопа успеха Турске у Седмом оквирном програму ЕУ су све већи, али су потребни даљи напори како би се задовољили захтеви извршности и конкурентног учествовања у истраживачким програмима ЕУ.

Остварен је напредак у области *образовања и културе*, посебно у области *едукације и обуке*. И даље расте интересовање за програме Заједнице. Остварен је извешан напредак на пољу културе, али не и хармонизација законодавства.

У области *заштите животне средине*, Турска је остварила добар напредак у погледу управљања отпадом, док се у области хоризонталног законодавства, контроле квалитета ваздуха и индустријског загађења и управљања ризицима може констатовати само ограничен напредак. Турска је постигла само ограничен напредак у погледу квалитета воде, хемикалија и административних капацитета. У области заштите природе се не може констатовати никакав напредак. У вези *климатских промена*, Турска је остварила ограничен напредак на плану јачања свести у вези са климатским стандардима ЕУ, али тек треба да се установи свеобухватнија и амбициознија климатска политика, како на домаћем тако и на међународном плану. Потребно је да се унапреде административни капацитети.

Може се констатовати извешан напредак на пољу *заштите потрошача и здравља*. У области заштите потрошача тек треба да се усвоје ревидирани оквирни закони за заштиту потрошача и општу безбедност производа. Побољшање активности тржишног надзора захтева издвајање већих финансијских и људских ресурса, а сарадња са потрошачким невладиним организацијама треба да се појача. У области јавног здравља, Турска још није завршила процес хармонизације законодавства, нити изградила административне капацитете за побољшање примене законодавства ради унапређења здравственог и безбедносног статуса становништва.

Турска је остварила висок степен усаглашености на пољу *царинског* законодавства захваљујући Царинској унији са ЕУ. Бесцарински статус продавница установљених на улазним пунктовима и захтеви које морају да испуне увозници производа који су у слободном промету у ЕУ у вези са подношењем информација о пореклу у било ком облику пре царинења нису у складу са Царинском унијом. Законодавство којим се регулишу слободне зоне, надзор и царинске квоте тек треба да се хармонизују. Побољшање контроле ризика и упрошћене процедуре би олакшале легитимну трговину смањењем броја физичких контрола. Још увек нема ефикасне примене права на интелектуалну својину на царини, а мере за решавање проблема кривотворене робе још увек недостају.

Турска је остварила висок степен усаглашености у области *спољних односа*, захваљујући Царинској унији. Задржале су се извесне разлике у областима као што су општи систем повластица у смислу географске покривености.

Наставља се хармонизација Турске са *заједничком спољном и безбедносном политиком ЕУ*; уопштено говорећи, у току периода извештавања опало је усаглашавање Турске са декларацијама Заједничке спољне и безбедносне политике ЕУ и Турска није подржала рестриктивне мере ЕУ у односу на Иран, Либију и Сирију. Турска је тражила дијалог и консултације са ЕУ у вези различитих питања спољне политике. Турска је чинила напоре да нормализује односе са својим суседима, као што су Ирак, укључујући и Курдску регионалну владу. Није остварен напредак у нормализацији веза са Арменијом. Односи са Израелом су се даље погоршали од инцидента са нападом флоте у појасу Газе 2010. године. После објављивања независног извештаја УН, Турска је пореметила своје односе са Израелом и суспендовала војне споразуме са Израелом.

Турска и даље даје свој допринос Програму ЗСБП и тражи веће ангажовање у активностима ове политике. Остаје да се реши питање ЕУ-НАТО сарадње која би укључивала све државе чланице ЕУ изван „Аранжмана Берлин плус“. Турска није подржала став ЕУ о чланству у Васенарском споразуму.

Може се констатовати извештајан напредак у области *финансијске контроле*, која је већ на прилично добром нивоу усаглашености. Законодавство којим се спроводи Закон о управљању и контроли јавних финансија је на снази. Треба да се ревидира документ о Политици јавне интерне финансијске контроле и акциони план. Усвајање турског закона о Ревизорском суду представља значајан корак у даљој хармонизацији спољне ревизије са релевантним међународним стандардима. Турска структура за сарадњу на сузбијању превара треба да настави с јачањем своје координационе функције, оперативне независности и оперативне мреже.

Констатује се ограничен напредак у области *финансијских и буџетских одредби*. Административне припреме за успостављање система сопствених ресурса су у врло раној фази.

Исланд

Исланд и даље задовољава **политичке критеријуме**. Исланд има функционална демократију са јаким институцијама и дубоко укоревљеном традицијом представничке демократије. Правосудни систем земље је и даље на високом нивоу, а Исланд и даље обезбеђује стално јачање свог већ високог степена заштите основних права.

Јединство коалиционе владе се неколико пута сусрело са изазовима, али је остало стабилно. Домаћу сцену карактеришу различити погледи политичких снага и становништва на могућност приступања ЕУ. Почеле су активности на плану комуникација којима се промовише информисана расправа о процесу приступања Исланда.

И влада и парламент и даље добро функционишу. Априла 2011. године је основан Уставни савет, задужен да изврши ревизију Устава и предложи уставне промене. Такође је израђен нацрт законодавства за даље јачање ефикасности парламента и државне управе.

Може се констатовати добар напредак у даљем спровођењу препорука Специјалног истражног одбора у вези политичких и административних последица финансијске кризе. У складу са овим препорукама у марту 2011. године је сазван Суд опозива (Court of Impeachment) ради одлучивања у предмету против бившег премијера. То је довело до његовог опозива због изузетног немара у мају 2011. године. У исто време, Канцеларија специјалног тужиоца је ефикасно наставила свој рад. Она је истражила бројне случајеве наводних незаконитих пословних пракси у банкарском сектору, што је довело до неких хапшења.

Може се констатовати напредак у даљем јачању ефикасности судства и оквира за сузбијање корупције. Именовано је неколико судија у складу са правилима измењеног и допуњеног Закона о судству, а Конвенција УН у вези сузбијања корупције је ратификована у фебруару 2011. Што се тиче сукоба интереса Исланд је почео да сачињава специјализована правила понашања за министре и неколико категорија запослених.

Исланд и даље штити основна права, укључујући економска и социјална права. Остаје да се ратификује Оквирна конвенција за заштиту националних мањина Савета Европе.

Економија Исланда се полако опоравља од последица финансијске кризе и дубоке и дуге рецесије која је уследила, али су изгледи за раст и даље слаби јер су домаћинства и фирме и даље оптерећени високим степеном задужености. Економска политика је и даље оријентисана ка стабилизацији, учвршћена успешним окончањем програма ММФ-а. Недавни пораст инфлације је подстакао Централну банку да повећа каматне стопе док је спровођење фискалне политике било донекле олакшано. Фискалне корекције на бази потрошње предузете ради смањивања јавног дуга на одржив ниво и даље представљају изазов. Незапосленост је висока, посебно међу младима, као и дуготрајна незапосленост. Упркос напретку у реструктурирању банкарског сектора, економија још увек оптерећена лошим функционисањем финансијског сектора, а уклањање контроле капитала представља кључни изазов.

Што се тиче **економских критеријума**, Исланд се може сматрати функционалном тржишном економијом. Међутим, слабости финансијског сектора и ограничења у погледу кретања капитала још увек спутавају ефикасну расподелу капитала. Исланд би требало да буде у стању да средњорочно одговори на притисак конкуренције и тржишне силе унутар Уније, под условом да настави да решава актуелне структуралне слабости путем одговарајућих макроекономских политика и структуралних реформи.

Пакет мера политике са снажним акцентом на стабилизацији курса и фискалној консолидацији допринели су поновном успостављању вишег степена макроекономске стабилности. Као одговор на трговински вишак и повећану вредност курса, Централна банка је наставила да снижава своје прописане стопе у другој половини 2010. године, али је реаговала са умерено рестриктивном монетарном политиком од августа 2011. године,

реагујући на слабију валуту и значајан пораст годишње инфлације. Настављена су настојања усмерена на јачање јавних прихода и спровођење смањења потрошње. С обзиром на висок ниво јавног дуга, предузете су мере за смањење ризика рефинансирања и за јачање финансија локалне управе. И даље се повећавају девизне резерве и скорашње процене Централне банке указују на то да се спољни дуг може лакше контролисати. Предузете су нове мере за убрзавање реструктурирања дуга приватног сектора. Усвојена је ревидирана стратегија за либерализацију рачуна капитала а њено спровођење и даље представља изазов. Тржиште рада је и даље флексибилно, а стопе учешћа релативно високе. Земља има добру основну инфраструктуру, богате природне ресурсе и генерално добро образовано становништво.

Међутим, макрофинансијски ризици су и даље повишени. Домаћа потражња је порасла, али се опоравак углавном базира на привременим мерама које подржавају приватну потрошњу. Остају ризици и неизвесности у погледу будућих извора раста и његове одрживости. Финансијски сектор је још увек оптерећен slabим квалитетом капитала, а ефикасно финансијско посредовање и даље омета непотпун процес реструктурирања дуговања приватног сектора. Јавни дуг је порастао изнад 90% БДП-а. Пут фискалне консолидације је донекле олакшан, а јавне финансије се и даље суочавају са изазовима у вези са спровођењем оштрог смањења потрошње у циљу унапређења дугорочне одрживости. Фискални ризици потичу од великих условних финансијских одговорности и нерешених питања у вези са Ајсејв банку. На тржиште рада и даље снажно утичу последице дубоке рецесије после кризе уз високу незапосленост каква никада пре није забележена у овој земљи, посебно међу младима и са великим уделом дугорочно незапослених. Раст, инвестиције и развој су ометене слабостима у пословног окружења као што су високе препреке за улазак на тржиште у одређеним секторима. Индустијска структура је и даље слабо развијена.

У складу са методологијом првог извештаја о напретку, способност Исланда да **преузме обавезе по основу чланства** и даље се оцењује у светлу његовог учествовања у Европском економском простору (ЕЕП) и имајући у виду изузећа која ЕЕП гарантује, као и законодавства ЕУ које излази ван домаћаја ЕЕП. Укупна спремност Исланда да задовољи захтеве везане за правне тековине ЕУ и даље је добра, посебно захваљујући учествовању Исланда у Европском економском простору.

Још увек није решен спор око банке Ајсејв (*Icesave*). Упркос преговарачким напорима нови предлог закона о условима за отплату зајма Великој Британији и Холандији, одбачени су на референдуму у априлу 2011. године. Влада је потврдила да исход овог референдума неће утицати на почетак плаћања према Великој Британији и Холандији, која треба да почну крајем 2011. године. У мају 2011. године Влада је послала свој одговор на писмо са званичним обавештењем које је у мају 2010. године упутила надзорна дирекција ЕФТА (ЕСА). У јуну 2011. године ЕСА је наставила са спровођењем друге фазе поступка предвиђеног за случај кршења обавеза, наиме са давањем образложеног мишљења. Ово мишљење у целости понавља налазе претходног писма са званичним обавештењем, односно да је Исланд поступио на начин којим се крши директива у вези са схемом депозитне гаранције. Европска комисија се слаже са правном анализом ЕСА. Влада Исланда је одговорила на образложено мишљење дирекције за

надзор ЕФТА крајем септембра. Дирекција сада детаљно испитује одговор пре одлучивања о наредним корацима у овом случају. У овој фази, спор везан за банку Ајсејв још увек није решен.

Настављене су припреме за преузимање обавеза по основу чланства, мада релативно споро, у областима које делимично покрива ЕЕА, као и у поглављима које ЕЕА не покрива. Исланд је и даље углавном хармонизиран са правном тековином ЕУ и примењује њен значајан део у областима које покрива ЕЕА, као што су слобода кретања робе, слобода кретања радника, право оснивања предузећа и слобода пружања услуга, слободно кретање капитала, јавне набавке, закон о привредним друштвима, право о интелектуалној својини, конкуренција, финансијске услуге и информационо друштво и средства информисања.

Извештај о напретку потврђује да следеће области вероватно могу да представљају изазов у процесу приступања: финансијске услуге, пољопривреда и рурални развој, заштита животне средине, рибарство, слободно кретање капитала као и безбедност хране, ветеринарска и фито-санитарна политика, порези и царине.

У погледу административних капацитета, треба обратити пажњу на то да се обезбеди расположивост људских и финансијских ресурса за неопходне припреме везане за процес приступања ЕУ.

Исланд и даље има добру усклађеност са правним тековинама ЕУ у области *слободног кретања робе*. Међутим, нема законодавних новина које би се могле констатовати на Исланду у погледу хоризонталних мера законодавства у области производње у складу са „старим приступом“. Треба да се заврши транспонување у неколико области где су усвојене нове правне тековине ЕУ.

Исланд и даље има висок степен хармонизације са правним тековинама ЕУ у области *слободног кретања радника*.

Законодавство у области *права на пословно настањивање и слободу пружања услуга* и даље је углавном усклађено са изузетком директиве везане за поштанске услуге. Имплементација директиве у вези услуга је нотификована у јулу 2011. године.

Исланд углавном примењује правне тековине ЕУ у области *слободног кретања капитала*, уз одређене изузетке. Међутим, у периоду после финансијске кризе, Исланд наставља да примењује мере контроле капитала које треба уклонити до времена приступања ЕУ.

У области *јавних набавки* законодавство Исланда је и даље углавном у складу са правним тековинама ЕУ. Остаје потреба за усклађивањем правне заштите и набавки у области одбране.

Исланд је већ постигао висок степен хармонизације и примењује значајан део правних тековина ЕУ из области *привредног права*. Међутим, тек предстоји да се постигне пуна усаглашеност са рачуноводственим и са међународним ревизорским стандардима.

Исланд је већ постигао висок степен хармонизације са правним тековинама ЕУ у области *права интелектуалне својине* и има административне капацитете потребне за његово спровођење. Потребно је да се имплементира свеобухватна политика извршења.

Исланд и даље има висок ниво хармонизације у области *политике везане за конкуренцију*. Праћење мера државне помоћи предузетих као одговор на финансијску кризу одвија се на задовољавајући начин.

Потребни су додатни напори да би се имплементирале правне тековине ЕУ у области *финансијских услуга* и посебно да би се обезбедило ефикасно спровођење и адекватан надзор овог сектора. Спор око банке Ајсејв још увек није решен.

И даље су присутне неке празнине у транспонувању у области *информационог друштва и медија*.

Политика Исланда у области *пољопривреде и руралног развоја* генерално није у складу са правним тековинама ЕУ, и треба да се постави одговарајући административни оквир за имплементацију.

Делови законодавства и административног оквира Исланда нису у складу са правним тековинама ЕУ у области *безбедности хране, ветеринарске и фитосанитарне политике*. Треба да се обрати посебна пажња како би се превазишле преостале разлике у односу на законодавство ЕУ у области живих животиња, производа за заштиту биља и хране.

У области *рибарства*, Исланд није почео хармонизацију са правним тековинама ЕУ, нити са успостављањем механизма за спровођење и надзор мера подршке ЕУ. Постојећа ограничења страних улагања у рибарство која су и даље на снази, нису у складу са правним тековинама ЕУ.

Остварен је изванредан напредак у области *саобраћаја*, посебно друмског и поморског. Међутим, још увек има неколико области у којима Исланд треба да транспонује релевантно законодавство ЕУ.

Законодавство у области *енергетике* и даље је углавном усклађено са изузетком у области залиха нафте, независности регулаторних власти и енергетске ефикасности.

Пореско законодавство Исланда и даље је делимично хармонизовано са правним тековинама ЕУ. Треба да се дефинише стратегија за постизање ИТ међусобне повезаности и интероперабилности пореских информационих система ЕУ

Што се тиче *економске и монетарне уније*, хармонизација са правним тековинама ЕУ у области монетарне политике и даље је непотпуна и потребно је даље јачање релевантних административних структура.

Треба да се даље побољша расположивост *статистике* у складу са методама ЕУ, посебно у области привредног пословања, тржишта рада и пољопривреде.

Исланд и даље примењује и спроводи значајан део правних тековина ЕУ у области *социјалне политике и запошљавања*. Тек треба да се изгради свеобухватна стратегија запошљавања.

Припремљеност Исланда у области *предузећа и индустријске политике* и даље је на високом нивоу. Приступ финансијама за МСП још увек трпи последице финансијске кризе.

Исланд и даље има добар ниво усклађености са стандардима ЕУ у области *транс-европских мрежа*.

У погледу *регионалне политике и координације структуралних инструмената* Исланд треба да одреди институције које ће бити одговорне за спровођење кохезионе политике.

Припреме у области *правосуђа и основних права* и даље иду у добром правцу. Остварен је напредак у даљем јачању независности судства и оквира политике за сузбијање корупције. Потребно су даље праћење и имплементација ових мера. Законодавство у области грађанских права из заштите података још увек није усклађено са правним тековинама ЕУ.

Исланд наставља да примењује Шенгенски споразум и добро је напредовао у хармонизацији са правним тековинама ЕУ у областима *правосуђа, слободе и сигурности*. Потребни су додатни напори да се ратификују и имплементирају међународни инструменти.

Исланд и даље бележи напредак у погледу припрема за приступање ЕУ и интеграцију у *Европски истраживачки простор*.

Исланд одржава свој већ висок ниво хармонизације у области *образовања и културе*.

Остварен је изванредан напредак у јачању законодавног и административног оквира у области *заштите животне средине и климатских промена*. Још увек није остварена усклађеност са правним тековинама ЕУ у области заштите природе и квалитета вода. Потребно је да се Исланд постепено усклађује са ставовима ЕУ на међународним форумима везаним за заштиту животне средине, као и да ратификује преостале мултилатералне споразуме.

Исланд одржава добар ниво хармонизације са правним тековинама ЕУ у областима *здравства и заштите потрошача*. Међутим, потребни су додатни напори у области заштите потрошача. *Царинско законодавство* је и даље делимично усклађено са правним тековинама ЕУ. Потребни су значајни напори за решавање разлика у законодавству, посебно у областима царинских правила, процедура са економским утицајем, бесцаринским и сигурносним аспектима. Тек треба да се започну припреме за ефикасну

имплементацију правних тековина ЕУ после приступања, посебно у погледу развоја међусобне повезаности са информационом царинским системом ЕУ.

Остварен је даљи напредак у области *спољних односа*, посебно у области развојне сарадње и хуманитарне помоћи. Исланд тек треба да постане члан Кимберли процеса.

Исланд је задржао висок ниво хармонизације у области *безбедносне и одбрамбене политике*. Акцент који Исланд ставља на Арктичку политику наглашава његову посвећеност активном учествовању у регионалним организацијама у северној Европи.

Остварен је ограничен напредак у области *финансијске контроле*. Потребни су додатни напори да би се припремио документ политике јавне интерне финансијске контроле и обезбедило раздвајање између интерне и екстерне ревизије. Припреме за заштиту финансијских интереса ЕУ треба да се још унапреде.

Што се тиче *финансијских и буџетских одредби*, Исланд је постигао добар ниво хармонизације у областима политике које наглашавају и утичу на ово поглавље. Наставио је да одређује потребна усклађивања са правним тековинама ЕУ. Потребне су административне припреме и концепти за постављање система сопствених ресурса. Потребно је да се званично установи координациона структура.